

ATOMCSILL 250

Folyadékok fizikájáról folyékonyan – avagy hogyan ugorjunk fejest a kutatói létbe?

Kadlecsik Ádám – az ELTE fizikus hallgatója, tatai Eötvös-öregdiák

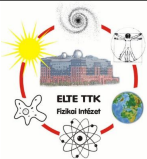
Gombási Róbert Krisztián – a BME mechatronikai mérnök hallgatója, tatai Eötvös-öregdiák

Rossz Koppány - a tatai Eötvös József Gimnázium és Kollégium diákja

Tasnádi Bálint – a tatai Eötvös József Gimnázium és Kollégium diákja

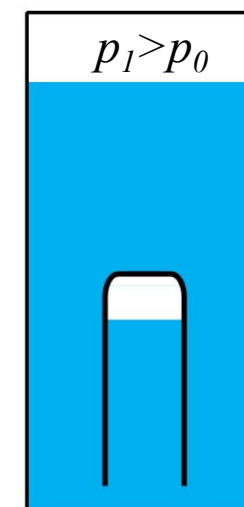
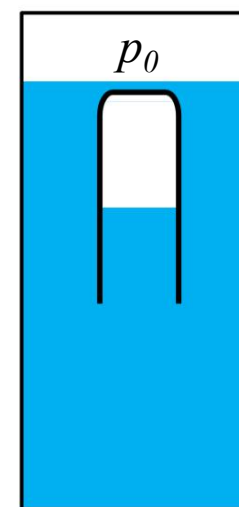
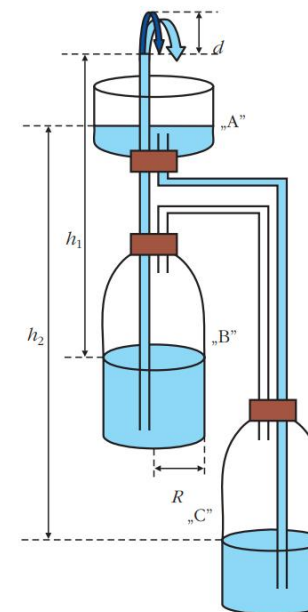
Szeidemann Ákos – a tatai Eötvös József Gimnázium és Kollégium kémia-fizika szakos tanára, tatai Eötvös-öregdiák

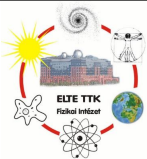
Budapest. 2023. március 9.

Izgalmas folyadékos problémák

- Hérón szökőkútja
  - működésének lényege iskolában is tanítható
  - már szükség van áramlástani ismeretekre
- Irreverzibilis Cartesius-búvár
  - érettégizőknek hasznos
  - számítási feladatokhoz kapcsolható (OKTV)
- **Cseppprobbanás: Marangoni-effektus**
  - szakköri kutatómunkára alkalmas
  - kémia/fizika határterület
- **Boycott-effektus**
  - döntött edényben történő ülepedés
  - bonyolult probléma, de analógiásan kezelhető
- **Sokszögörvény**
  - már a létrehozása sem triviális
  - hátterének fizikája igen bonyolult

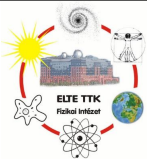

Mit profitálhat ezekből egy diák?

- triviális válaszok:
  - önállóan (kis csapatban) kísérleteket végez
  - fejlődik több területen
    - lényeglátás - a tiszta gondolatmenet minél egyszerűbb elmagyarázása
    - az ördög a részletekben rejlik - sok mérés szükséges új összefüggések megfogalmazásához
- nem triviális válaszok:
  - idegen nyelven szakirodalmat olvas, értelmez
  - fejlődik a kreativitása
  - kísérleti összeállítást, mérési eljárást tervez
  - mérési adatokat kiértékel - adott esetben saját szoftverrel
  - megtapasztalja a kutatói gondolkodásmód szépségeit és nehézségeit
    - döntően befolyásolhatja a pályaválasztását

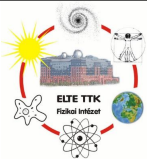

Mit profitálhat ezekből egy tanár?

- triviális válaszok:
  - szellemi kaland, kihívás
  - közös szakköri munka a diákokkal
- nem feltétlen triviális válaszok:
  - néhány elem átemelhető a tanítási gyakorlatba (vagy kísérletbemutatókra, Kutatók Éjszakájára)
  - szakdidaktikai fejlődés: a (tehetséges) diákok gondolkodásmódjának mélyebb megismerése, gyenge oldalak feltérképezése (pl. szóbeli, írásbeli)
  - kutatócsoportban való részvétel (ELTE - fizika tanítása)
    - hipotézis: a diákok jól meghatározott nehézségű nyílt problémák otthoni vizsgálatával, “kutatási napló” készítésével fejleszthetőek több területen, amit normál tanórán meg sem kísérelünk, pedig...

Egyéb fontos “hozádékok”

- *“Idős nyugdíjasként (...) talán megengedhető, ha rámutatok arra a hatalmas társadalmi felelősségre, amely a rohamosan kibontakozó környezeti katasztrófa és a vele járó gazdasági és társadalmi válság, háborúk, lakhatatlanná váló területek, tömeges migráció, járványok, úrfegyverkezés, biológiai- és mesterségesintelligencia-kutatás és számtalan további fejlemény következtében a kutató közösségre hárul.”*

Kondor Imre (a Bolyai Kollégium alapító igazgatója, FizSzemle, 2023. január) az elitképzés kapcsán

- szükség van iskolai műhelyekre, tehetséggondozásra
- szükség van fizikatanárookra, az ő közösségeikre, akik előremutató fejlesztéseket, módszertani újításokat végeznek
- szükség van IYPT típusú versenyekre, amely az egyént és az egyének kooperációját is fejleszti (egymástól tanulás, csapat tagjainak motiválása egy közös cél /a probléma megoldása/ érdekében)

~~• Aki tudja, csinálja, aki nem, az tanítja.~~

amit olvasunk, annak 10%-át,

amit látunk, annak 30%-át,

amiről beszélgetünk, annak 70%-át,

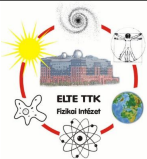
amit hallunk, annak 20%-át,

amit látunk és hallunk, annak 50%-át,

amit saját magunk csinálunk, annak 80%-át,

amit tanítunk, annak 95%-át tanuljuk meg - előadás, elmagyarázás

- **kutatni menő, a fizikát tudni menő**

Az előadó diákok

- *Rossz Koppány és Tasnádi Bálint*

11. évfolyamos mat-fiz faktos diákok (kémia, informatika, idegen nyelv)

ELTE TDK (középisk. kat. 1. hely)

cikk előkészületben

- *Gombási Róbert*

2021, 2022 HYPT versenyen első 10-be került, a nemzetközi versenyre készülő csapat tagja volt

BME TDK

cikk előkészületben

- *Kadlecsik Ádám*

2018 AYPT csapattag

2019, 2020 IYPT csapattag (2020-ban a hazai válogató nyertese)

ELTE TDK (2. hely) témavezető: Vincze Miklós

nemzetközi cikk (szerzőtársak: Vincze Miklós, Szeidemann Ákos)

Hidrofób folyadékfelületen létrejövő cseppprobbanás jelenségének vizsgálata

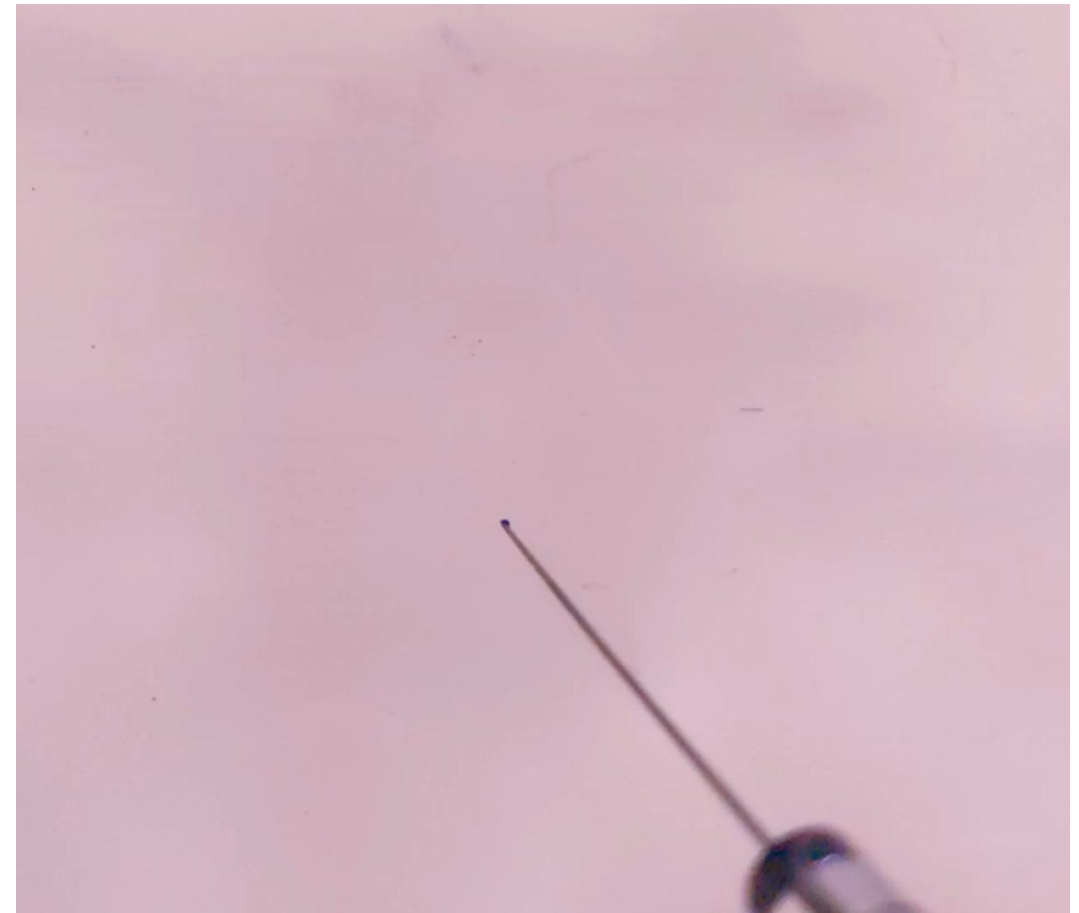
Tasnádi Bálint, Rossz Koppány

Eötvös József Gimnázium és Kollégium, Tata

mentor: dr. Szeidemann Ákos

Bevezető

„Előfordulhat, hogy ha egy víz és más folyadék (pl.: alkohol) keverékéből egy cseppet hidrofób folyadék (pl.: olaj) felszínére csöppentünk, akkor a létrejövő csepp több kisebb cseppre esik szét. Vizsgáld meg a szétesést befolyásoló paramétereket és a véglegesen kialakuló cseppek méretét.” [22]

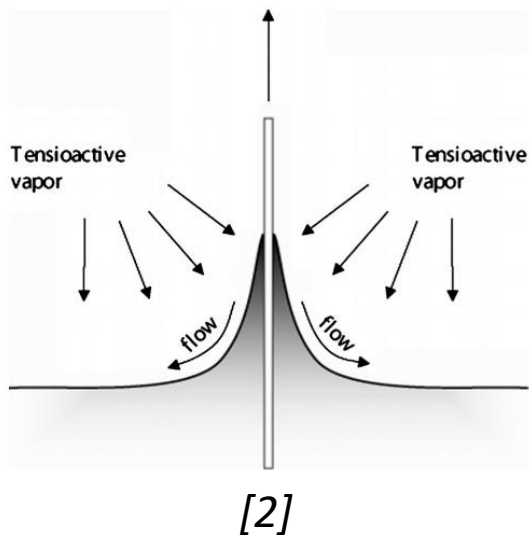

Saját felvétel

Bevezető

Marangoni-hatás: felületi feszültség és/vagy hőmérsékleti gradiens indukálta áramlás

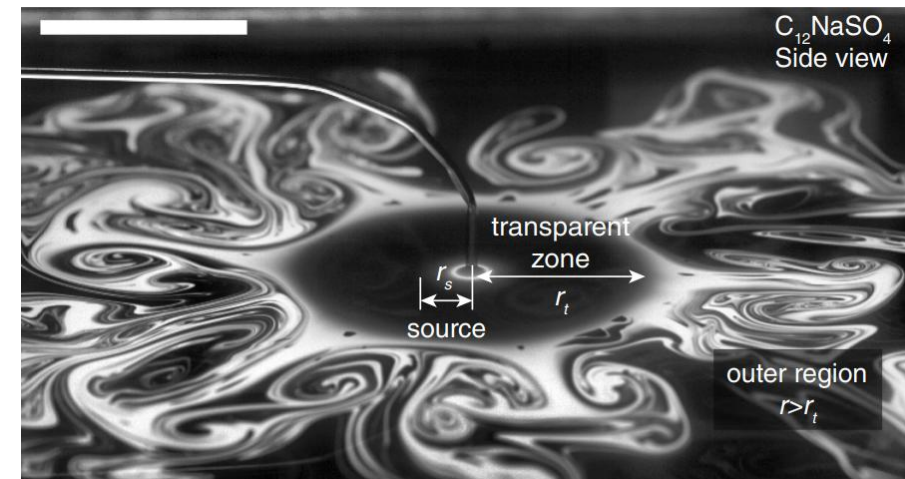
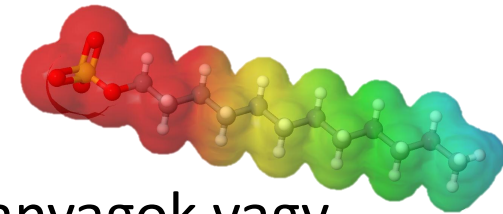
- Vízi élőlények mozgása [1]
- Félvezetőgyártás: szilíciumlemezek tisztítása [2]

Molnárpoloska a vízen

Irodalmi áttekintés

- Eddigi tanulmányok:
  - Felületfeszültség-gradiens: hagyományos felületaktív anyagok vagy hőmérséklet-gradiens [3-6]
- Borkönnyek:
  - Felületaktív anyag: alkohol
  - Gradiens: egyenetlen párolgás
  - Folyadék szilárdon [7-8]

[3]

Célkitűzés

- 2021-22 IYPT: Cseppprobbanás
  - Felületaktív anyag: Alkohol, aceton
  - Gradiens: egyenetlen párolgás
  - Folyadék folyadékon
- Keiser, Bense, Colinet, Bico & Reyssat (2017).: Vizsgálták a csepp területét
- Hasegawa & Manzaki (2021).: Vizsgálták a hőmérséklet hatását
- Seyfert, Marin, Alvaro (2022): Vizsgálták a színezék hatását az instabilitás hullámhosszára

Tartalom

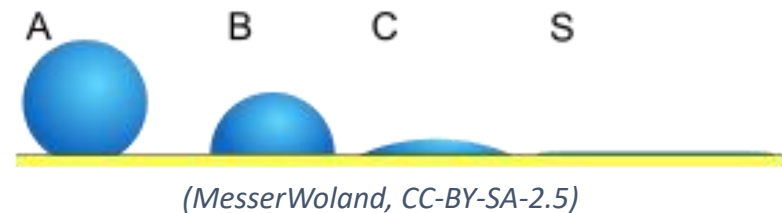
- Elméleti megalapozás
  - Terülés feltétele, nedvesítés
  - Marangoni áramok
  - Elméleti modell R_{max} -ra
- Gyakorlati megvalósítás
  - Megvilágítás, színezés
  - Cseppentés
  - Elemzés
- Mérések
  - Belső csepp sugara

Terülés

- Adhéziós erők: terüléshez vezetnek
- Kohéziós erők: gömbölyödéshez vezetnek
- Terülés feltétele:

$$W_{adh} - W_{koh} > 0$$

$$(\gamma_{ma} + \gamma_{oa} - \gamma_{mo}) - (2\gamma_{ma}) > 0$$

$$\gamma_{oa} - \gamma_{mo} - \gamma_{ma} > 0$$

S területi paraméter:

$$S = \gamma_{oa} - \gamma_{mo} - \gamma_{ma}$$

Terülést várunk, ha $S > 0$.

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

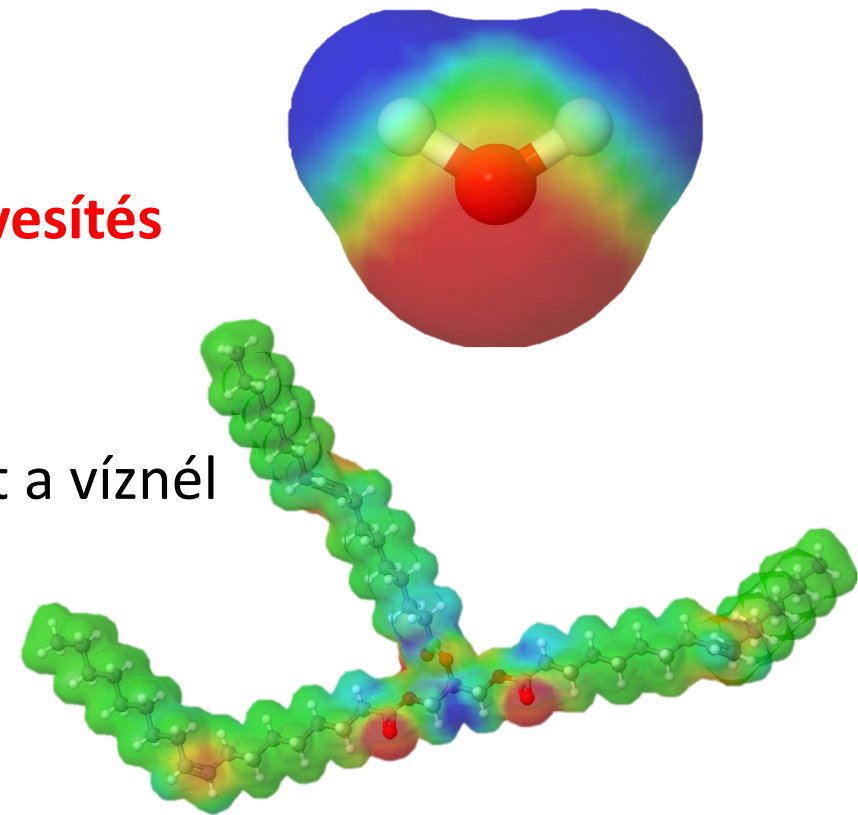
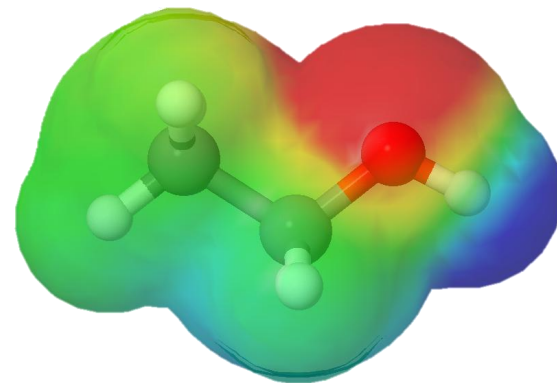
Mérések

Nedvesítés

- Nedvesítés víz és olaj között:
  - Kohéziós erők: H-kötés, dipól-dipól
  - Adhézios erők: gyakorlatilag nincsenek
- Nedvesítés alkohol és olaj között:
  - Kohéziós erők: H-kötés, dipól-dipól, gyengébb, mint a víznél
  - Adhézios erők: diszperziós

Nincs nedvesítés

Van nedvesítés

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Nedvesítés

- Nedvesítés víz-alkohol elegy és olaj között:
  - Alkohol csökkenti a víz γ -t
  - Terülés, ha az alkohol koncentráció elég nagy

$$S > 0, \text{ ha } \phi_0 > \phi_c$$

Felületaktív anyag	ϕ_c	Gőznyomás (kPa) 20°C-on
Metanol	0,875±0,025	13,02 ^[11]
Etanol	0,6375±0,0225	5,79 ^[12]
1-Propanol	0,375±0,025	1,99 ^[13]
2-Propanol	0,350±0,025	4,4 ^[14]
1-Butanol	-	0,73 ^[13]
Aceton	0,763±0,013	25,54 ^[15]
Víz	-	2,34

I. táblázat. Saját mérések

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Az alkohol típusa

- ϕ_c szénatomszámmal csökken (Traube-szabály)
  - Nagyobb szénatomszámok: nem elegyednek vízzel, kevésbé párolognak
- Párolgási ráta: befolyásolja a jelenség időtartamát
  - *Feltételezés: víz párolgása elhanyagolható az alkoholéhoz képest [16; 9]*

Felületaktív anyag	ϕ_c	Gőznyomás (kPa) 20°C-on
Metanol	0,875±0,025	13,02 ^[11]
Etanol	0,6375±0,0225	5,79 ^[12]
1-Propanol	0,375±0,025	1,99 ^[13]
2-Propanol	0,350±0,025	4,4 ^[14]
1-Butanol	-	0,73 ^[13]
Aceton	0,763±0,013	25,54 ^[15]
Víz	-	2,34

I. táblázat. Saját mérések

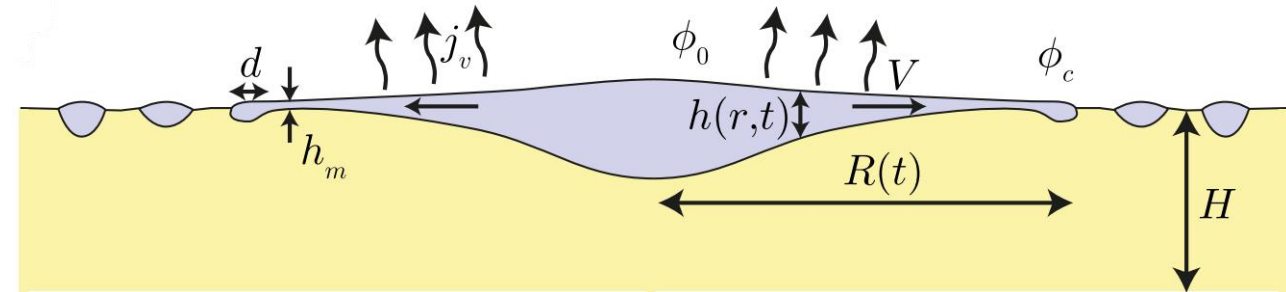
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Elméleti megalapozás

- Általánosságban:
  - ,víz' ne nedvesítse az ,olajat'
  - ,alkohol' nedvesítse az olajat
  - ,alkohol' elegyedjen a ,vízzel'
  - ,alkohol' jobban párologjon, mint a ,víz'

[9]

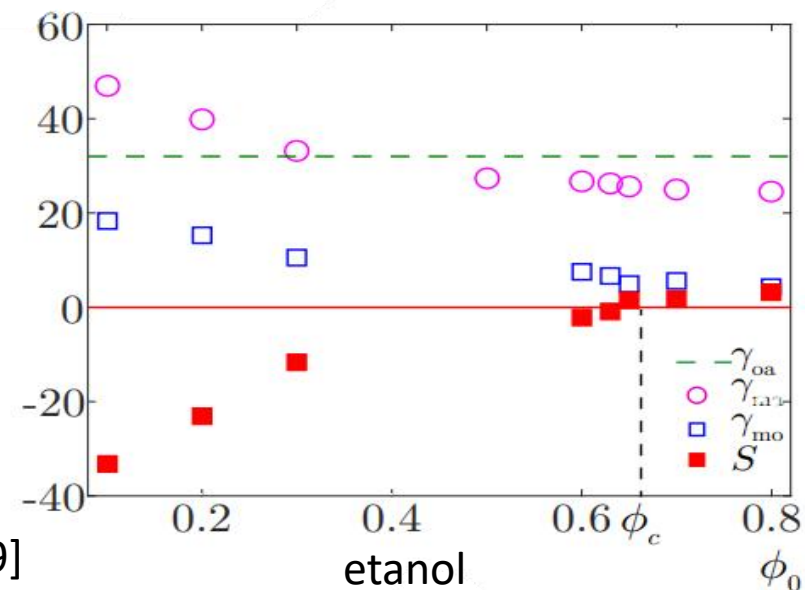
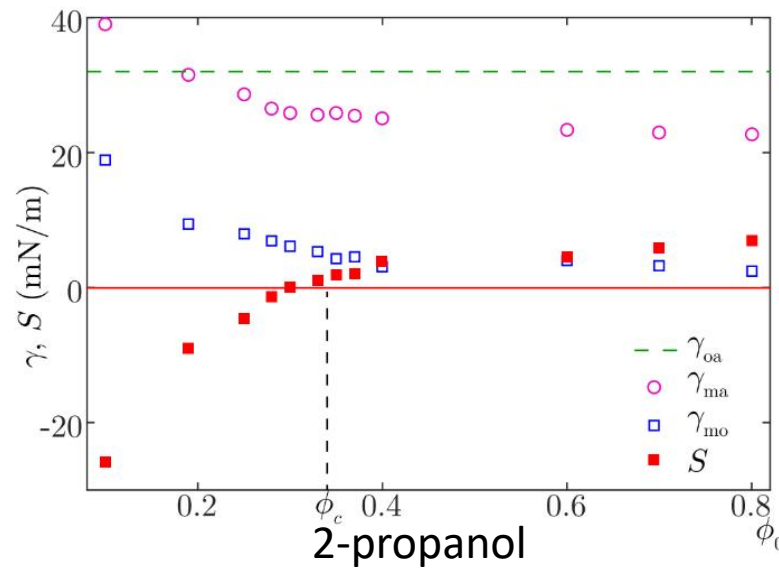
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Felületi feszültségek

$$S = \gamma_{oa} - \gamma_{mo} - \gamma_{ma}$$

ϕ_0 növelésével S nő, zérushelye ϕ_c

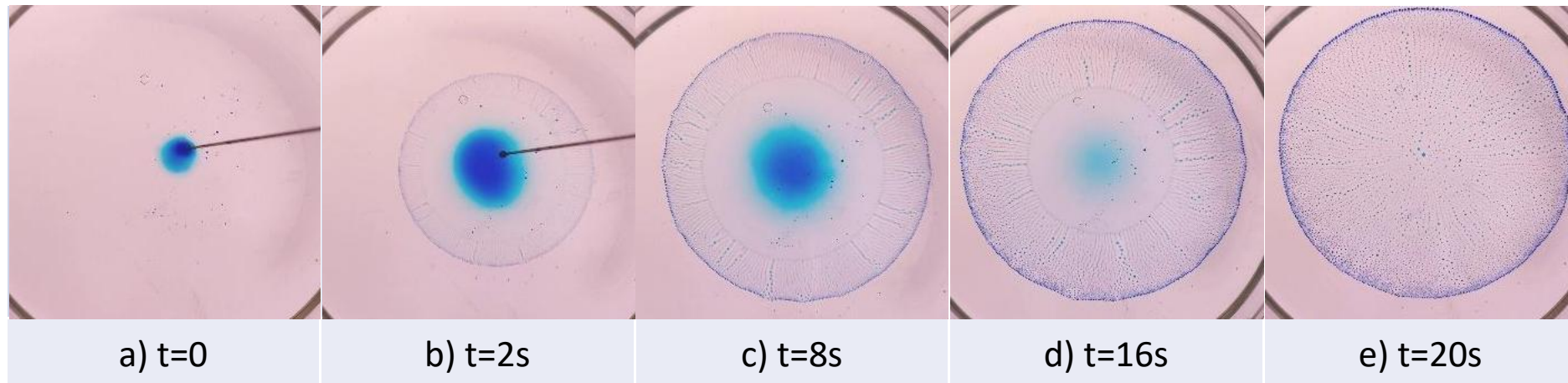
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Terülés

- Terülés, ha $\phi_0 > \phi_c$

- Vastagság nem egyenletes

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

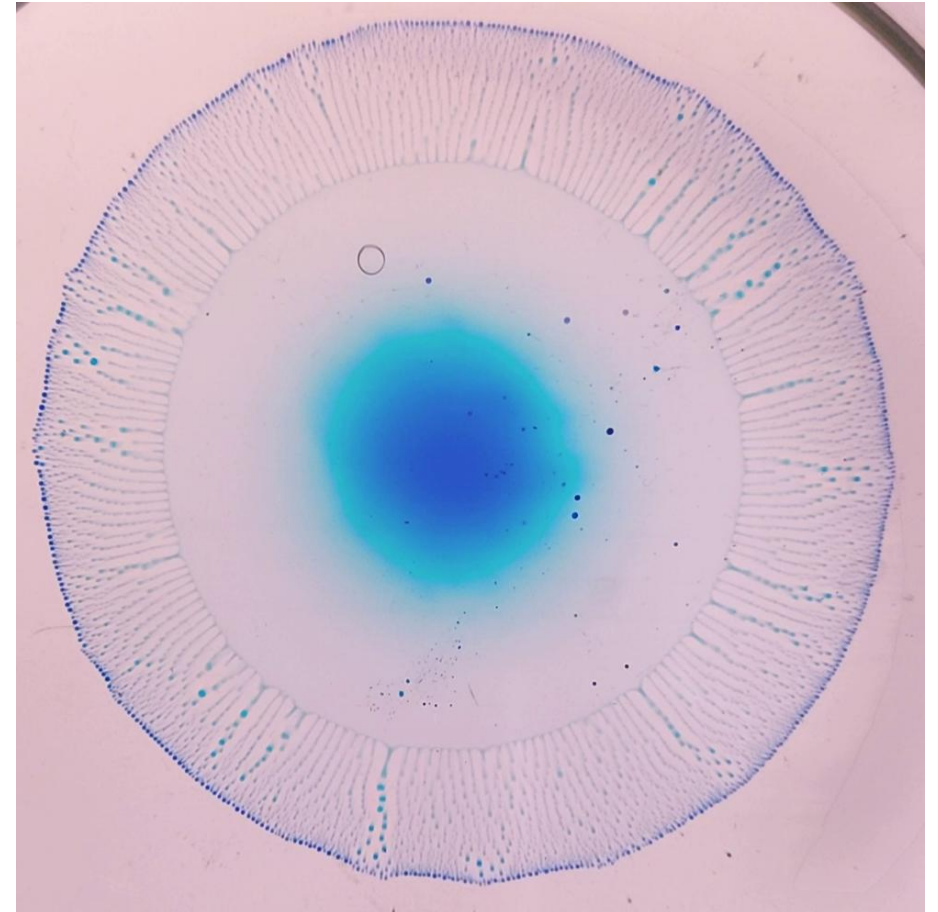
Felületifeszültség-gradiens

- Csepp vastagsága nem egyenletes
- Párolgás csak a felülettől függ

ϕ kijebb kisebb, beljebb nagyobb

Felületifeszültség-gradiens

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

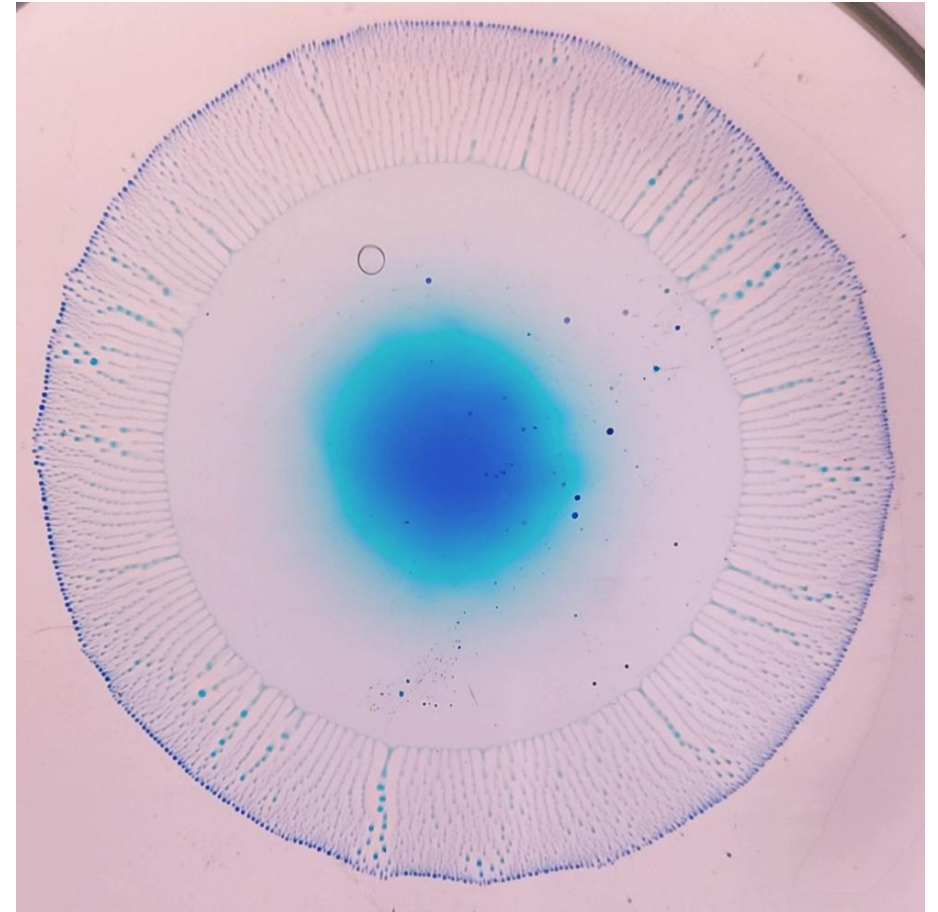
Felületifeszültség-gradiens

- γ beljebb kisebb, kívül nagyobb

Marangoni-áram

középről kifelé

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Marangoni-áram

Feltételezés: ϕ közepén ϕ_0 , peremnél ϕ_c ($\leftarrow$ csak R_{max} -nál pontos)

$$\sigma_M \sim \frac{\Delta\gamma}{R_{max}} \quad (1)$$

$$\Delta\gamma = \gamma_c - \gamma_0.$$

Csak R_{max} -nál igaz

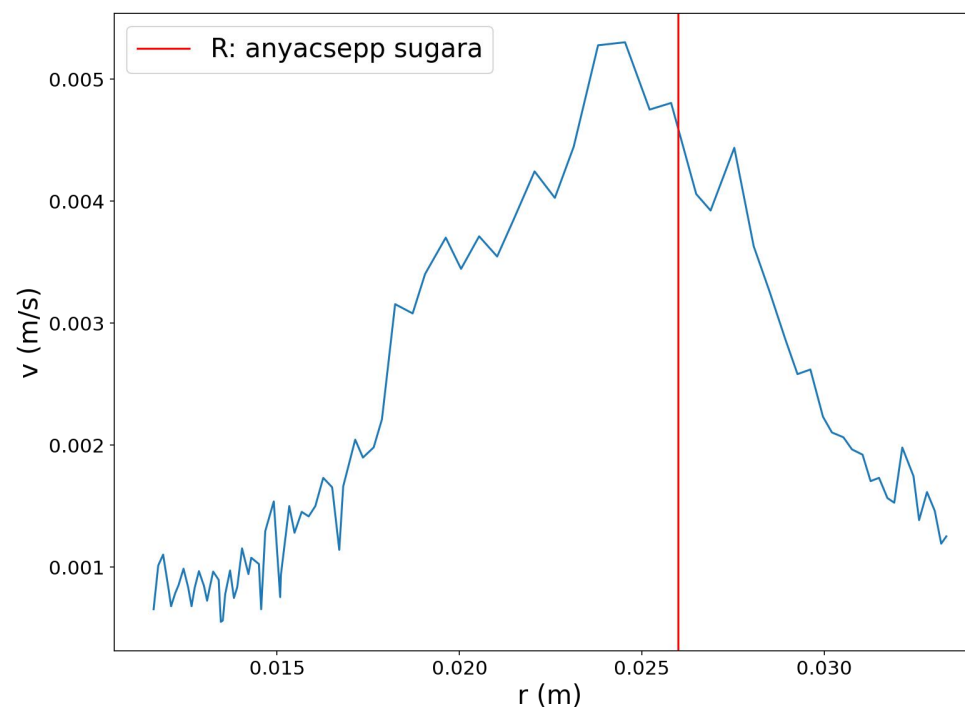
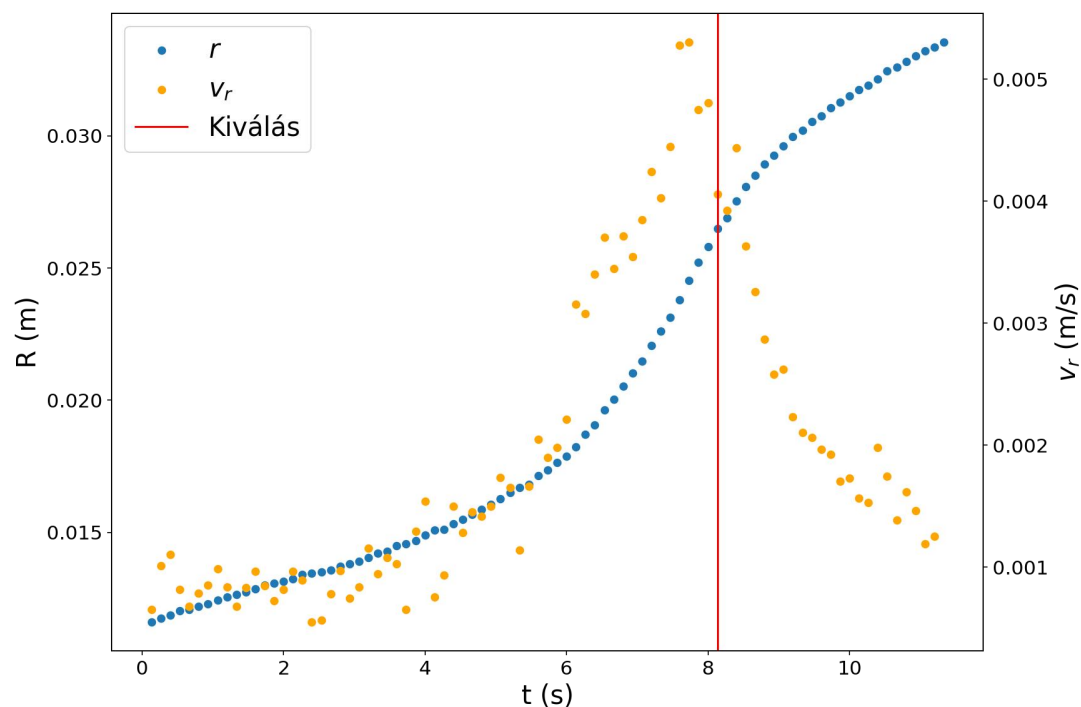
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Áramlási sebesség

- CaCO_3 por a csepp felszínén

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Viszkózus áramlás az olajban

- $V_{olaj} \approx V_{csepp} \rightarrow$ nincs nyírás a csepp és olaj között

Viszkózus disszipáció van az olajban

- Mélysége: $\delta(t) \approx 5,0\sqrt{\nu t}$ [17]
- δ néhány másodperc alatt eléri a kád alját (H)

$$\sigma_o \sim \frac{\eta_{olaj} V_{olaj}}{H} \quad (2)$$

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Elméleti modell a maximális sugárra

- Feszültségkontinuitás: $\sigma_M = \sigma_o$ [18]

$$V_{Rmax} \sim \frac{\Delta\gamma H}{\eta_{olaj} R_{max}} \quad (3)$$

- Vezessük be τ -t:

$$\tau \sim \frac{R_{max}}{V_{Rmax}} \quad (4)$$

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Elméleti modell a maximális sugárra

- R_{max} -nál igaz, hogy

$$(\phi_0 \Omega_0 - \phi_c \Omega_{végső}) \sim \rho j_v R_{max}^2 \tau \quad (5)$$

- Víz párolgása elhanyagolható:

$$(1 - \phi_0) \Omega_0 = (1 - \phi_c) \Omega_{végső} \quad (6)$$

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Elméleti modell a maximális sugárra

$$(3)(4)(5)(6) \Rightarrow R_{max} \sim \underbrace{\left(\frac{(\phi_0 - \phi_c) \Delta\gamma H \Omega_0}{(1 - \phi_c) \eta_o j_v} \right)^{\frac{1}{4}}}_{R^*} \quad (7)$$

- ϕ_0 a kezdeti keverék tömegszázalékos koncentrációja
- ϕ_c a terüléshez szükséges minimális koncentráció
- $\Delta\gamma = \gamma_c - \gamma_0$
- H az olajkád mélysége
- Ω_0 a cseppentés térfogata
- η_o az olaj dinamikai viszkozitása
- j_v az alkohol párolgási fluxusa, tömegre vetített párolgási sebesség és a sűrűségének hányadosa

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Csepprobbanás

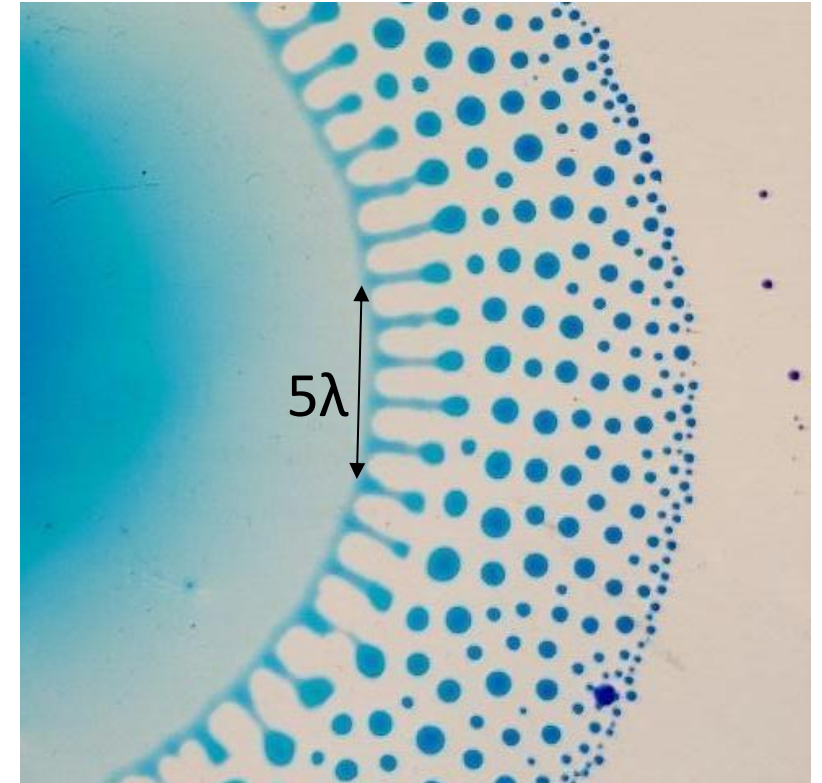
- Párolgás: csepp szélén ϕ csökken, ha $\phi \leq \phi_c$: terület megáll
- $\Delta\gamma$ marad: Marangoni áram marad

Vastag, instabil perem

- Ujjszerű források
- Kis cseppek leválnak

- Térfogatvesztés, csepp összemegy

Elméleti megalapozás

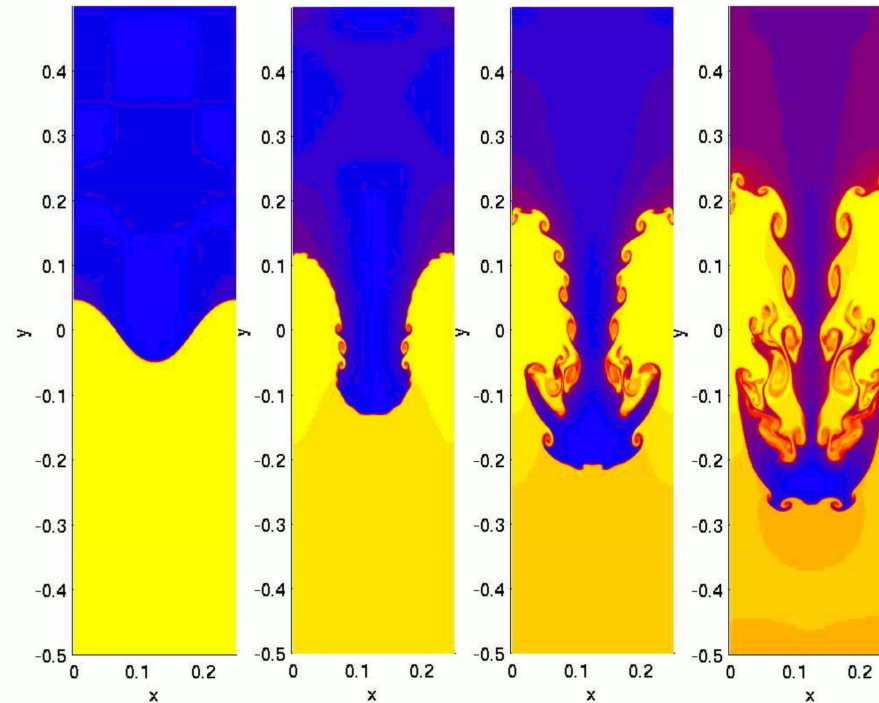
Gyakorlati megvalósítás

Mérések

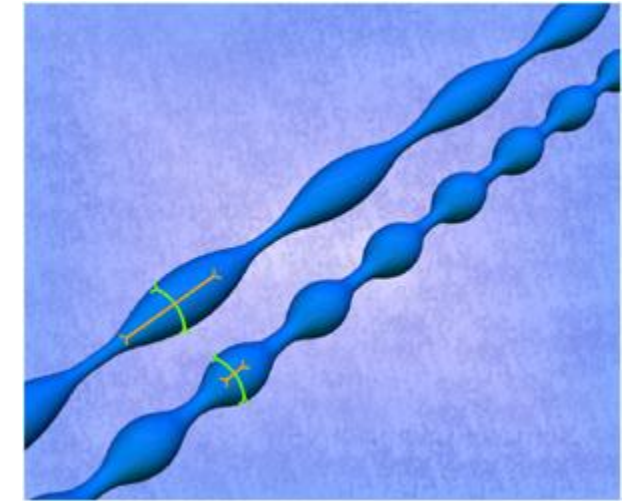

Instabilitás

- Plateau-Rayleigh?
- Rayleigh-Taylor?
- Saffman-Taylor?
- Általánosságban:
  - $\phi_0 n_0$, λ csökken

(Shengtai Li, LANL)

(Cambridge University Press CC BY)

Elméleti megalapozás

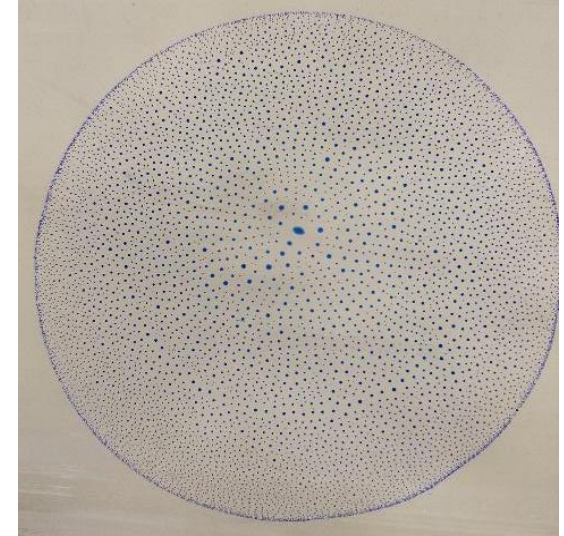
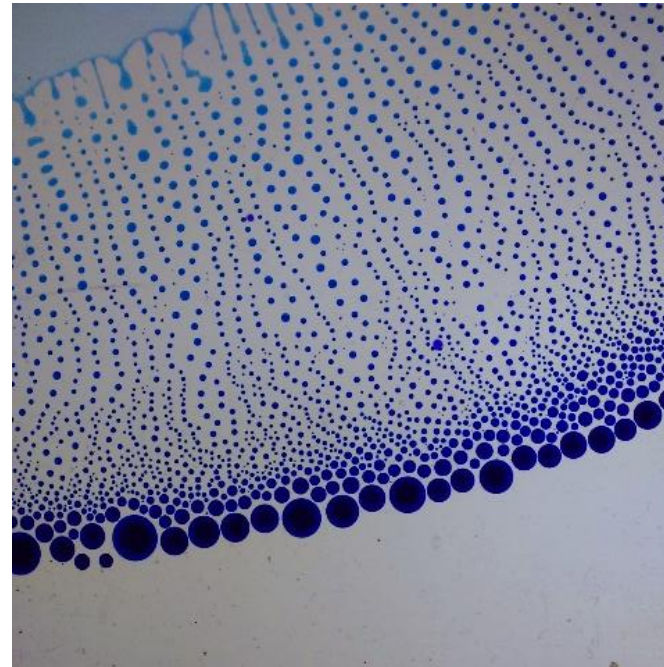
Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Kis cseppek

- Eleinte lendület megmarad, olaj lefékezi
- Párolgás: ϕ tovább csökken $\rightarrow \gamma$ nő

Koagulálnak

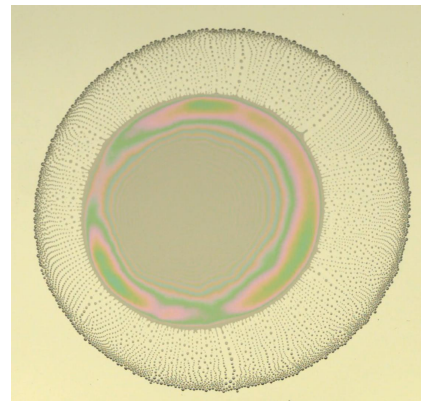
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Gyakorlati megvalósítás

- Megvilágítás: rossz LCD monitor
  - LCD réteget kivettük, helyére LED szalag
- Mérések nagy Petri-csészében
- Vékonyfilm-interferencia: nekünk nem sikerült (Ω_0 túl nagy)

[9]

Elméleti megalapozás

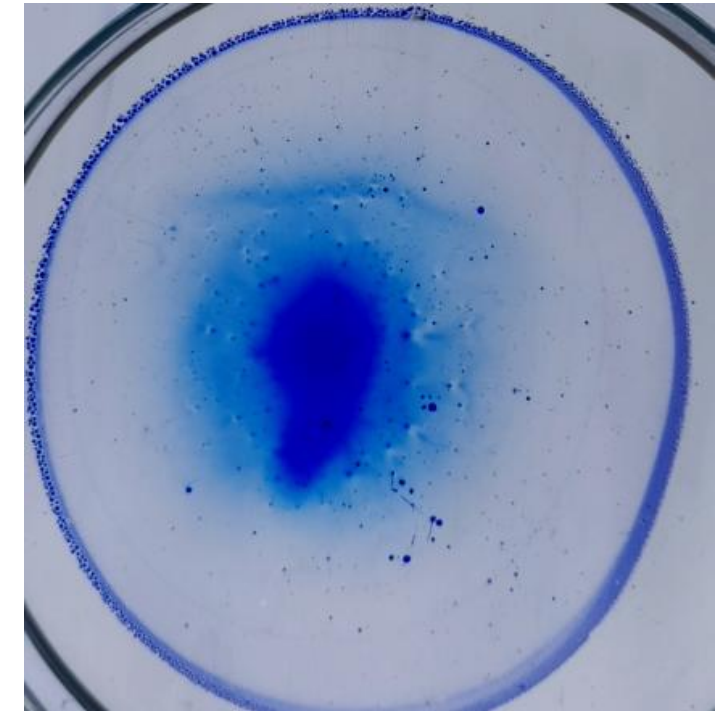
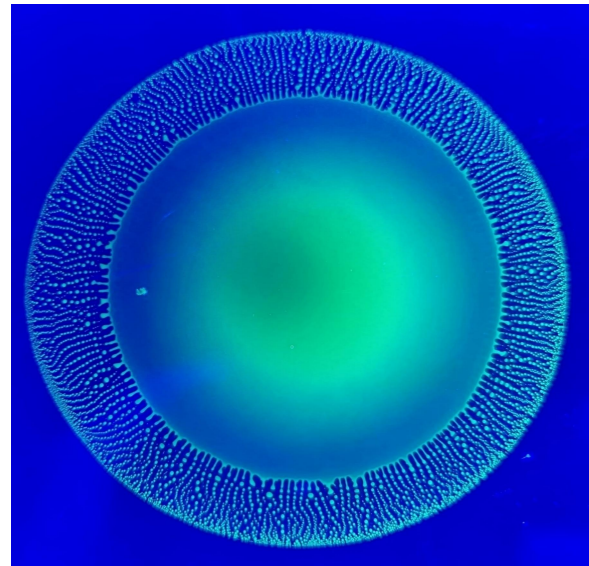
Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Színezés

- Néhány század gramm metilkék
  - Nagyon erős színezék
  - Magas ϕ_0 : spontán kiválások
- Fluoreszcein-nátrium
  - Saját fény, kevesebb is elég
  - Jobban oldódik
  - 490nm LED szalag

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Cseppentés

- 25 – 75 μ l: Hamilton fecskendő
- 75 – 150 μ l: mechanikus pipetta
- 150 – 1000 μ l: üvegpipetta

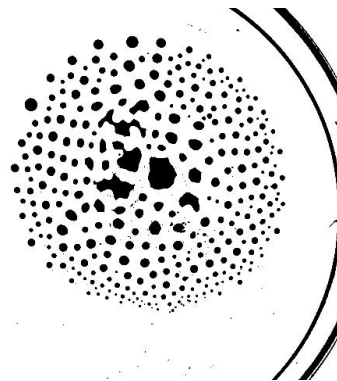
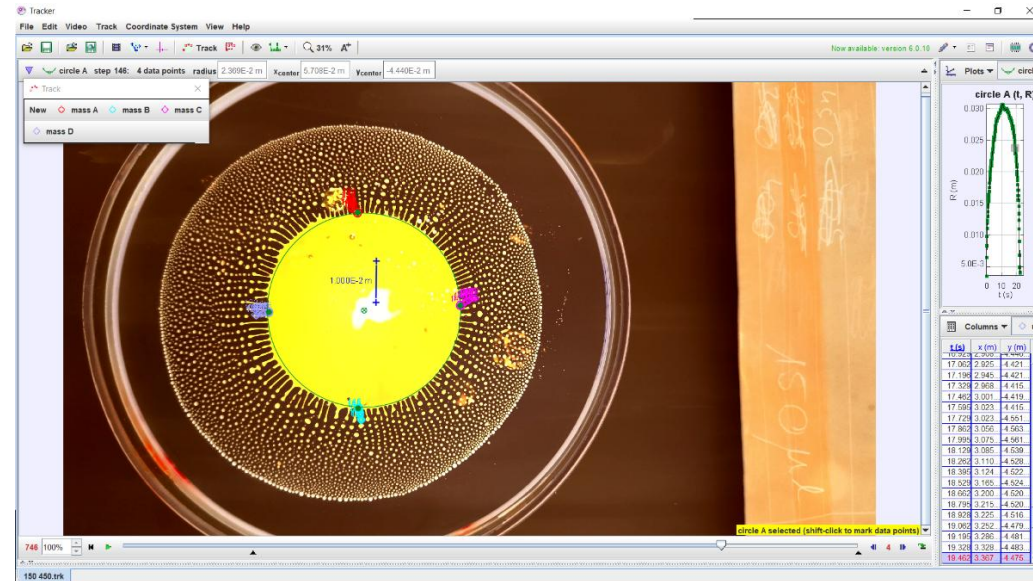
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

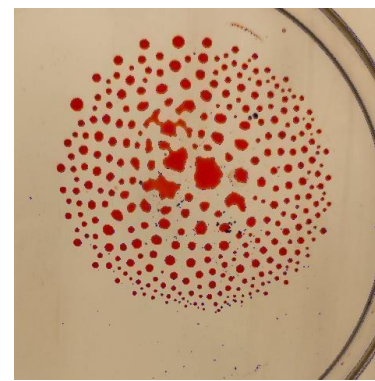
Mérések

Elemzés

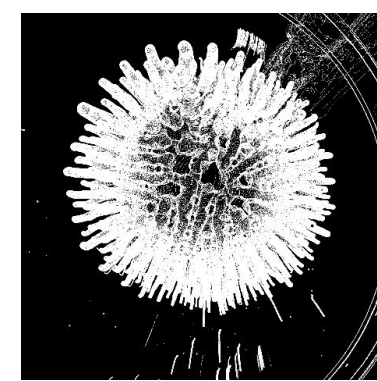
- 4K 30fps videó
- Tracker
  - 4 pontra körillesztés
  - Áramlási sebesség
- Cseppfelismerés
  - Python cv2

Elméleti megalapozás

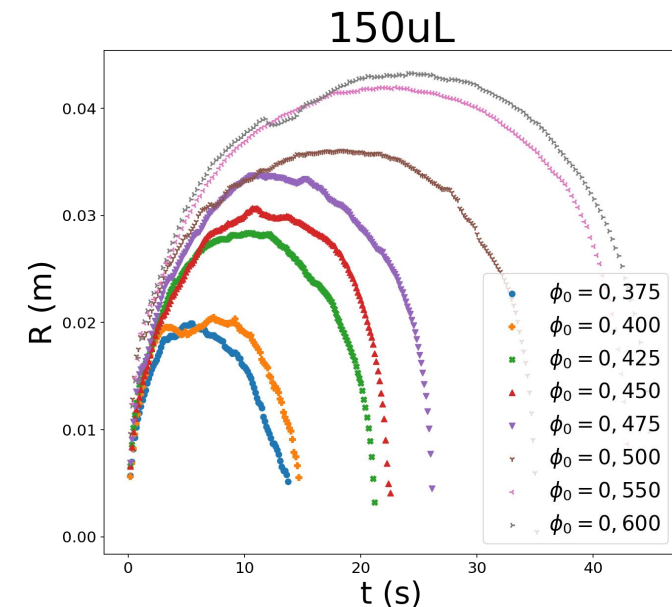
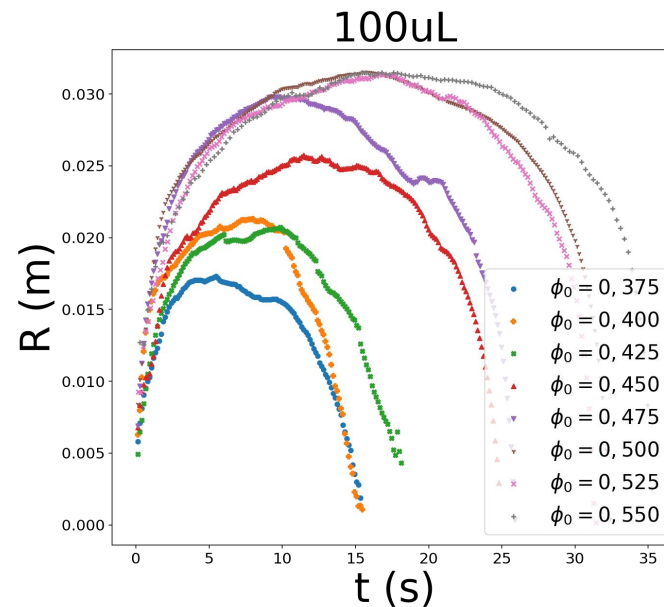
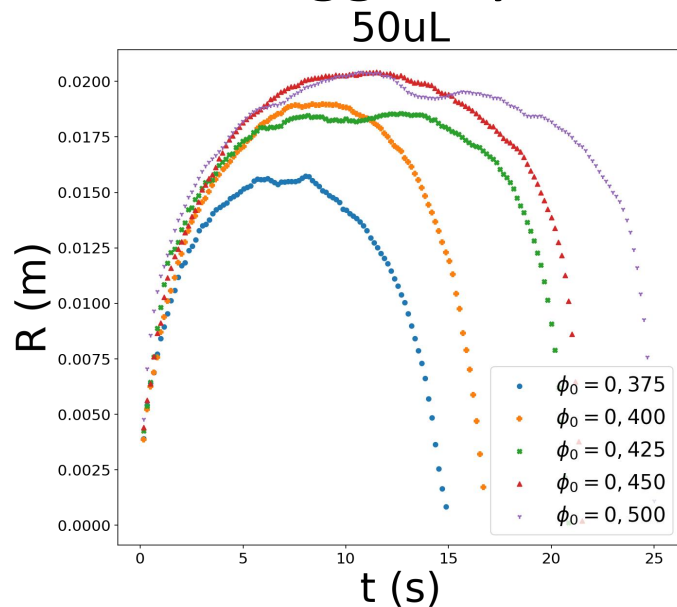
Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Mérések: belső csepp sugara

- Ω_0 és ϕ_0 nő $\rightarrow R_{max}$ és t_{Rmax} nő
- Összes függvény hasonló alakú

Elméleti megalapozás

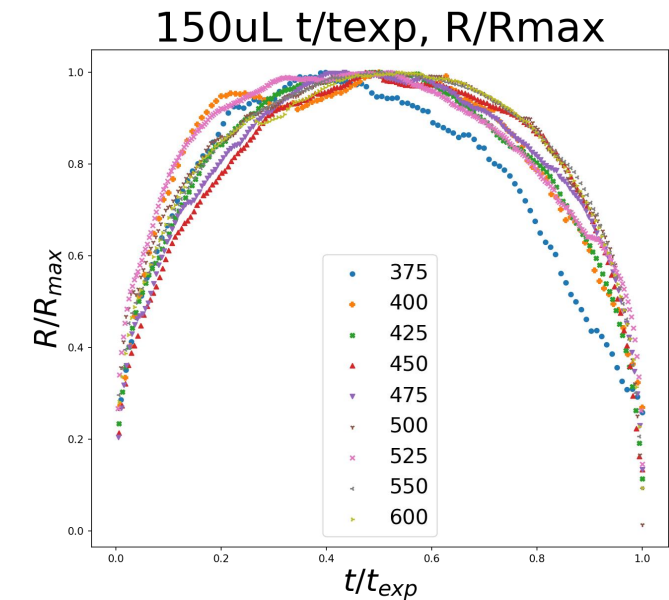
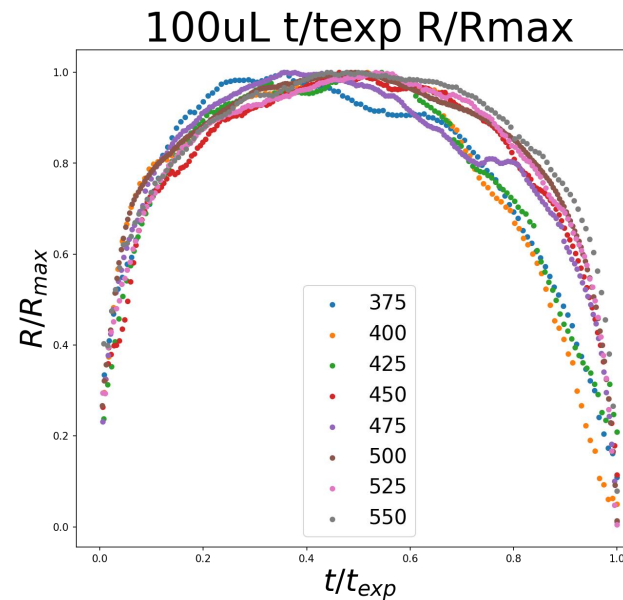
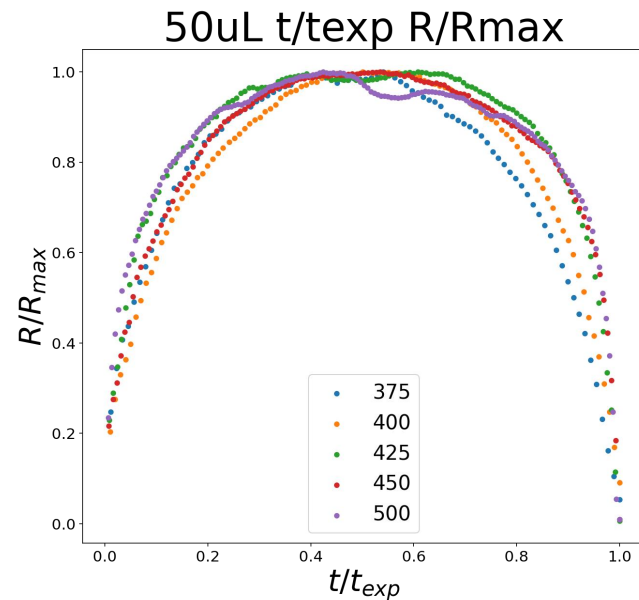
Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Mérések: belső csepp sugara

- R_{max} -ra és t_{exp} -re normalva egy görbe

- Ezért használhatunk arányossági törvényeket R_{max} -ra és t_{Rmax} -ra

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

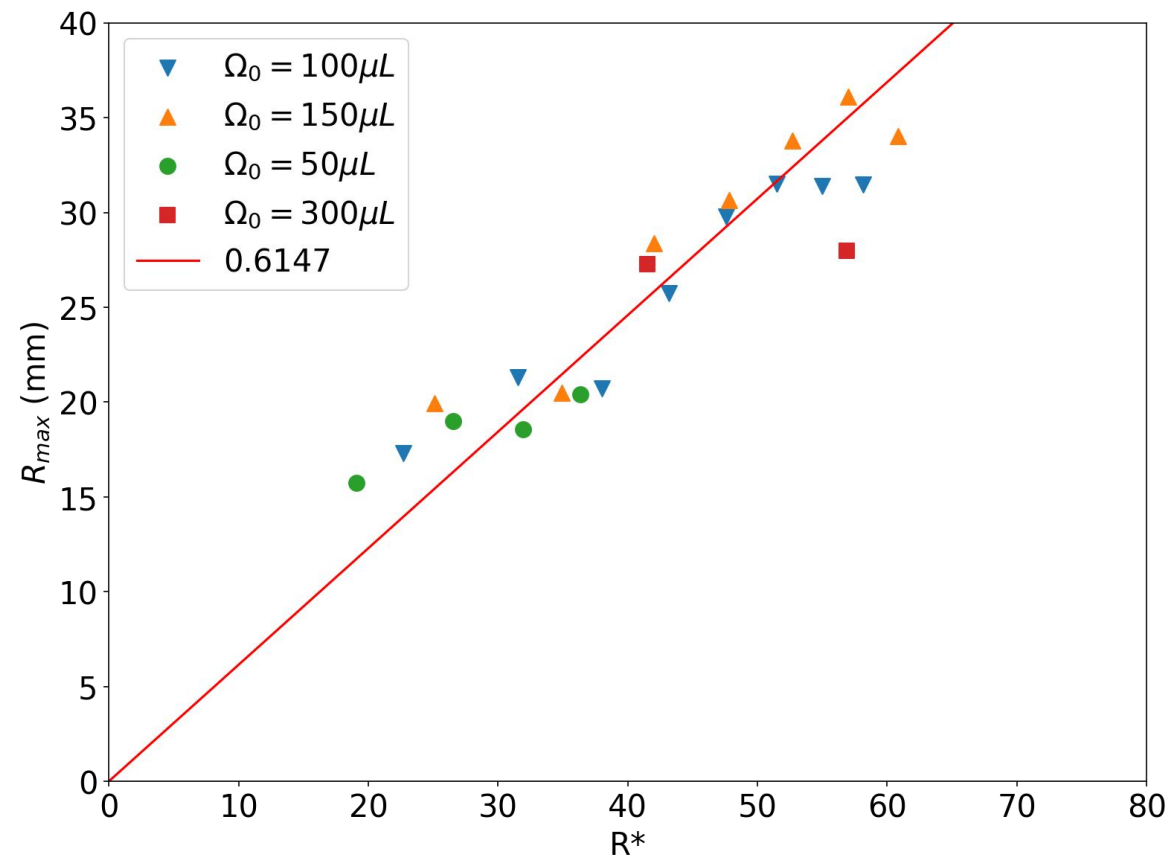
Mérések

Mérések: belső csepp max. sugara

- Jól egyezik a modellel

- $R_{max} \sim \underbrace{\left(\frac{(\phi_0 - \phi_c) \Delta \gamma H \Omega_0}{(1 - \phi_c) \eta_o j_v} \right)^{\frac{1}{4}}}_{R^*}$

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

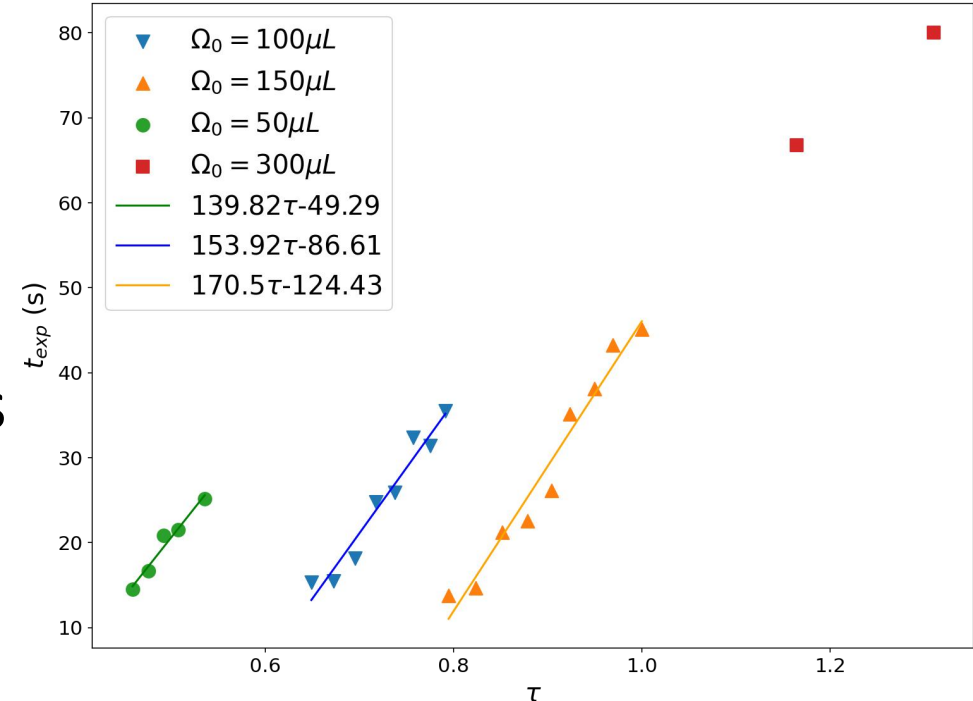
Mérések: karakterisztikus idő

- Elmélet τ -ra is kifejezhető:

$$\tau \sim \left(\frac{(\phi_0 - \phi_c)\eta_o\Omega_0}{(1 - \phi_c)\Delta\gamma H j_v} \right)^{\frac{1}{2}} \quad (8)$$

- Meredekségek közel azonosak: modell helyes
- Különböző zérushelyek: térfogattól függ

Tranziens jelenség, térfogattól függ

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

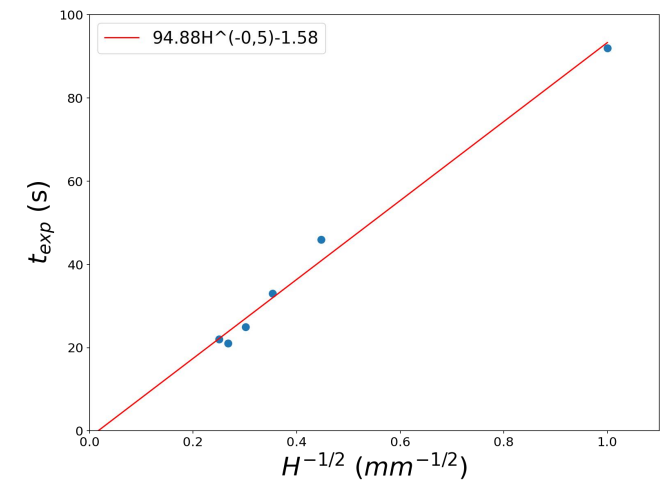
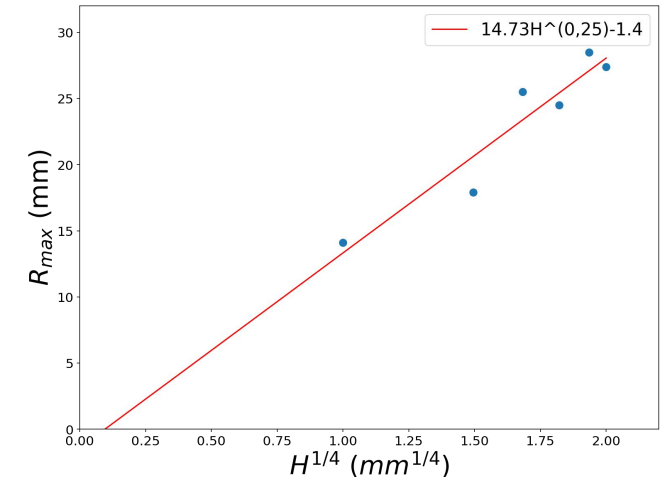
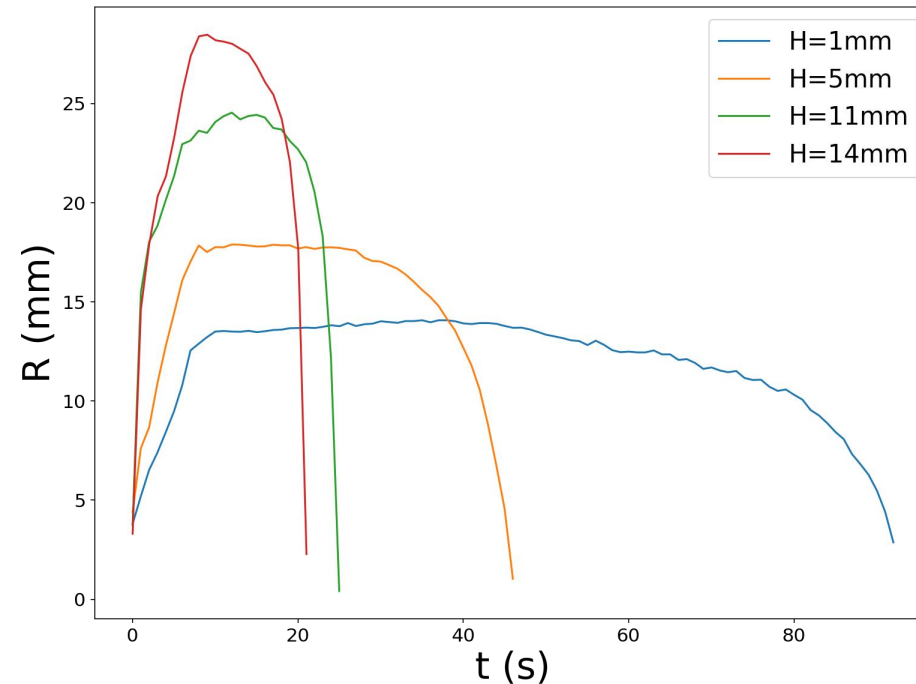
Mérések

Mérések: olaj mélysége

- $R_{max} \sim \left(\frac{(\phi_0 - \phi_c) \Delta \gamma H \Omega_0}{(1 - \phi_c) \eta_o j_v} \right)^{\frac{1}{4}}$
- $\tau \sim \left(\frac{(\phi_0 - \phi_c) \eta_o \Omega_0}{(1 - \phi_c) \Delta \gamma H j_v} \right)^{\frac{1}{2}}$

Csak amíg
 $\frac{H^2}{25,0\nu} \ll t_{exp}$

$(\delta(t) \approx 5,0\sqrt{\nu t})$

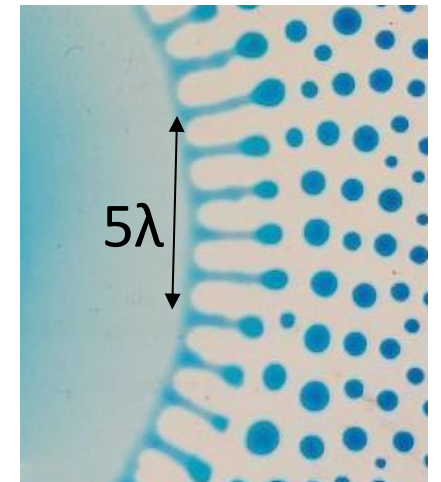
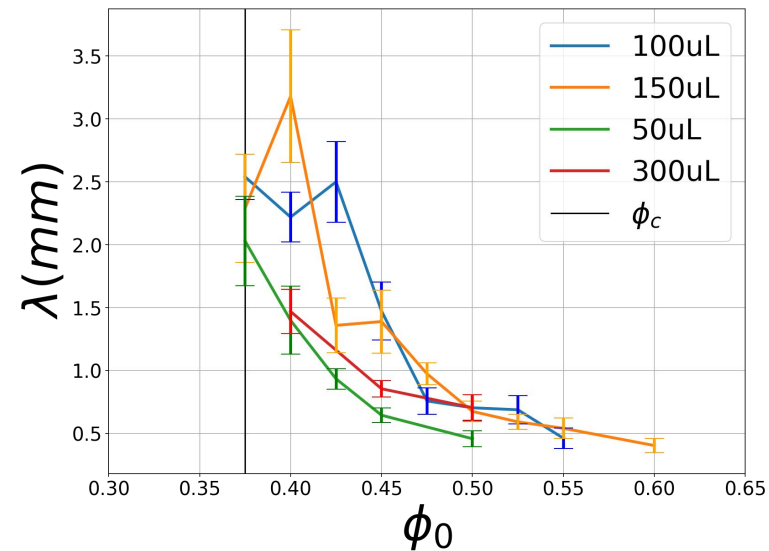
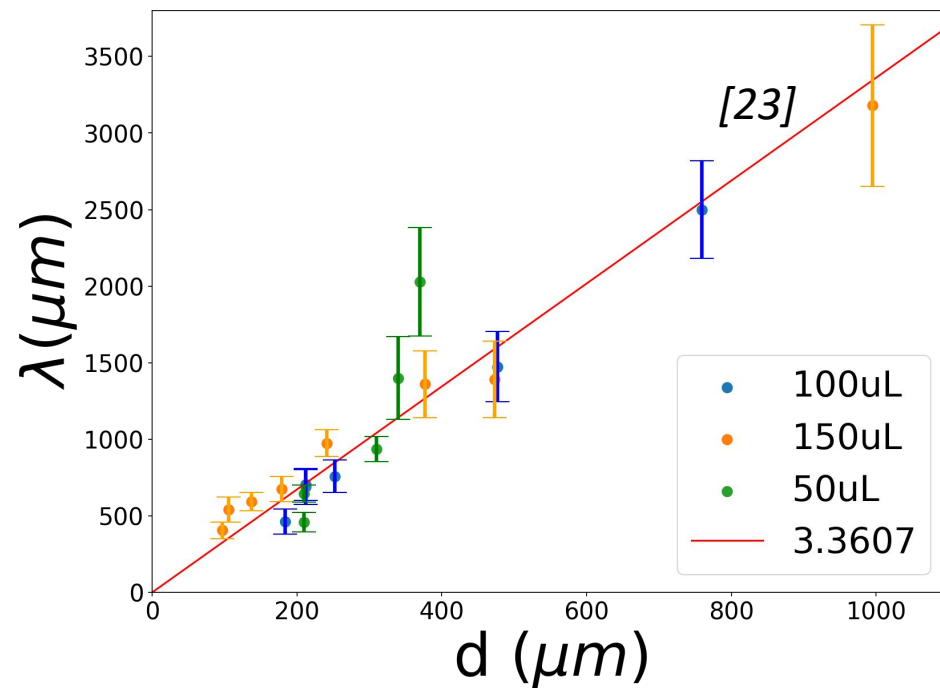
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Mérések: instabilitás hullámhossza

- ϕ_0 nő, λ csökken
- Plateau-Rayleigh: $\lambda = 9,01d$

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Mérések: instabilitás hullámhossza (becslés)

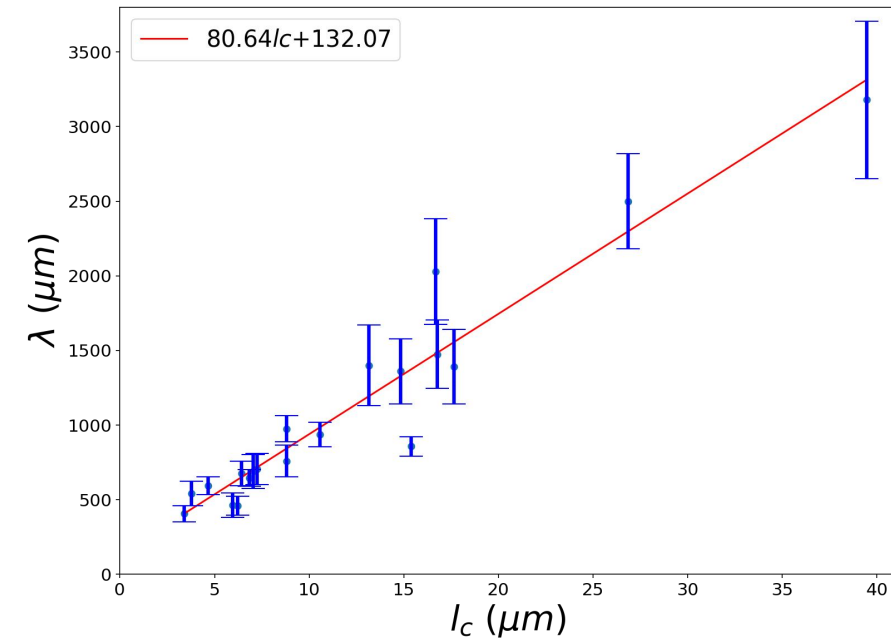
- Dawn, Troian [20]:

$$\lambda \sim l_c = h_{min} (3Ca)^{-\frac{1}{3}} = h_{min} \left(3 \frac{\eta_{kev} \Delta \gamma H}{\eta_{olaj} R_{max} \gamma_c} \right)^{-\frac{1}{3}} \quad (9)$$

Viszkózus erők/kapilláris erők

$$\frac{\eta V}{\gamma}$$

h_{min} : Keiser interferometriával [9]

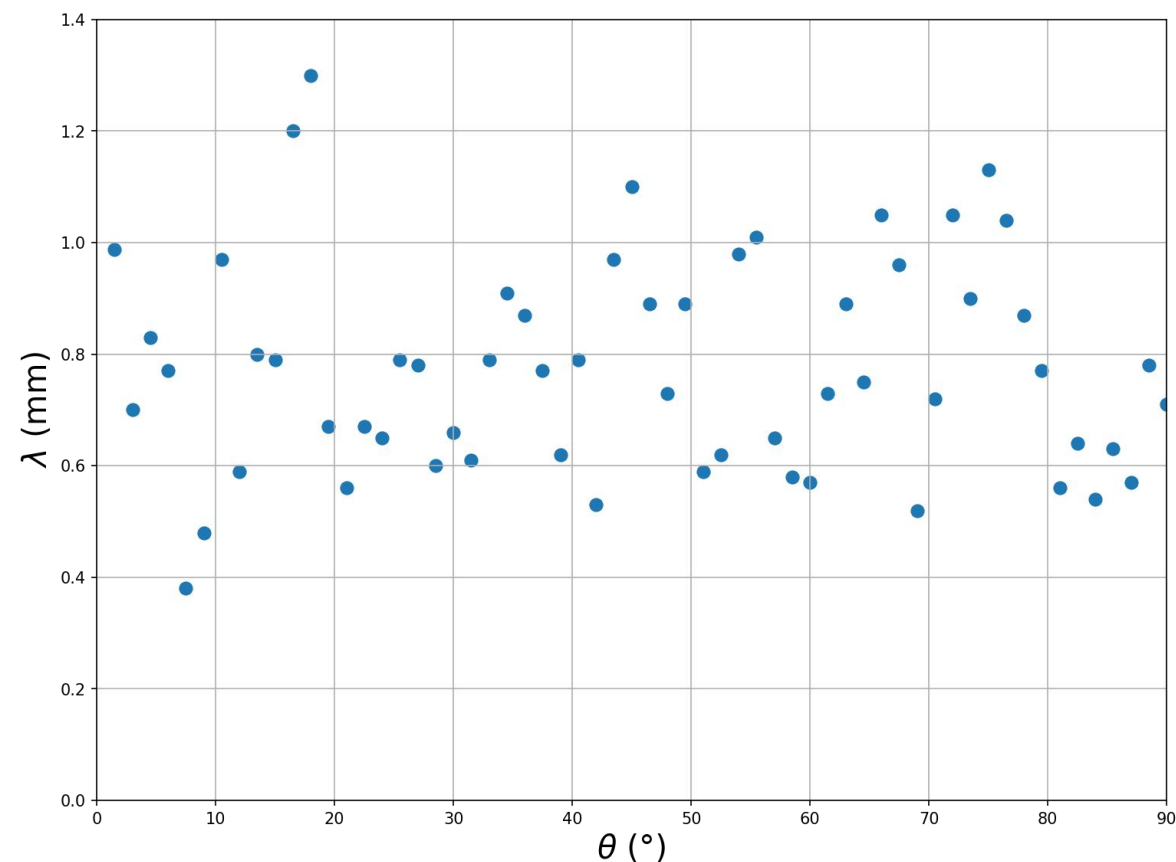
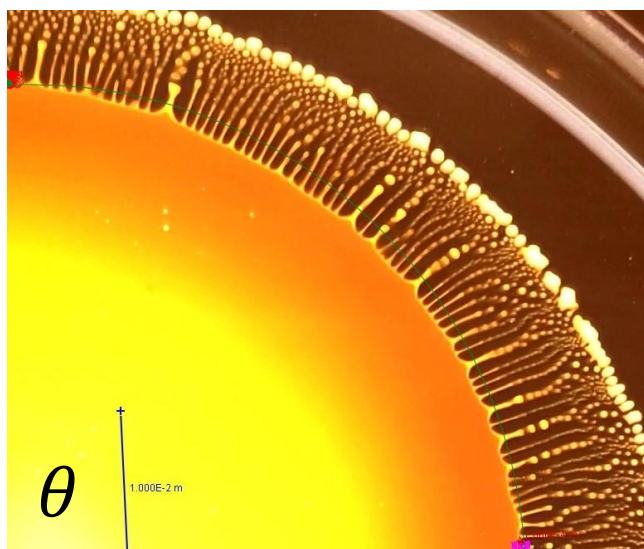
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Mérések: instabilitás hullámhossza

- Nagy szórás

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

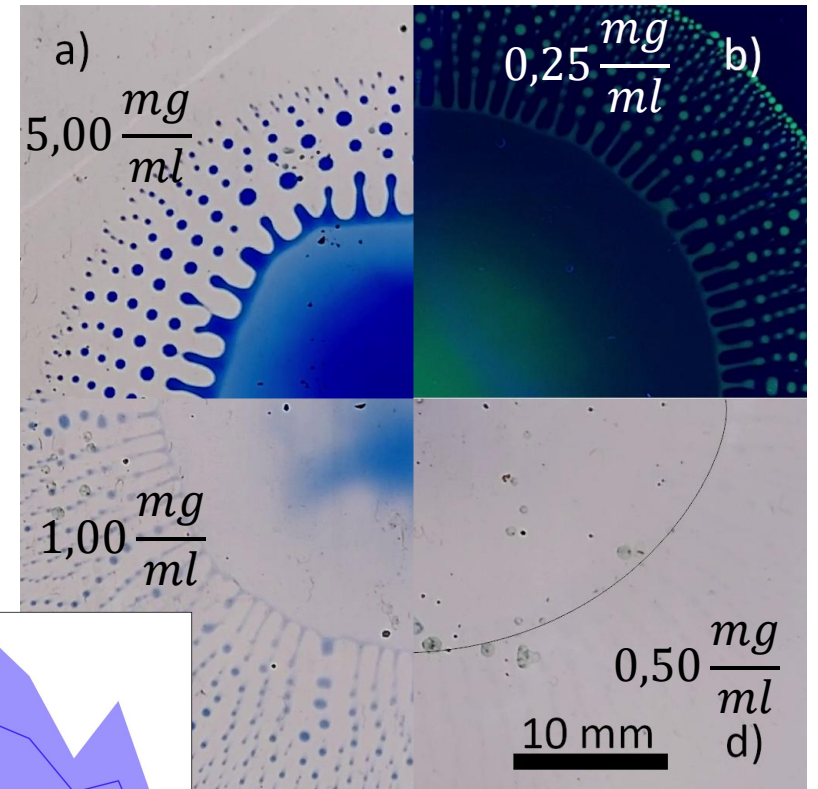
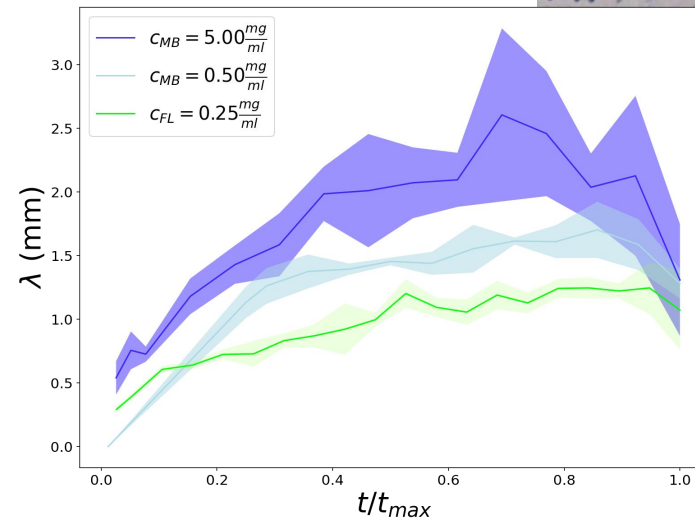
Mérések

Mérések: színezék hatása

$c_{metilkék} \uparrow \Rightarrow \lambda \uparrow$
 λ szórása $\uparrow$
szabálytalan alak

Fluoreszcein:

- Saját fény $\rightarrow$ kevesebb elég

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

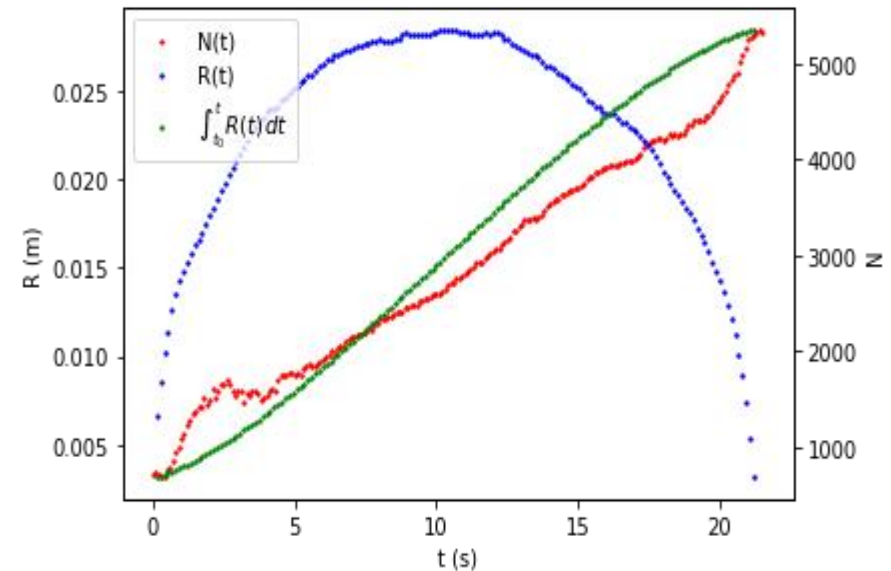
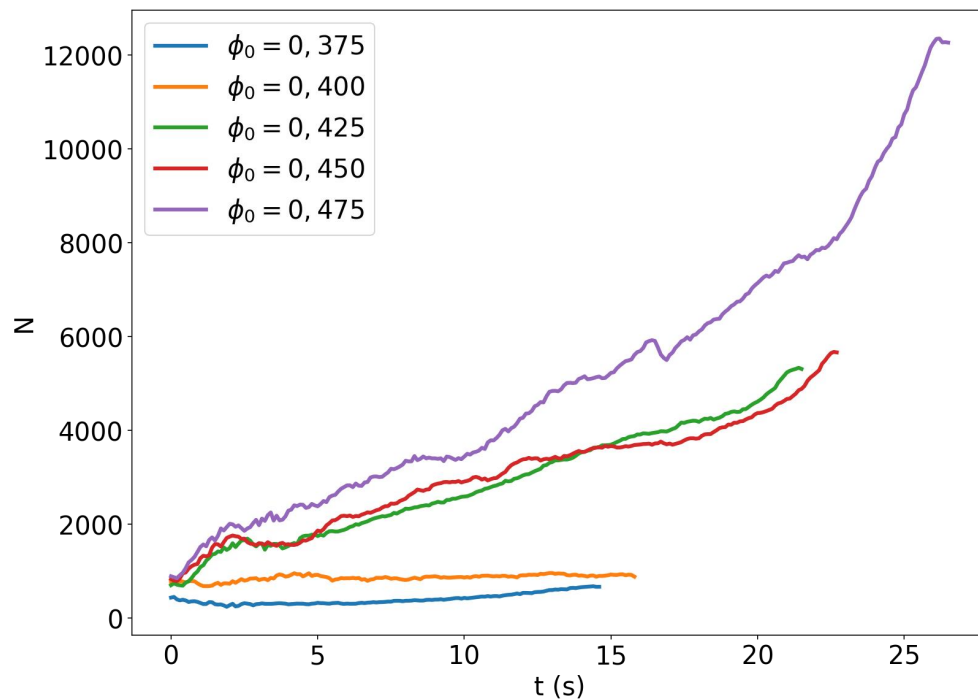
Mérések: Cseppek száma (becslés)

- Általánosságban: $N(t) = 2\pi \int_{t_0}^t \frac{R(t)}{\lambda(t)} f(t) dt$ (10)

$nagyobb \phi_0, \Omega_0$

- $nagyobb R$
- $nagyobb t$
- $kisebb \lambda$

 } $nagyobb N_{max}$

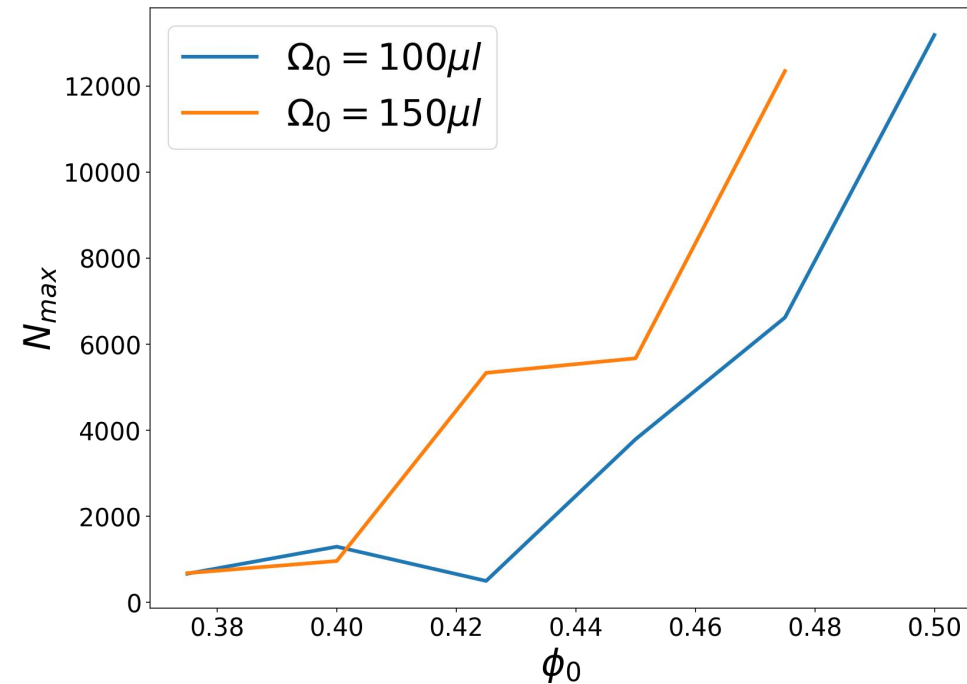
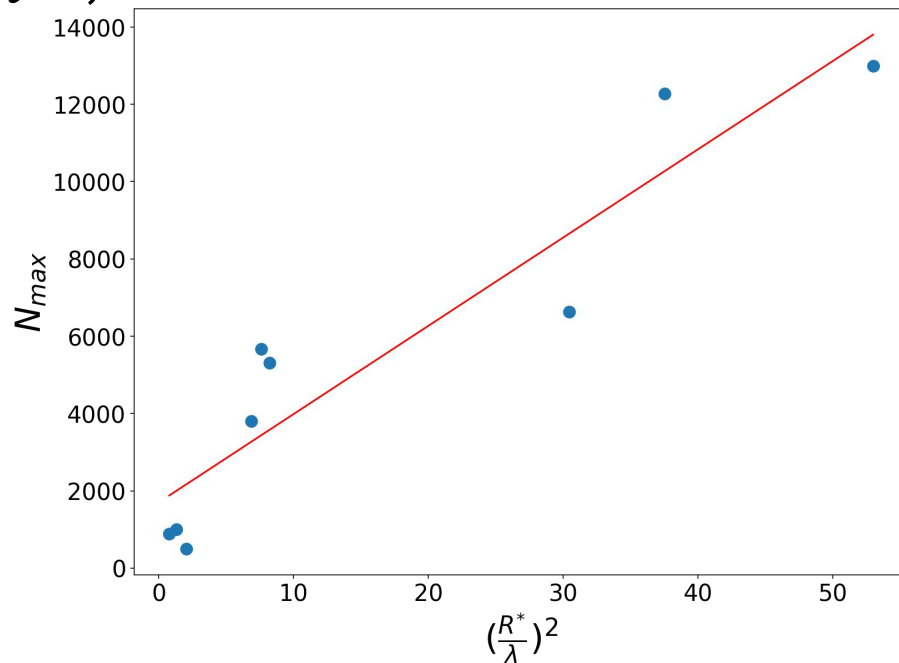
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Mérések: Cseppek száma

$$N_{max} \sim \left(\frac{R_{max}}{\lambda} \right)^2 \quad (11)$$

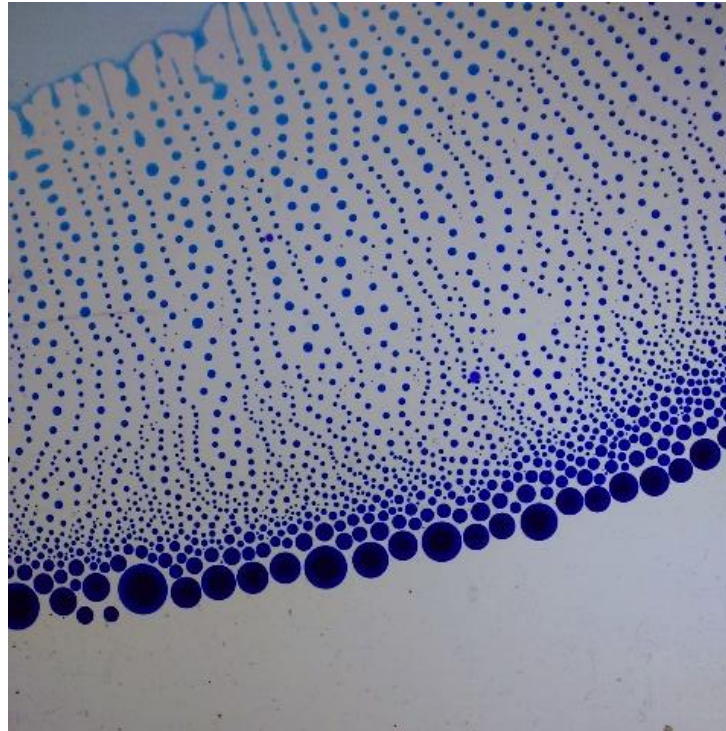
Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Mérések: Cseppek száma

- Hibák:
  - Cseppfelismerés
  - Koagulálás

Elméleti megalapozás

Gyakorlati megvalósítás

Mérések

Összefoglalás

Elméleti megalapozás: Az alkohol típusa

- ϕ_c szénatomszámmal csökken (Traube-szabály)
  - Nagyobb szénatomszámok: nem elegyednek vízzel, kevésbé párolognak
- Párolgási ráta: befolyásolja a jelenség időtartamát
  - Feltételezés: víz párolgása elhanyagolható az alkoholéhoz képest [16; 9]

Felületaktív anyag	ϕ_c	Gőznyomás (kPa) 20°C-on
Metanol	0,875±0,025	13,02 ^[11]
Etanol	0,6375±0,0225	5,79 ^[12]
1-Propanol	0,375±0,025	1,99 ^[13]
2-Propanol	0,350±0,025	4,4 ^[14]
1-Butanol	-	0,73 ^[13]
Aceton	0,763±0,013	25,54 ^[15]
Víz	-	2,34

I. táblázat. Saját mérések

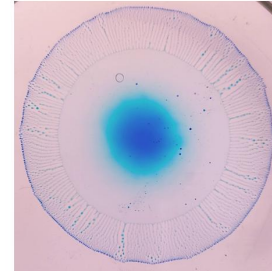
Elméleti megalapozás   Gyakorlati megvalósítás   Mérések

Felületifeszültség-gradiens

- Csepp vastagsága nem egyenletes
- Párolgás csak a felülettől függ

ϕ kijjebb kisebb, beljebb nagyobb

Felületifeszültség-gradiens

Elméleti megalapozás   Gyakorlati megvalósítás   Mérések

Elméleti modell a maximális sugárra

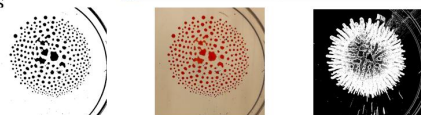
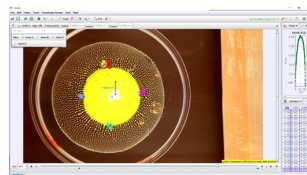
$$(3)(4)(5)(6) \Rightarrow R_{max} \sim \underbrace{\left(\frac{(\phi_0 - \phi_c) \Delta \gamma H \Omega_0}{(1 - \phi_c) \eta_o j_v} \right)^{\frac{1}{4}}}_{R^*} \quad (7)$$

- ϕ_0 a kezdeti keverék tömegszázalékos koncentrációja
- ϕ_c a terüléshez szükséges minimális koncentráció
- $\Delta \gamma = \gamma_c - \gamma_o$
- H az olajkád mélysége
- Ω_0 a cseppentés térfogata
- η_o az olaj dinamikai viszkozitása
- j_v az alkohol párolgási fluxusa, tömegre vetített párolgási sebesség és a sűrűségének hányadosa

Elméleti megalapozás   Gyakorlati megvalósítás   Mérések

Elemzés

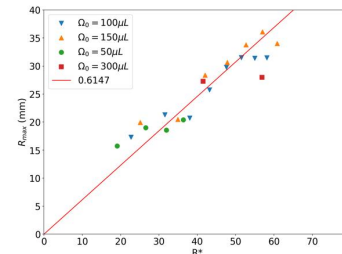
- 4K 30fps videó
- Tracker
  - 4 pontra körillesztés
  - Áramlási sebesség
- Cseppfelismerés
  - Python cv2

Elméleti megalapozás   Gyakorlati megvalósítás   Mérések

Mérések: belső csepp max. sugara

- Jól egyezik a modellel
- $R_{max} \sim \underbrace{\left(\frac{(\phi_0 - \phi_c) \Delta \gamma H \Omega_0}{(1 - \phi_c) \eta_o j_v} \right)^{\frac{1}{4}}}_{R^*}$

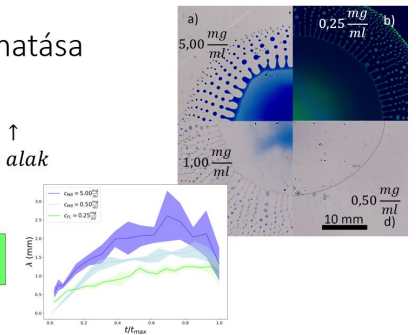

Elméleti megalapozás   Gyakorlati megvalósítás   Mérések

Mérések: színezék hatása

$c_{metilkék} \uparrow \Rightarrow \lambda \uparrow$
szórása $\uparrow$
szabálytalan alak

Fluoreszcen:
• Saját fény $\rightarrow$ kevesebb elég

Elméleti megalapozás   Gyakorlati megvalósítás   Mérések

Hivatkozások, felhasznált irodalom

- [1] Bush, J. W., & Hu, D. L. (2006). WALKING ON WATER: Biocomotion at the Interface. *Annual Review of Fluid Mechanics* Vol 38., 339-369. doi:10.1146/annurev.fluid.38.050304.092157
- [2] Wim Fyen, F. H. (2008). Chapter 19 - A Detailed Study of Semiconductor Wafer Drying. William Andrew Publishing, (old.: 795-854.). doi:10.1016/B978-0-323-29960-2.00019-8.
- [3] Roché, M., Li, Z., Griffiths, I. M., Le Roux, S., Cantat, I., Saint-Jalmes, A., & Stone, H. A. (2014). Marangoni Flow of Soluble Amphiphiles. *Physical Review Letters* 112., 20-23. doi:10.1103/PhysRevLett.112.208302
- [4] Wodlei, F., Sebilleau, J., Magnaudet, J., & Pimienta, V. (2018). Marangoni-driven flower-like patterning of an evaporating drop spreading on a liquid substrate. *Nature Communications* 9., 820. doi:10.1038/s41467-018-03201-3
- [5] Kim, H., Muller, K., & Shardt, O. (2017). Solutal Marangoni flows of miscible liquids drive transport without surface contamination. *Nature Physics* 13., 1105-1110. doi:10.1038/nphys4214
- [6] Sanatkar, N., Kulichikhin, V. G., Malkin, A. Y., & Foudazi, R. (2018). Spreading of Oil-in-Water Emulsions on Water Surface. *Langmuir* 34, 37, 10974-10983. doi:10.1021/acs.langmuir.8b01435
- [7] Thomson, J. (1855). On certain curious Motions observable at the Surfaces of Wine and other Alcoholic Liquors. *The London, Edinburgh and Dublin Philosophical Magazine and Journal of Science.*, 330-333.
- [8] Fournier, J., & Cazabat, A. (1992). Tears of Wine. *Europhysics Letters* 20., 517-522.
- [9] Keiser, L., Bense, H., Colinet, P., Bico, J., & Reyssat, E. (2017). Marangoni Bursting: Evaporation-Induced Emulsification of Binary Mixtures on a Liquid Layer. *Physical Review Letters* Vol. 118., 7-17. doi:10.1103/PhysRevLett.118.074504
- [10] Hasegawa, K., & Manzaki, Y. (2021). Marangoni fireworks: Atomization dynamics of binary droplets on an oil pool. *Physics of Fluids* 33. doi:10.1063/5.0041346
- [11] Gibbard H.F.; Creek J.L.: Vapor pressure of Methanol from 288.15 to 337.65 K. *J.Chem.Eng.Data* 19 (1974) 308-310
- [12] Kahlbaum G.W.A.; von Wirkner C.G.: 1.Hälfte (Vol. 2a). Monograph (1897) 1-222 (Dortmund Data Bank)
- [13] Kempe, Herbert P.; Krens, Saul L.: Vapor pressure of primary n-alkyl chlorides and alcohols. *J. Chem. Eng. Data*, 1969, 14, 1, 98-102

Hivatkozások, felhasznált irodalom

- [16] O'Hare, K.; Spedding, P.; Grimshaw, J.: Evaporation of the Ethanol and Water Components Comprising a Binary Liquid Mixture. 118-128. 2008/05/15 Developments in Chemical Engineering and Mineral Processing
- [17] Schlichting, Hermann (1979), Boundary-Layer Theory, 7th ed., McGraw Hill, New York, U.S.A. 160. oldal
- [18] R. Shankar Subramanian: Boundary Conditions in Fluid Mechanics, Department of Chemical and Biomolecular Engineering, Clarkson University, Potsdam, New York 13699
- [19] Hooshanginejad, A.; Jung, S. Buoyancy-Marangoni Fingering of a Miscible Spreading Drop. *Symmetry* 2022, 14, 425. <https://doi.org/10.3390/sym14020425>
- [20] Dawn E. Kataoka, Sandra M. Troian, A Theoretical Study of Instabilities at the Advancing Front of Thermally Driven Coating Films, *Journal of Colloid and Interface Science*, Volume 192, Issue 2, 1997, p. 350-362, ISSN 0021-9797, <https://doi.org/10.1006/jcis.1997.5018>.
- [21] Pierre-Gilles Gennes, Françoise Brochard-Wyart, David Quéré: *Capillarity and Wetting Phenomena*, 271-275., Springer New York, NY, 2003.
- [22] http://hypt.elte.hu/wp-content/uploads/2022/09/Problemak_magyar_2022.pdf
- [23] Zhao, C., Sprittles, J., & Lockerby, D. (2019). Revisiting the Rayleigh–Plateau instability for the nanoscale. *Journal of Fluid Mechanics*, 861, R3. doi:10.1017/jfm.2018.950
- [24] Seyfert, C; Marin, Alvaro: Influence of added dye on Marangoni-driven droplet instability. *Phys. Rev. Fluids* Vol. 7; issue 4; 2022. doi: 10.1103/PhysRevFluids.7.043602
- [25] H. Ghahremani, A. Moradi, J. Abedini-Torghabeh, S.M. Hassani: Measuring surface tension of binary mixtures of water + alcohols from the diffraction pattern of surface ripples. *Pelagia Research Library, Der Chemica Sinica*, 2011, 2(6):212-221
- [26] Pang, Fong-Meng; Seng, Chye-Eng; Teng, T.T; Ibrahim, M.: Densities and viscosities of aqueous solutions of 1-propanol and 2-propanol at temperatures from 293.15 K to 333.15 K. *Journal of Molecular Liquids*, Volume 136 p. 71-78. 2007.
- [27] Dongdong Liu and Tuan Tran: Vapor-Induced Attraction of Floating Droplets. *The Journal of Physical Chemistry Letters* 2018 9 (16), 4771-4775.

Boycott-effektus vizsgálata

Gombási Róbert

BME - mechatronika szakos hallgató

Eötvös József Gimnázium és Kollégium, Tata - egykori diák

mentor: dr. Szeidemann Ákos

Ha folyadékokba nagyobb sűrűségű részecskéket helyezünk, akkor a részecskék az edény aljára merülnek. Az ülepedés sebességét jelentősen befolyásolni lehet a tartály paramétereivel és megdöntésével.

0.67-szeres lassítás

00:00.00

00:00.00

1. Fizikai háttér

2. Az ülepedés fizikája

- Erők
- Egyensúlyi sebesség
- Elmélet megdöntött edényre
- Az ülepedési idő

3. A kísérleti eszközök és módszerek

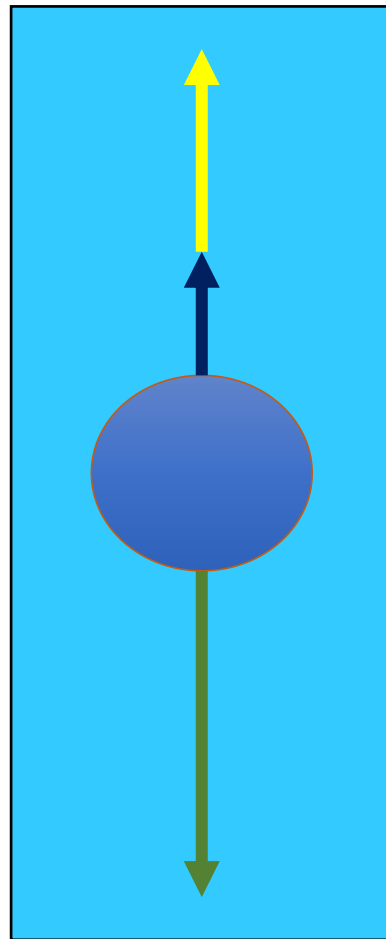
4. Vizsgált paraméterek

5. Eredmények

- A megdöntés szöge
- Az edény paraméterei
- A folyadék és a részecskék tulajdonságai

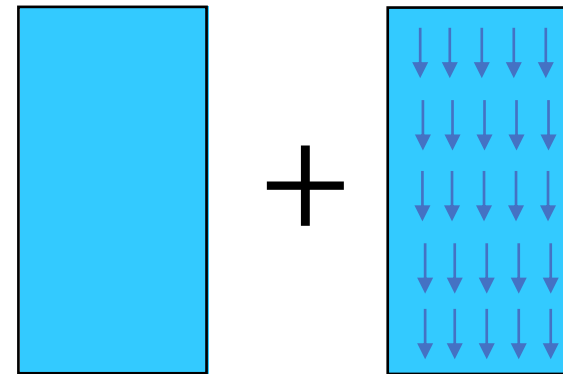
6. Gyakorlati felhasználás

Egyensúlyi sebesség

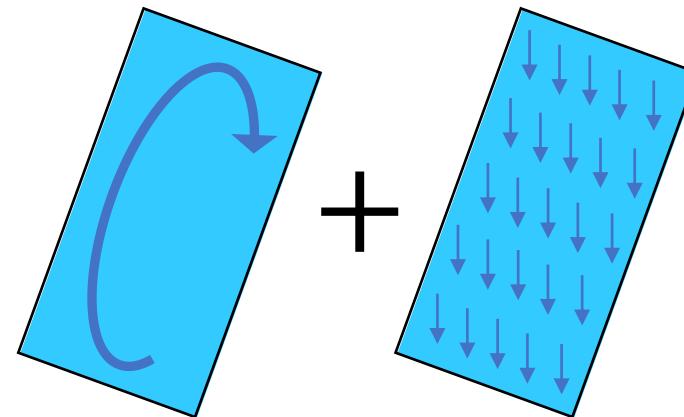

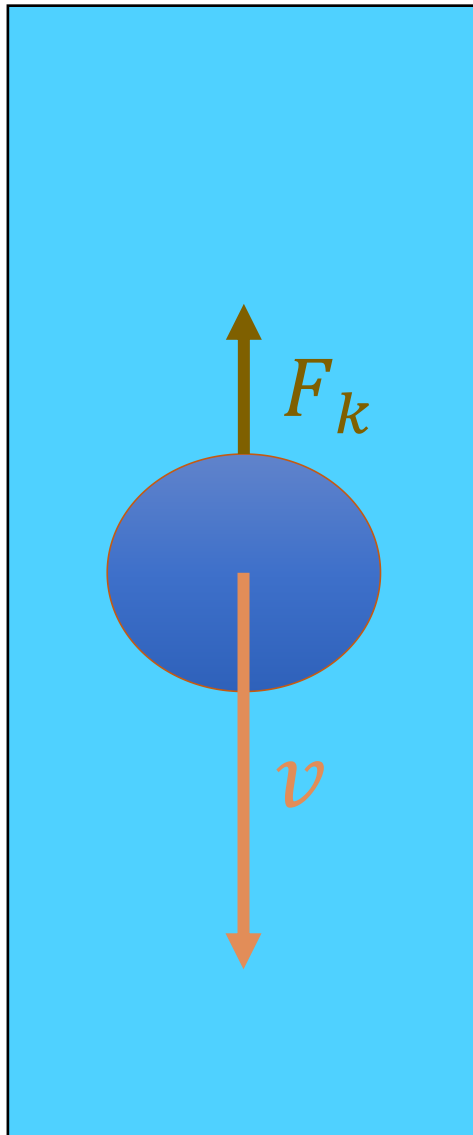
Ülepedési áramlás

„Egyenes” ülepedés

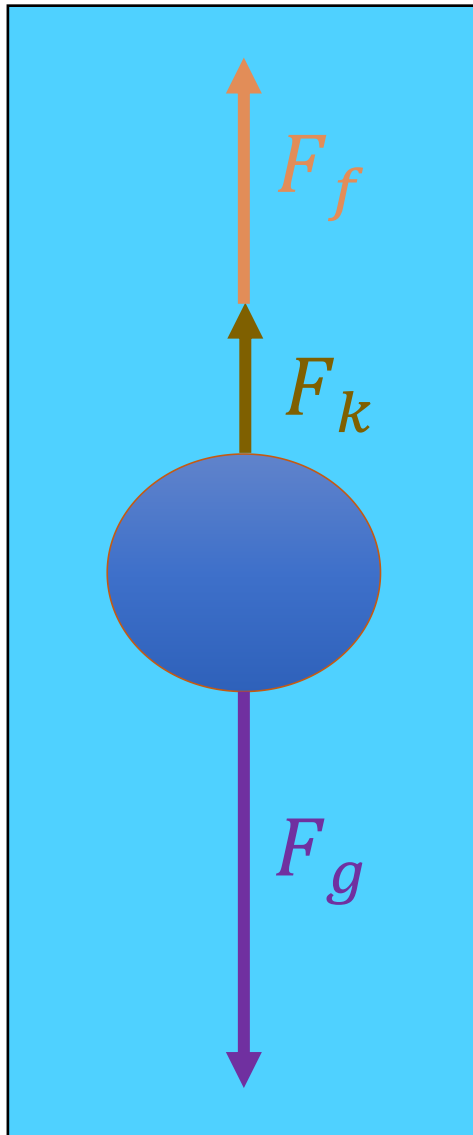
„döntött” ülepedés

$$F_k = bv$$

$$b = 6\pi\eta r$$

Közegellenállás

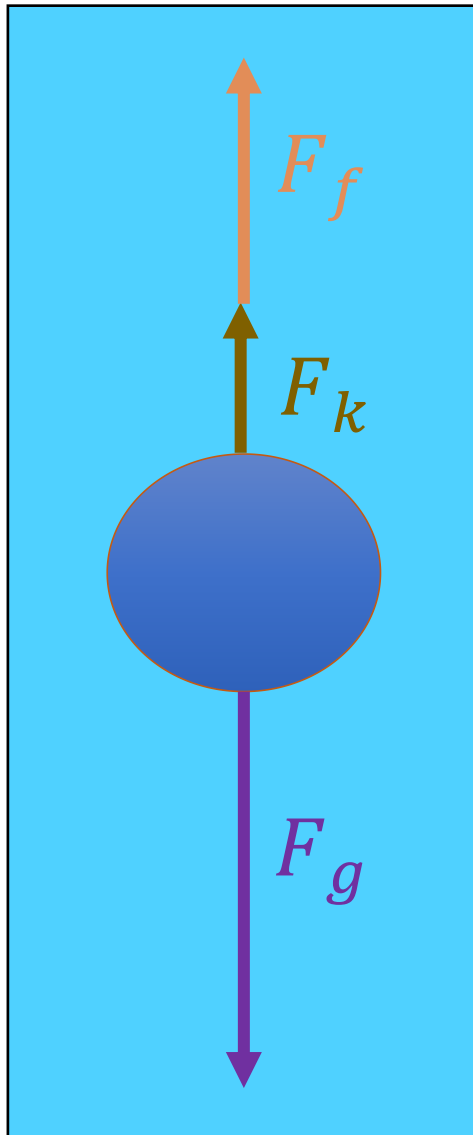
$$F_k = bv \qquad b = 6\pi\eta r$$

Felhajtóerő

$$F_f = \rho_l V g$$

Gravitációs erő

$$F_g = \rho_p V g$$

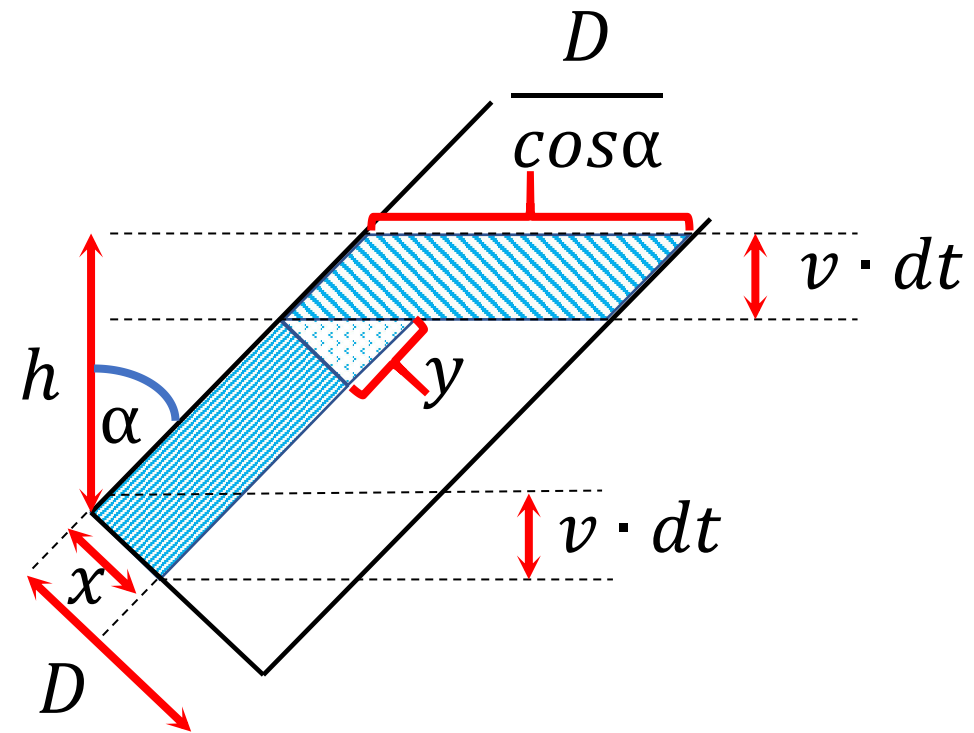
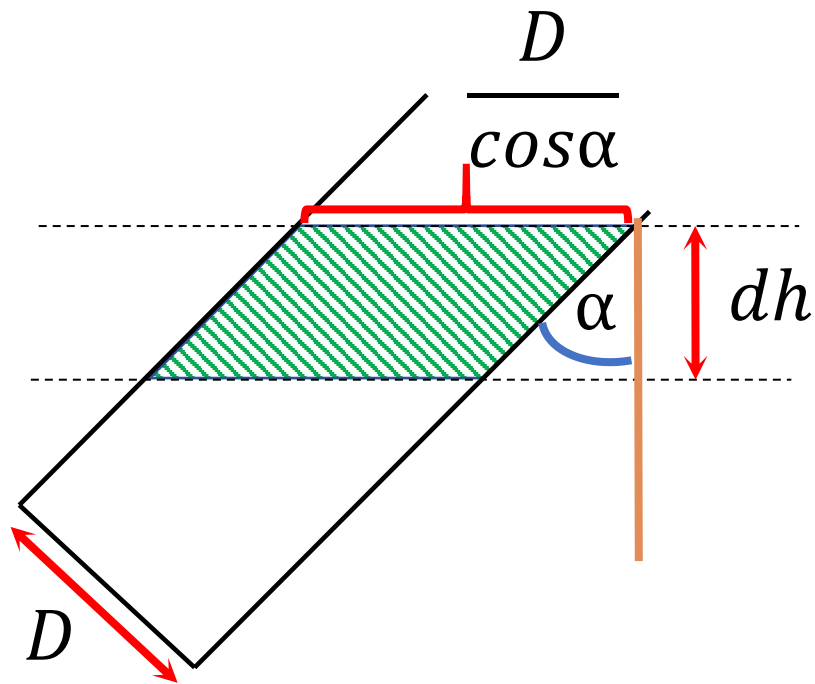
$$F_g = F_f + F_k$$

$$v_e = \frac{2r^2 g (\rho_p - \rho_l)}{9\eta}$$

r = a részecske sugara

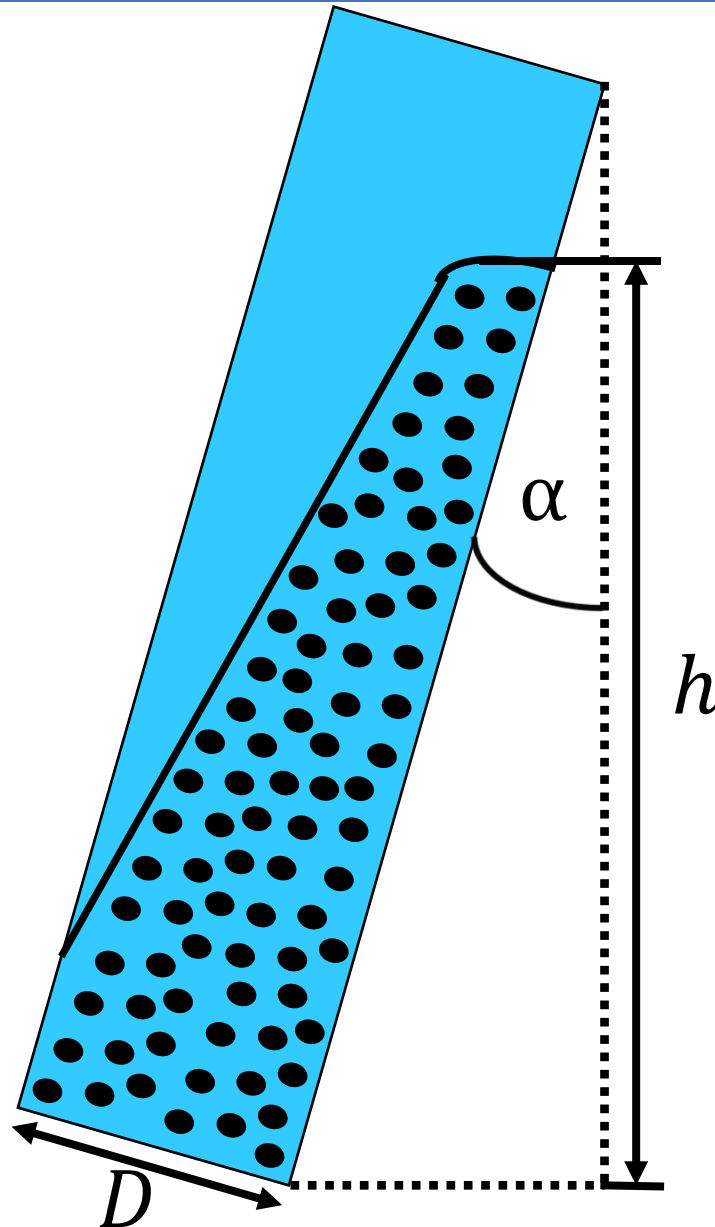
η = dinamikai viszkozitás

$\rho_p - \rho_l$ = a sűrűség különbsége a folyadék és a részecskék között

$$dh \cdot \frac{D}{\cos \alpha} = \frac{D}{\cos \alpha} \cdot v \cdot dt + \frac{h - v \cdot dt}{\cos \alpha} \cdot \sin \alpha \cdot v \cdot dt + \frac{\sin^2 \alpha \cdot v^2 \cdot (dt)^2}{2 \operatorname{tg} \alpha}$$

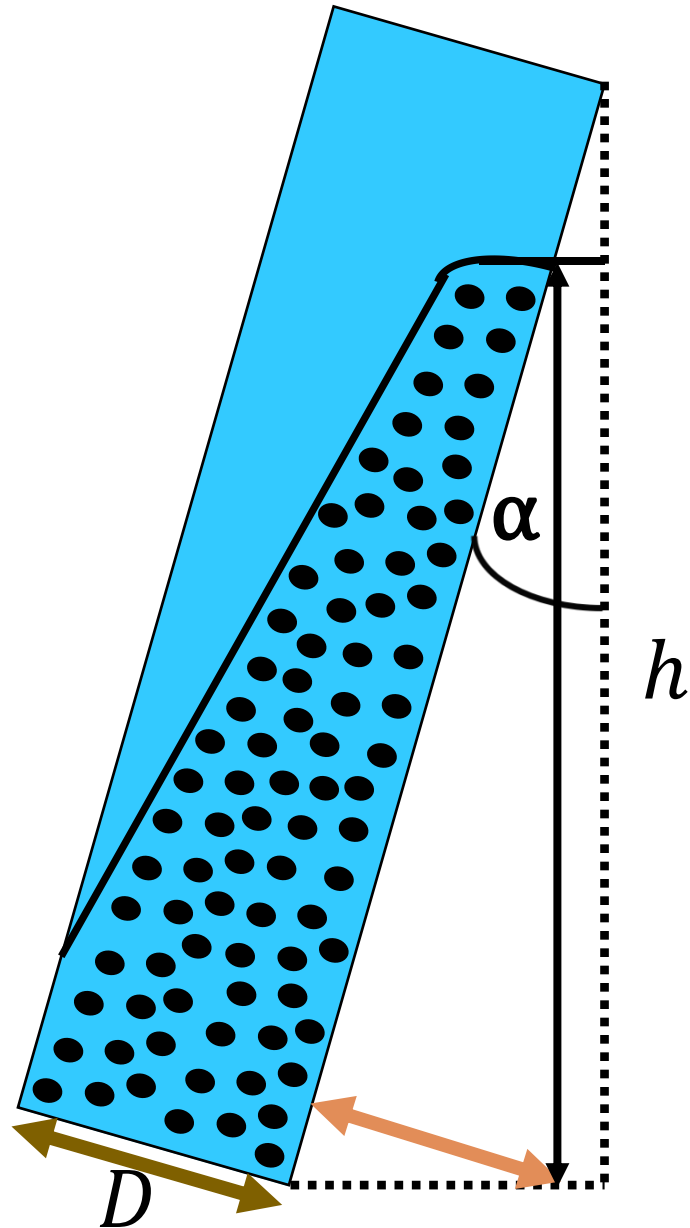
$$\frac{dh}{dt} = -v_e \left(1 + \frac{h}{D} \sin(\alpha) \right)$$

$t = 0$ amikor $h = \text{maximum}$

$D = \text{átmérő}$

$h = \text{az ülepedés határvonalának}$
 $\text{aktuális magassága}$

$\alpha = \text{a döntés szöge}$

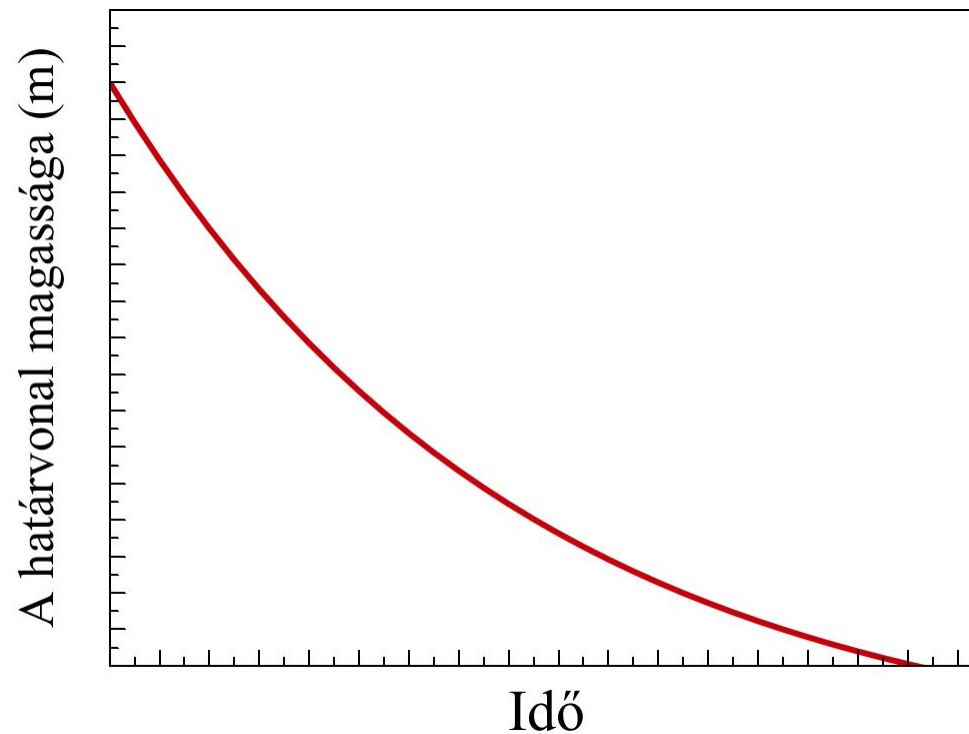
$$\frac{dh}{dt} = -v_e \left(1 + \frac{h}{D} \sin(\alpha) \right)$$

$$\frac{h \sin(\alpha)}{D}$$

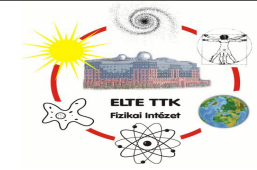
Összefüggés h és t között

$$\frac{dh}{dt} = -v_e \left(1 + \frac{h}{D} \sin(\alpha) \right)$$

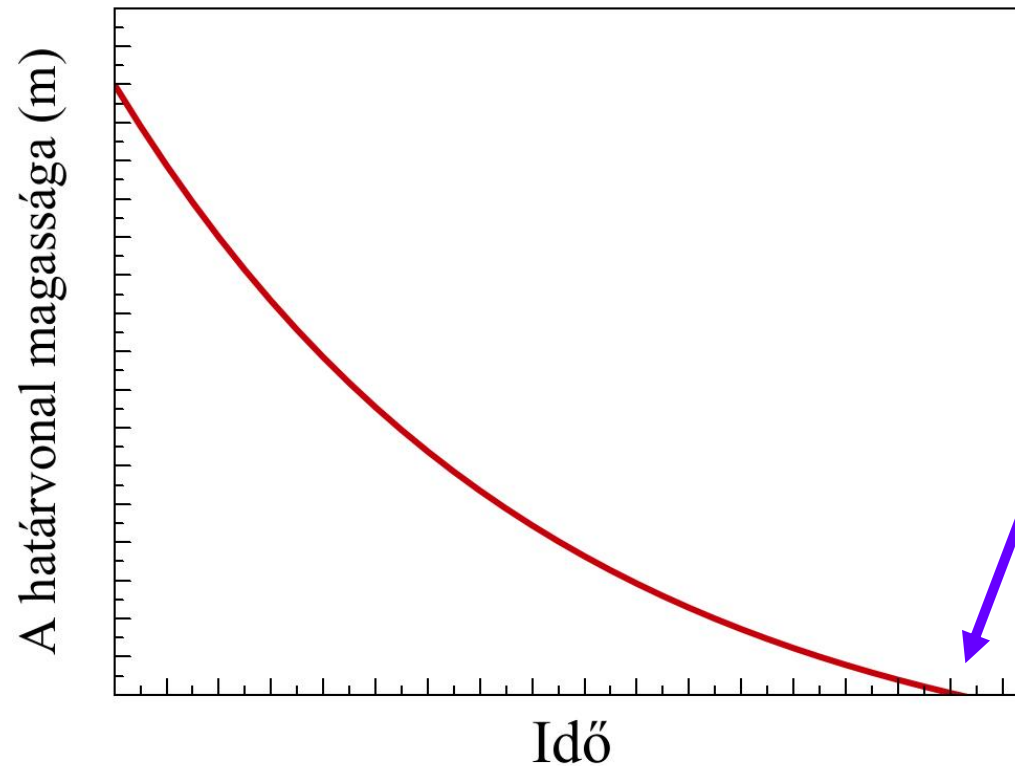
$$h = \frac{(D + h_0 \sin(\alpha)) e^{-\frac{v_e \sin(\alpha) t}{D}} - D}{\sin(\alpha)}$$

Hogyan írjuk le az ülepedési időt?

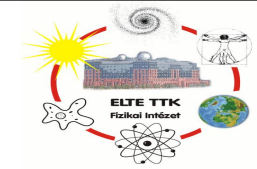

$$h = 0 = \frac{(D + h_0 \sin(\alpha)) e^{-\frac{v_e \sin(\alpha) t_0}{D}}}{\sin(\alpha)} - \frac{D}{\sin(\alpha)}$$

$$t_0 = \frac{D \ln \left(\frac{D + h_0 \sin(\alpha)}{D} \right)}{v_e \sin(\alpha)}$$

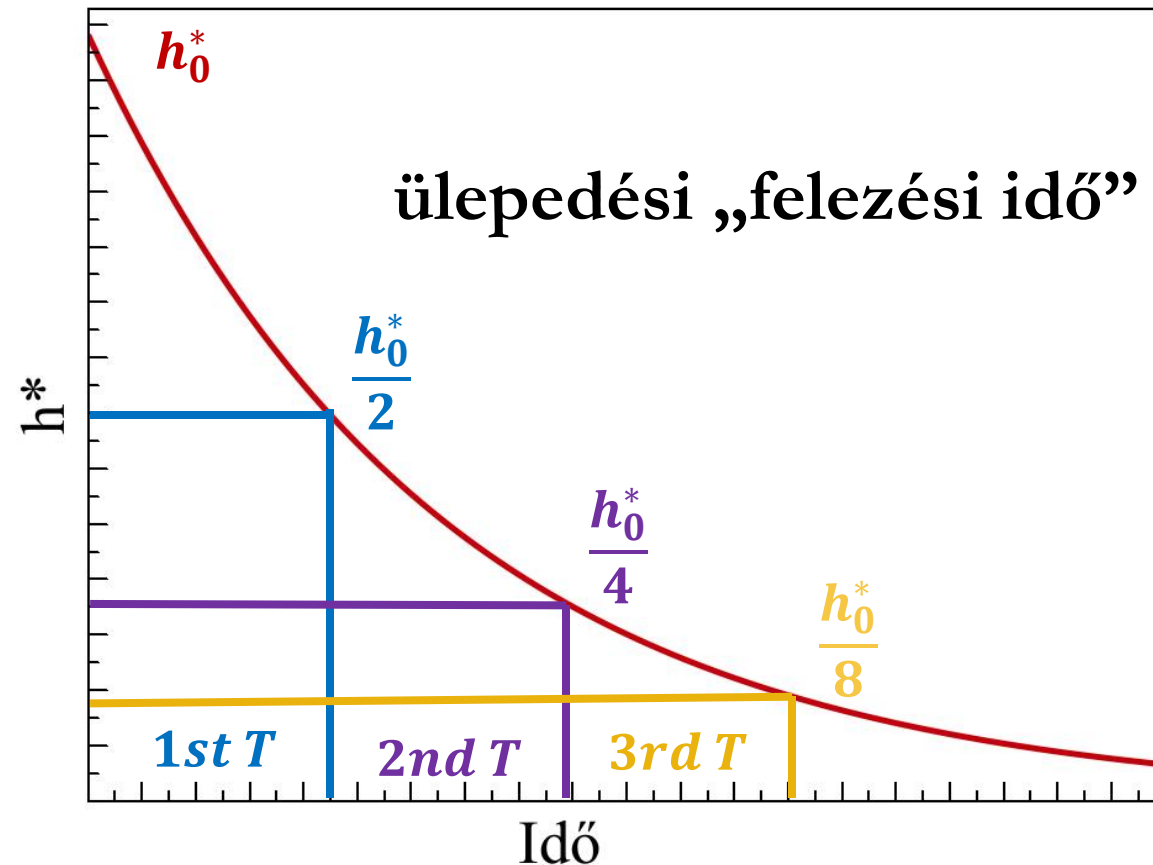
Hogyan hasonlítsunk össze ülepedéseket?

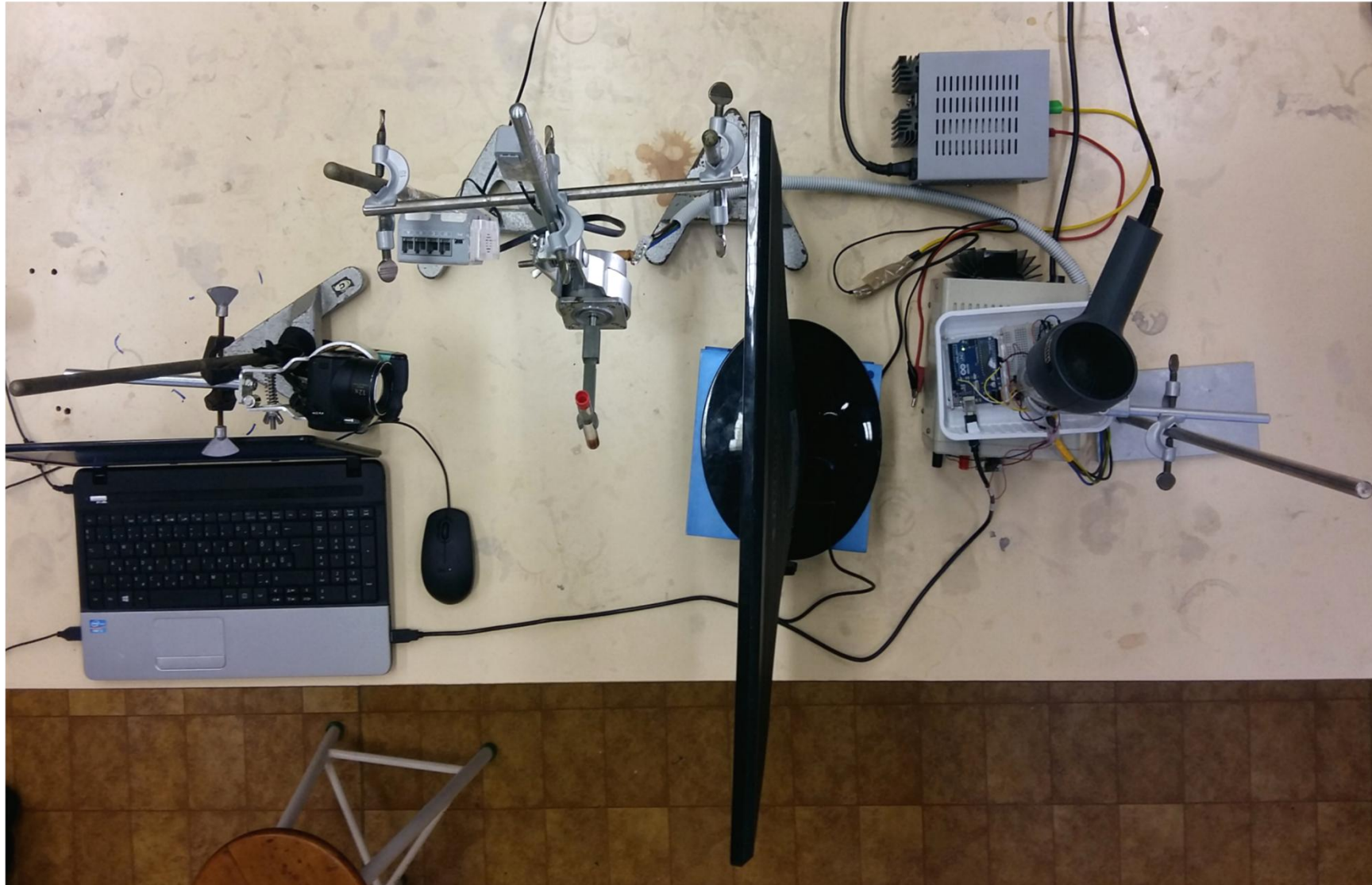
$$D^* = h_0^* \frac{v_e \sin(\alpha) t}{D} \Rightarrow D + h_0^* \sin(\alpha) e^{-\frac{v_e \sin(\alpha) t}{D}} = h_0^* \sin(\alpha) + D$$

$$h^* = h_0^* e^{-\frac{v_e \sin(\alpha) t}{D}} = h_0^* 2^{-\frac{t}{T}}$$

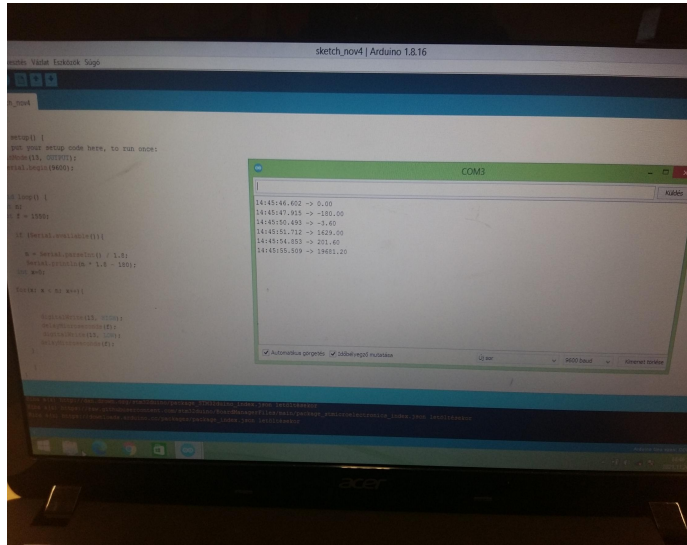
$$T = \frac{D \ln(2)}{v_e \sin(\alpha)}$$

A kísérleti eszközök (1)

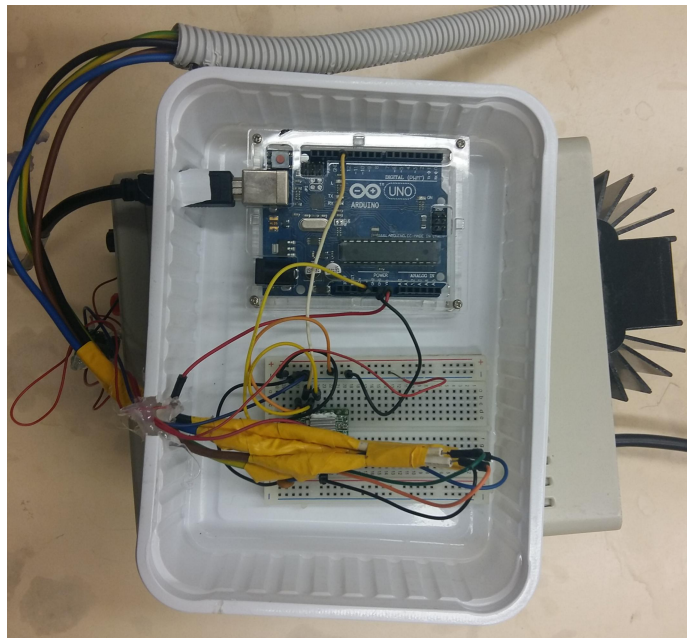

A mozgórendszer tápegysége
Arduino a motor vezérlésére

A kamerarendszer tápegysége

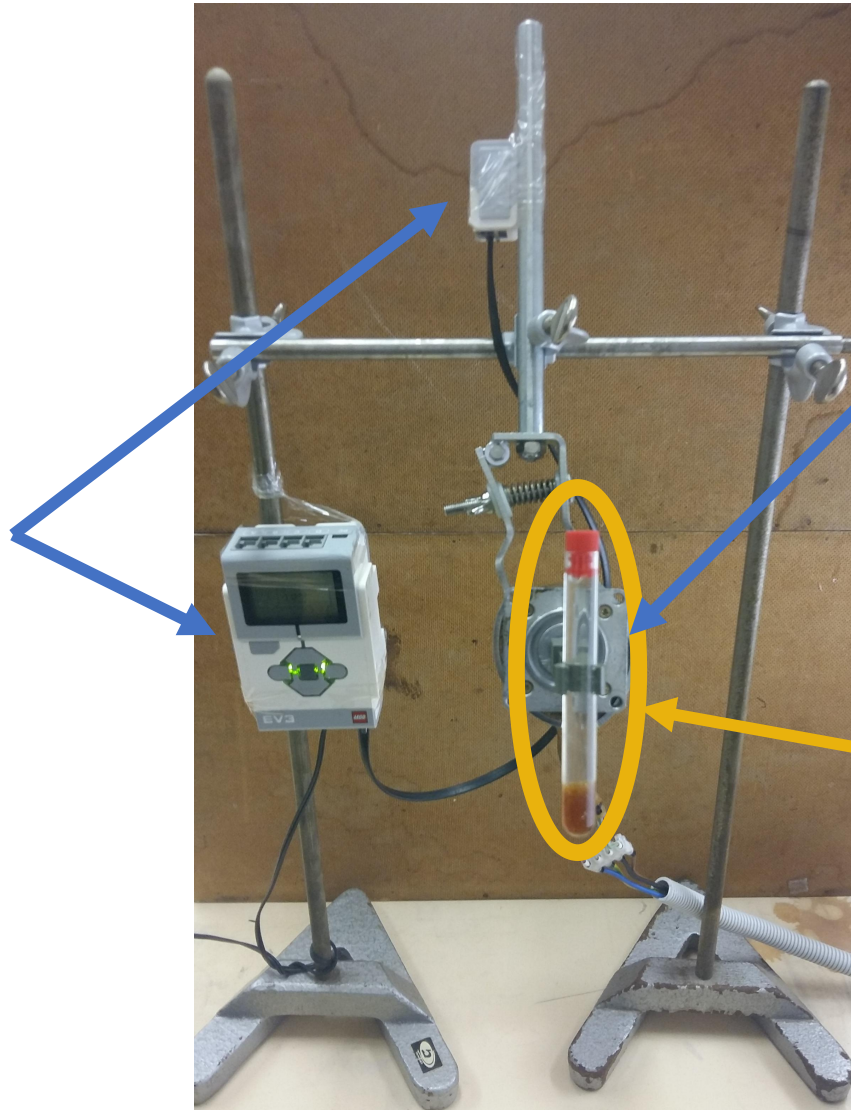
kamera

Speciális háttér

Szögmérő

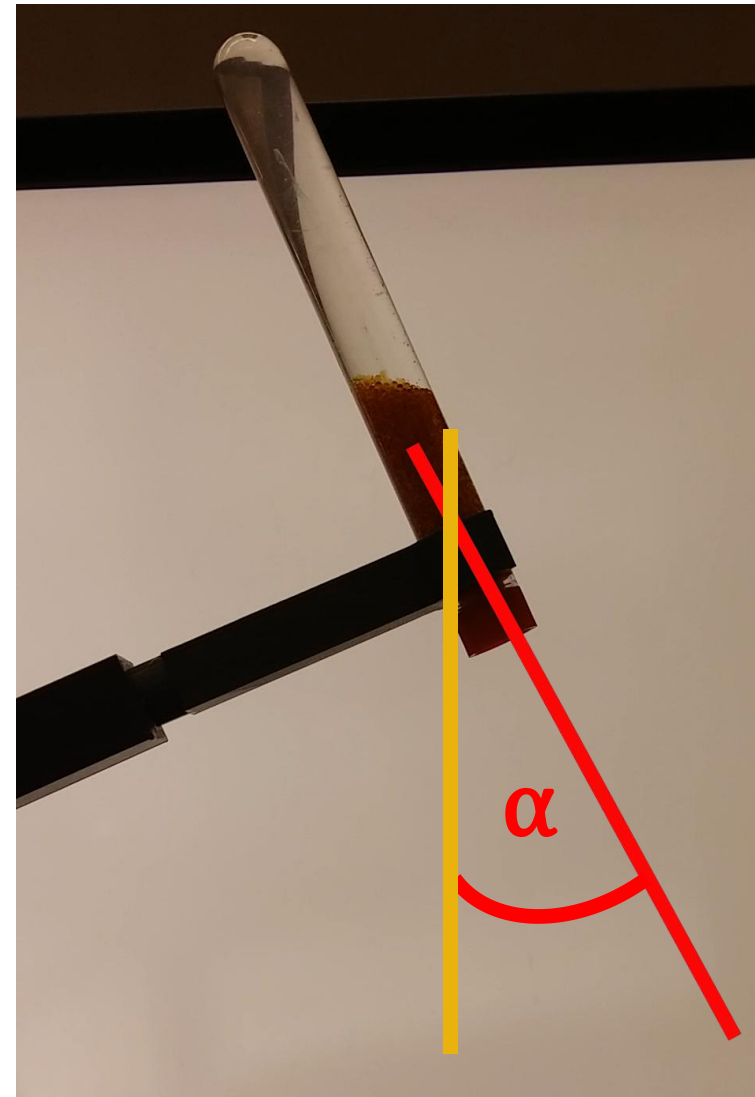
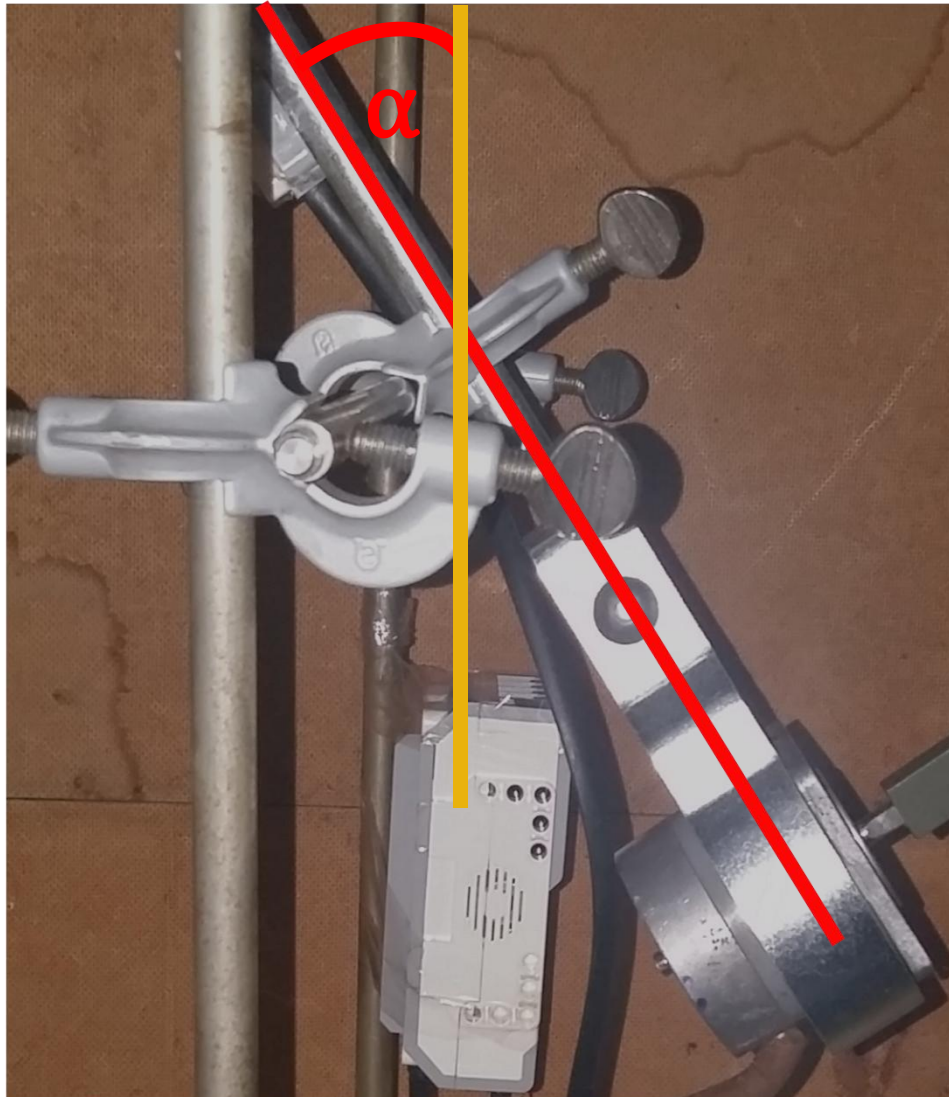

Léptető motor

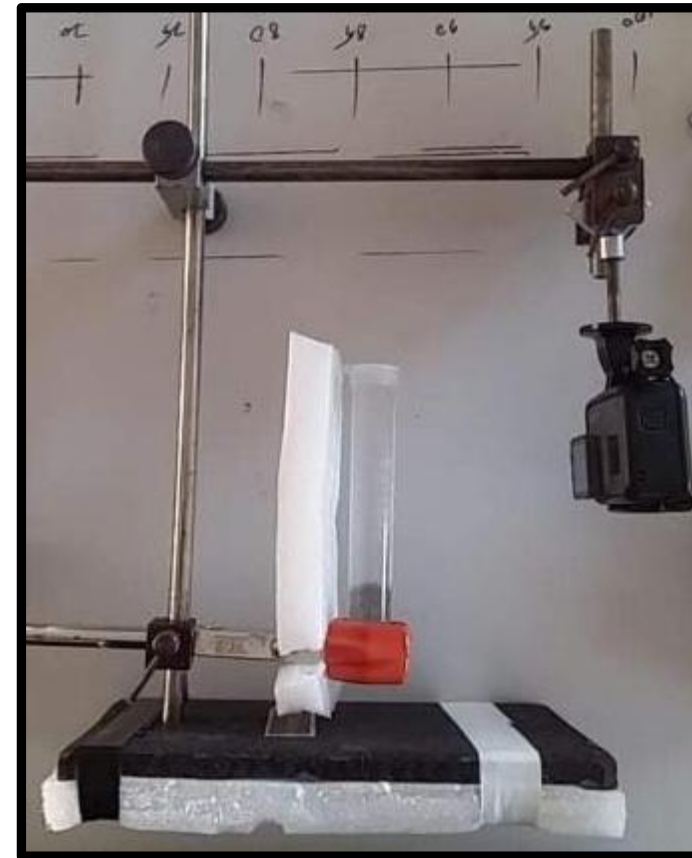
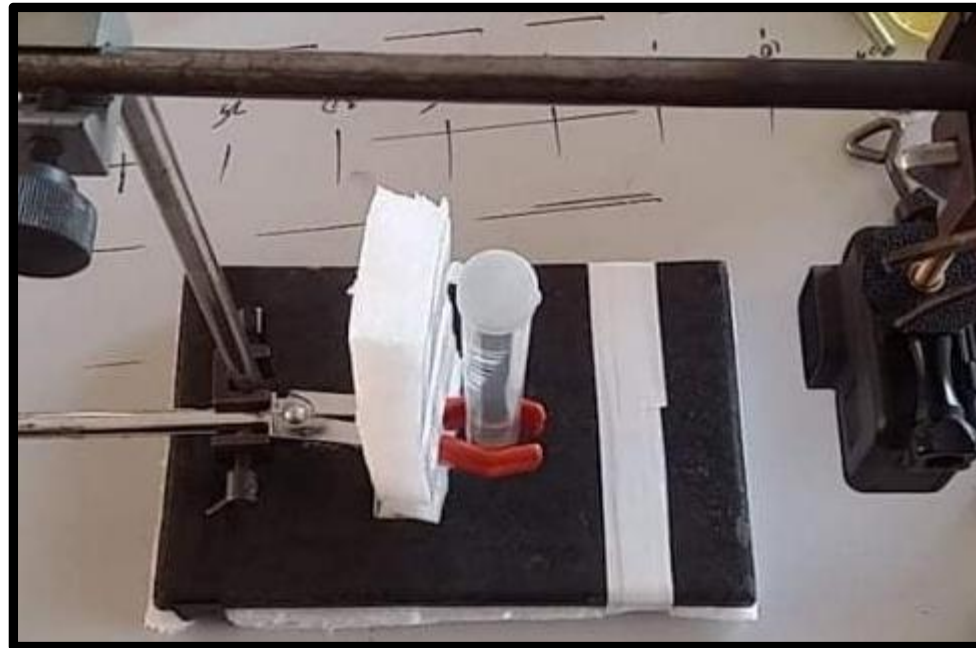
Az edény
forgatásához

Kémcső

A kísérleti módszer (1)

A kísérleti eszközök (2)

Timelapse

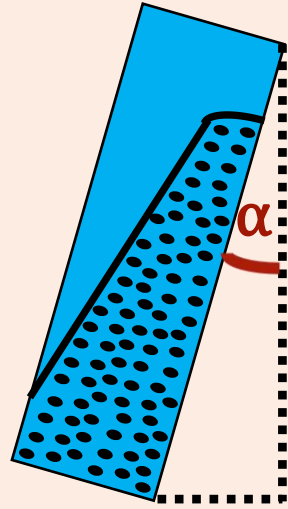
0.5 s

intervalumok

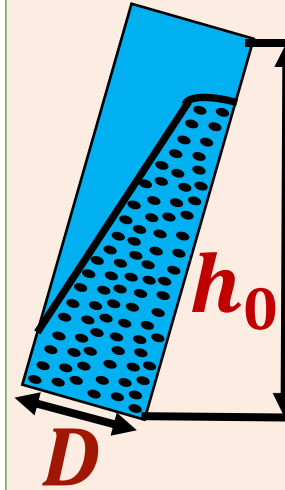

A vizsgált paraméterek

A döntés szöge (α)

A cső paramétere

A cső átmérője (D)
A cső hossza (h_0)

A folyadék

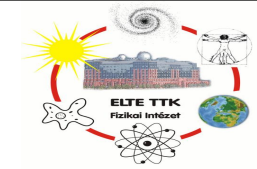
Viszkozitás (η)
Sűrűség (ρ_L)

A gyöngyök

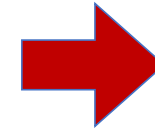

Sűrűség (ρ_p)
Sugár (r)

A megdöntés szöge és a h

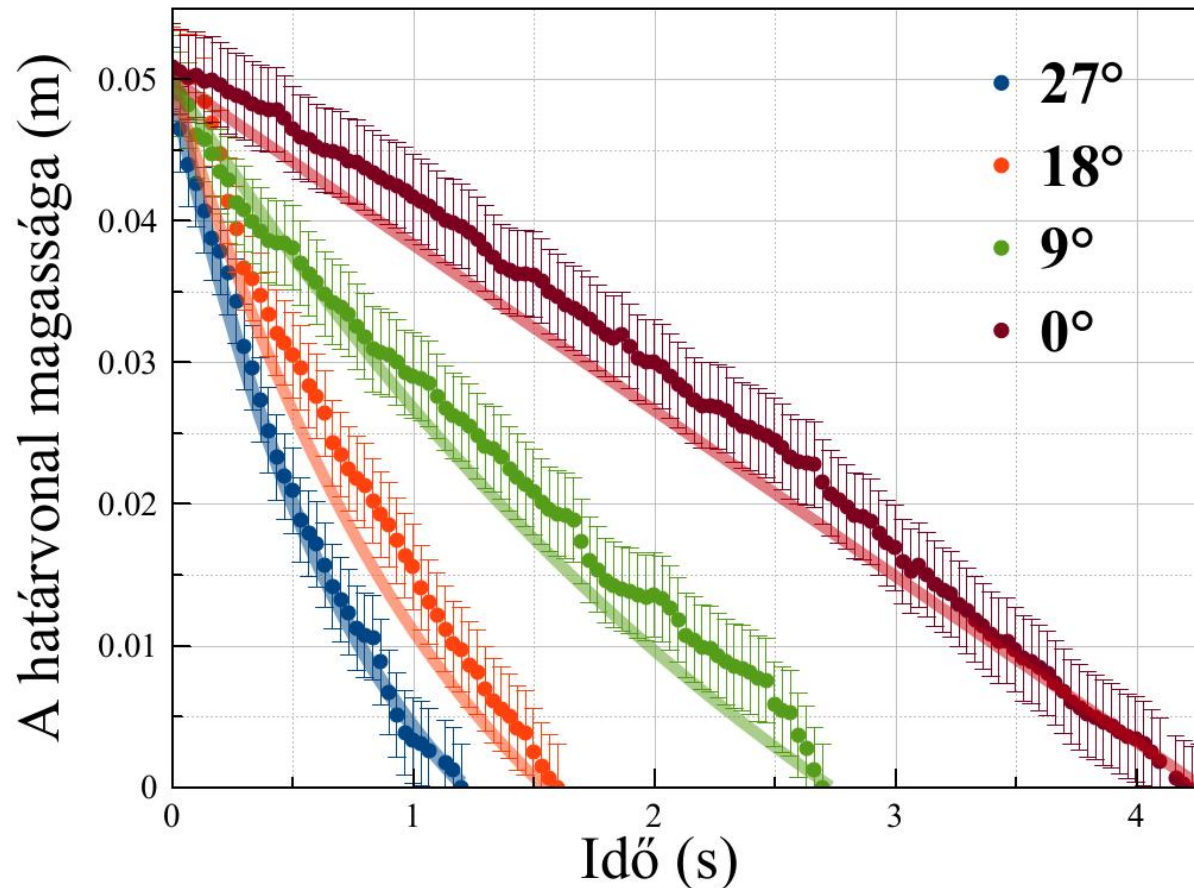
$$h = \frac{(D + h_0 \sin(\alpha)) e^{-\frac{v_e \sin(\alpha) t}{D}} - D}{\sin(\alpha)}$$

Nagyobb α

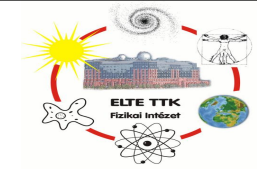

Rövidebb ülepedés

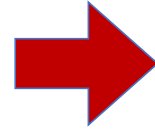

Hiba:
 ± 1 cm

A megdöntés szöge és a felezési idő

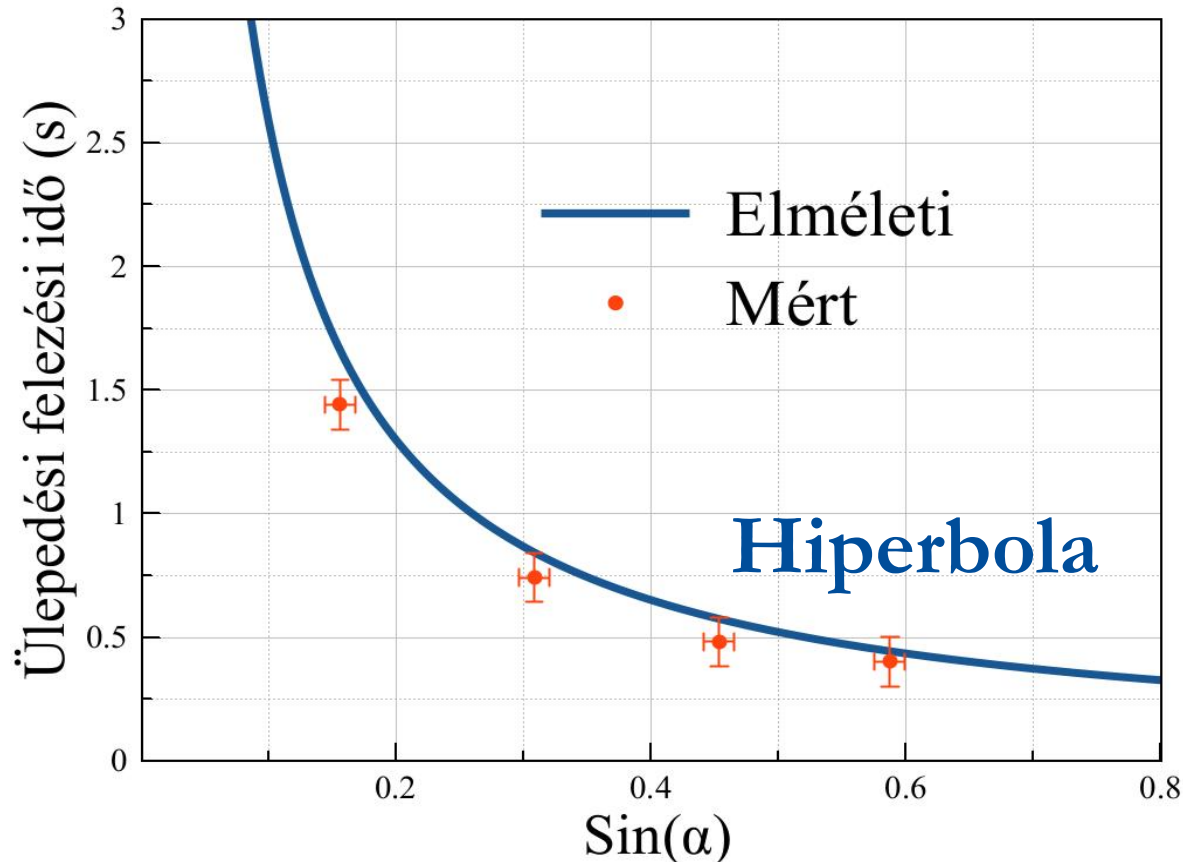
$$T = \frac{D \ln(2)}{v_e \sin(\alpha)}$$

nagyobb α

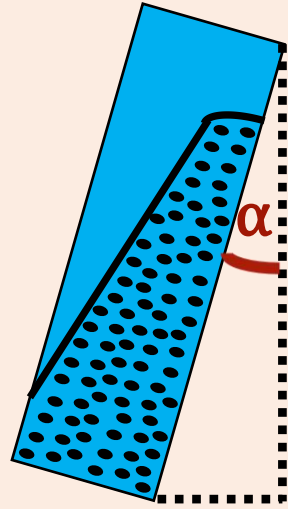

Kisebb felezési idő

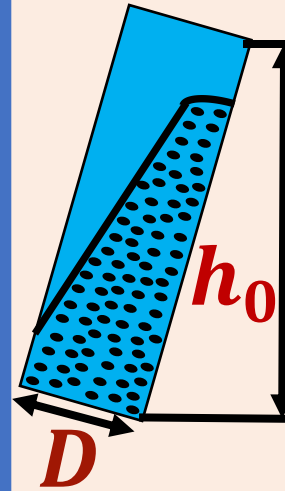

Hiba:
 $\pm 1,5^\circ$
 $\pm 0,1 s$

A döntés szöge (α)

A cső paramétere

A cső átmérője (D)
A cső hossza (h_0)

A folyadék

Viszkozitás (η)
Sűrűség (ρ_L)

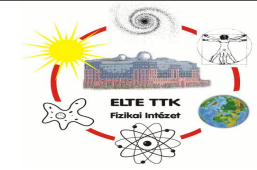
A gyöngyök

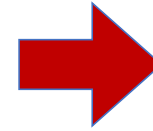
Sűrűség (ρ_p)
Sugár (r)

Az átmérő (D) és a h

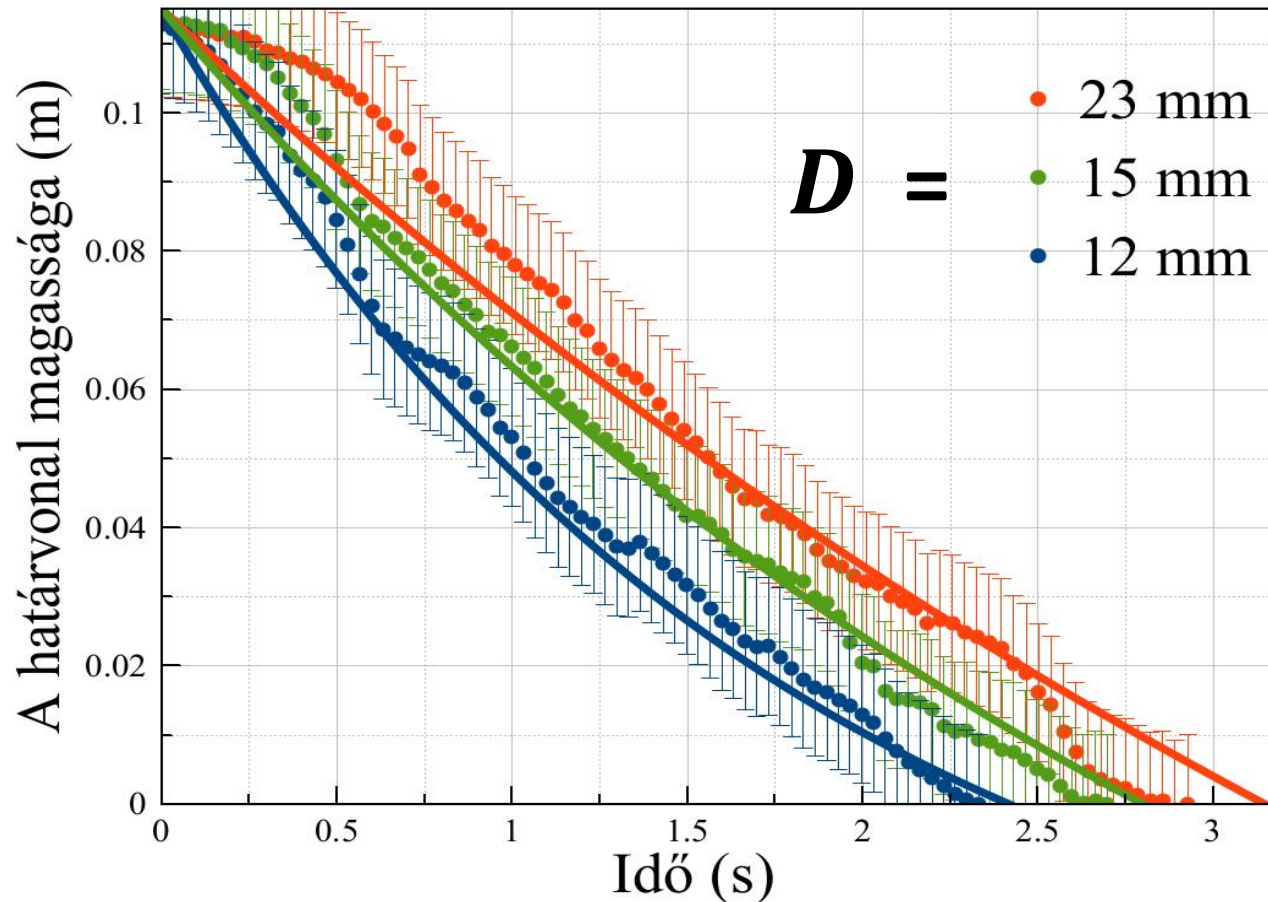
$$h = \frac{(D + h_0 \sin(\alpha)) e^{-\frac{v_e \sin(\alpha) t}{D}} - D}{\sin(\alpha)}$$

nagyobb D

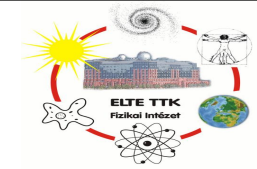

Hosszabb ülepedés

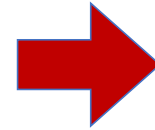

Hiba:
 ± 1 cm

Az átmérő (D) és a felezési idő

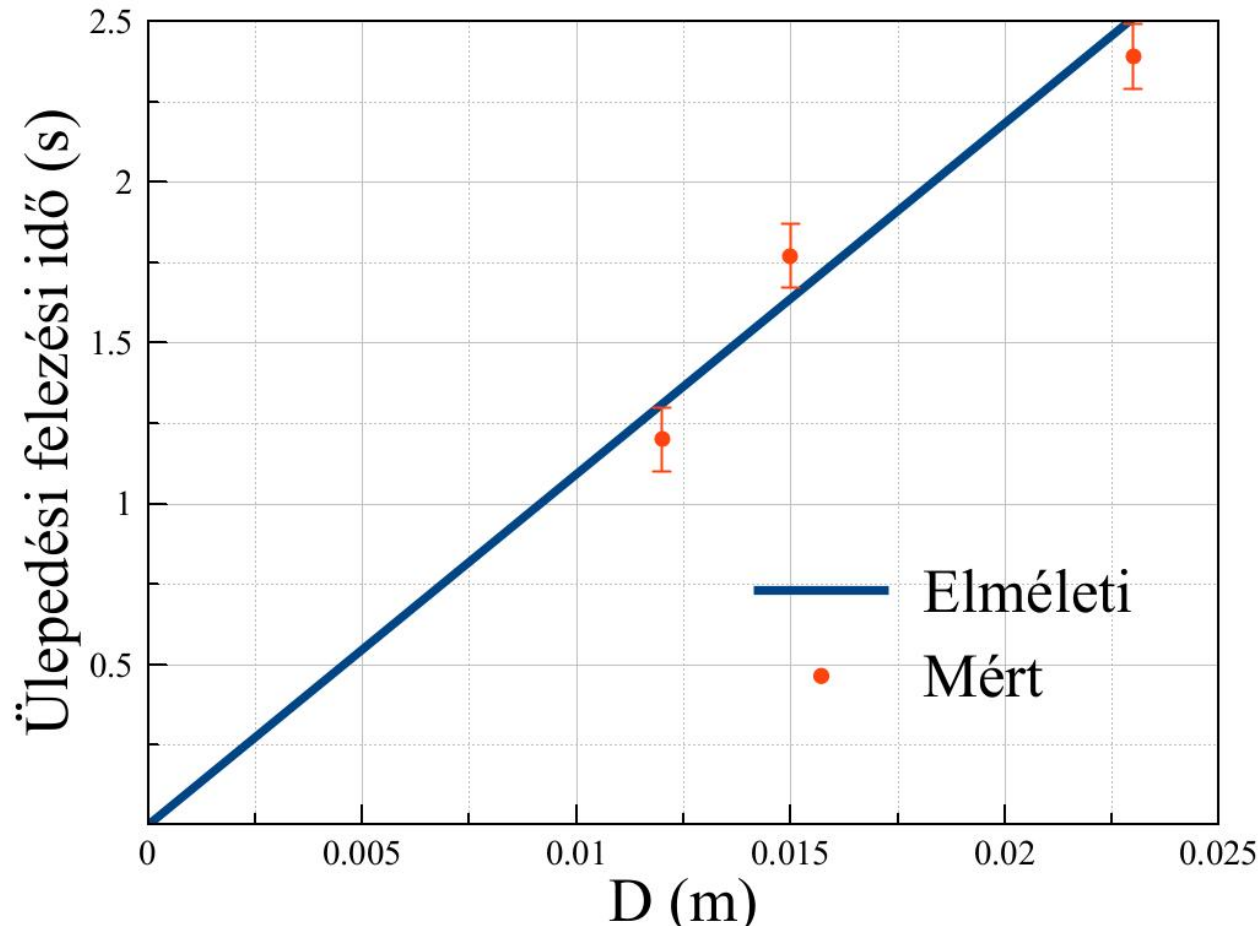
$$T = \frac{D \ln(2)}{v_e \sin(\alpha)}$$

nagyobb D

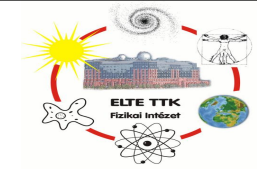

Nagyobb felezési idő

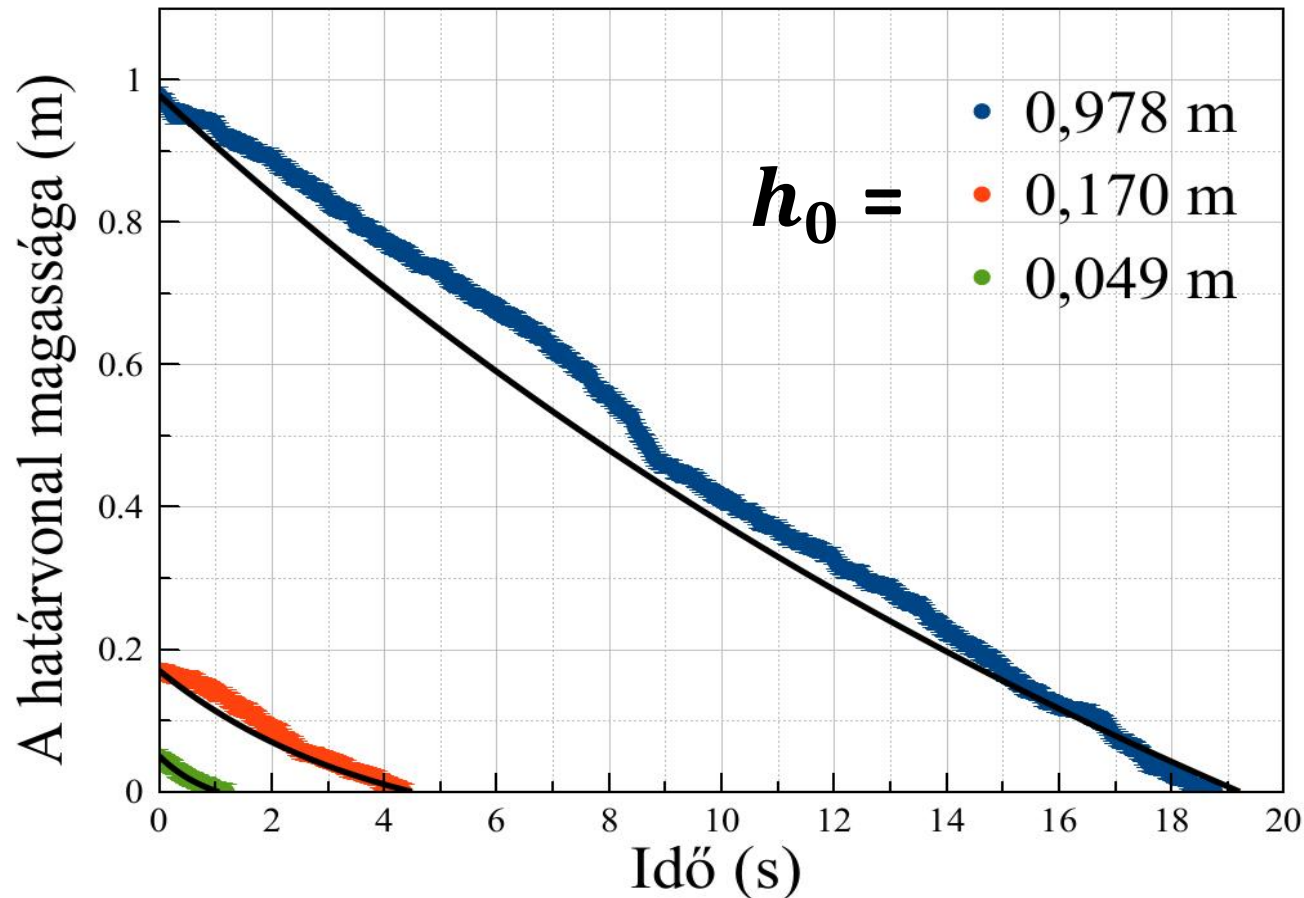
Hiba:
 $\pm 0,1 s$

A cső hossza (h_0) és az ülepedési idő

$$t_0 = \frac{D \ln \left(\frac{D + h_0 \sin(\alpha)}{D} \right)}{v_e \sin(\alpha)}$$

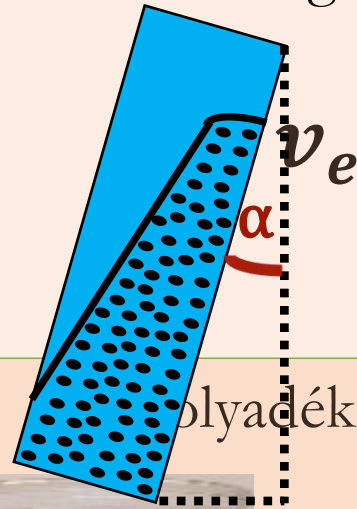
nagyobb h_0
↓
Hosszabb ülepedés

Hiba:
 ± 1 cm

A vizsgált paraméterek

A döntés szöge (α)

$$v_e = \frac{2r^2 g (\rho_p - \rho_L)}{9\eta}$$

A cső paramétere

A cső átmérője (D)
A cső hossza (h_0)

A folyadék

A gyöngyök

A folyadék Sűrűség (ρ_L)

Viszkozitás (η)

Viszkozitás (η)

Sűrűség (ρ_L)

Sűrűség (ρ_p)

A gyöngyök

Sugár (r)

Sűrűség (ρ_p)

Sugár (r)

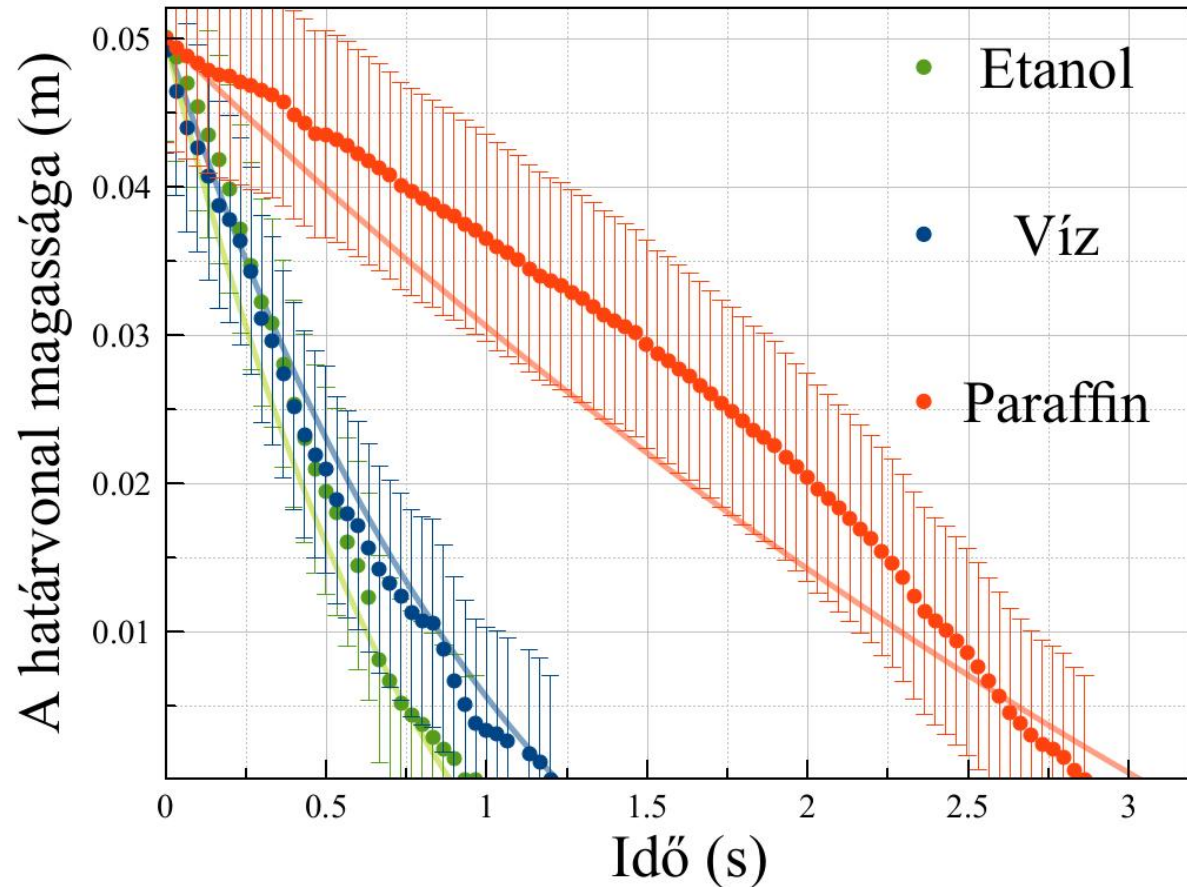
$$h = \frac{(D + h_0 \sin(\alpha)) e^{-\frac{v_e \sin(\alpha)t}{D}} - D}{\sin(\alpha)} \quad \rightarrow \quad v_e = \frac{2r^2 g(\rho_p - \rho_l)}{9\eta}$$

$$\left(\frac{\rho_p}{\eta} - \frac{\rho_l}{\eta}\right) = \frac{\Delta\rho}{\eta}$$

nagyobb $\frac{\Delta\rho}{\eta}$

Rövidebb ülepedés

$$T = \frac{D \ln(2)}{v_e \sin(\alpha)} \rightarrow v_e = \frac{2r^2 g(\rho_p - \rho_l)}{9\eta} \rightarrow \left(\frac{\rho_p}{\eta} - \frac{\rho_l}{\eta} \right) = \frac{\Delta\rho}{\eta}$$

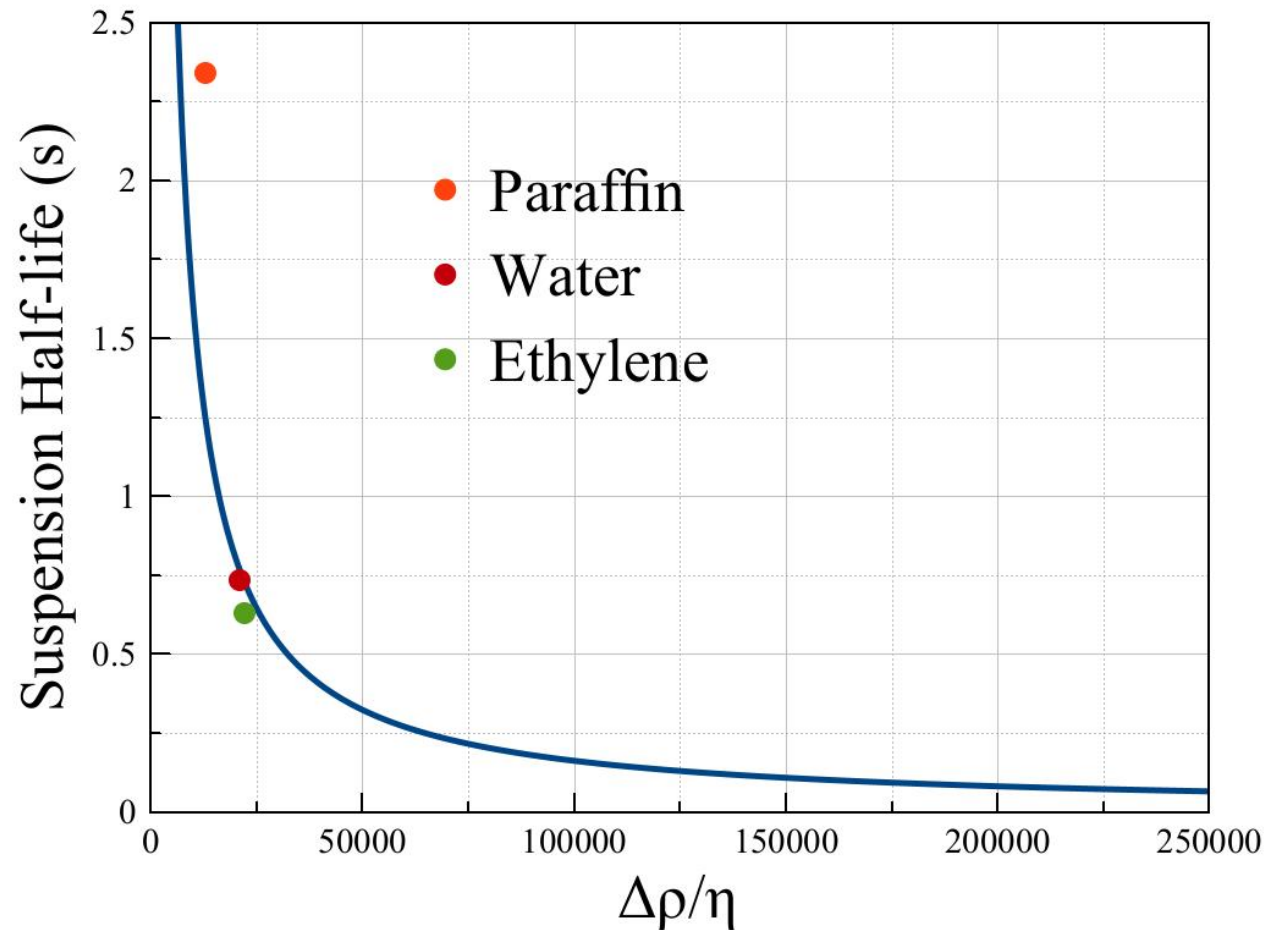
$$T \sim \frac{\eta}{\Delta\rho}$$

Nagyobb $\frac{\Delta\rho}{\eta}$

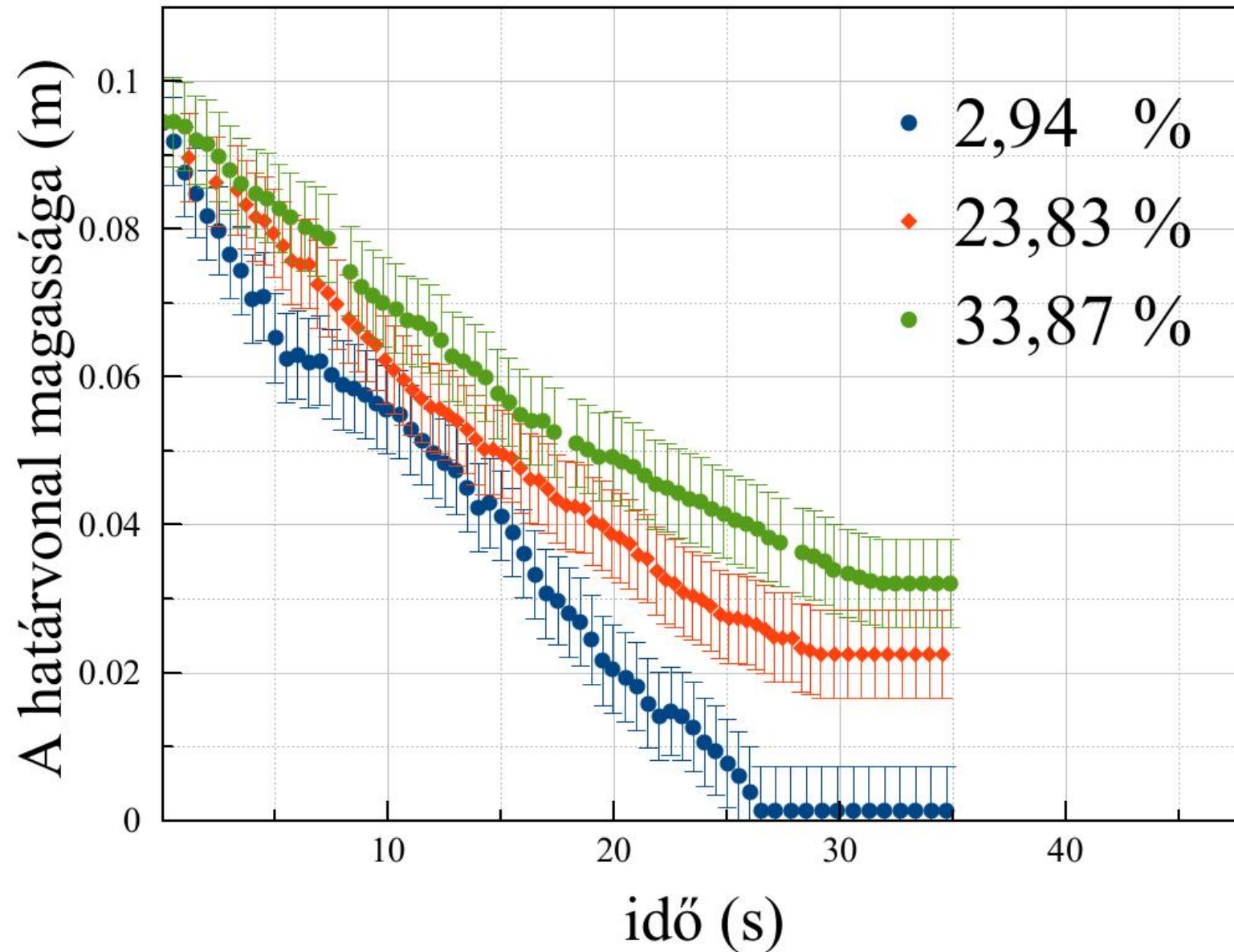
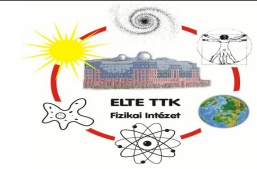

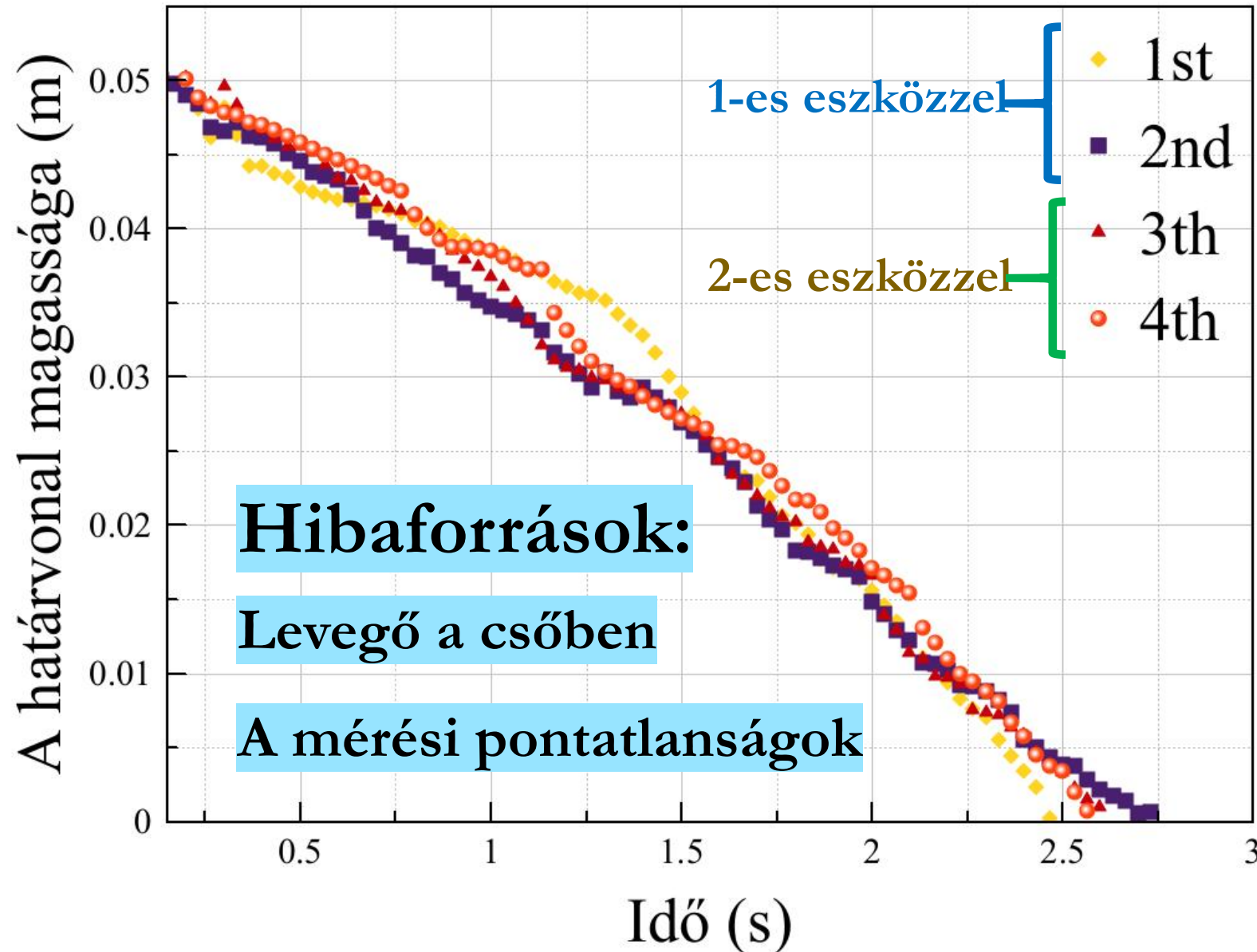
Kisebb felezési idő

Koncentráció (térfogat arány)

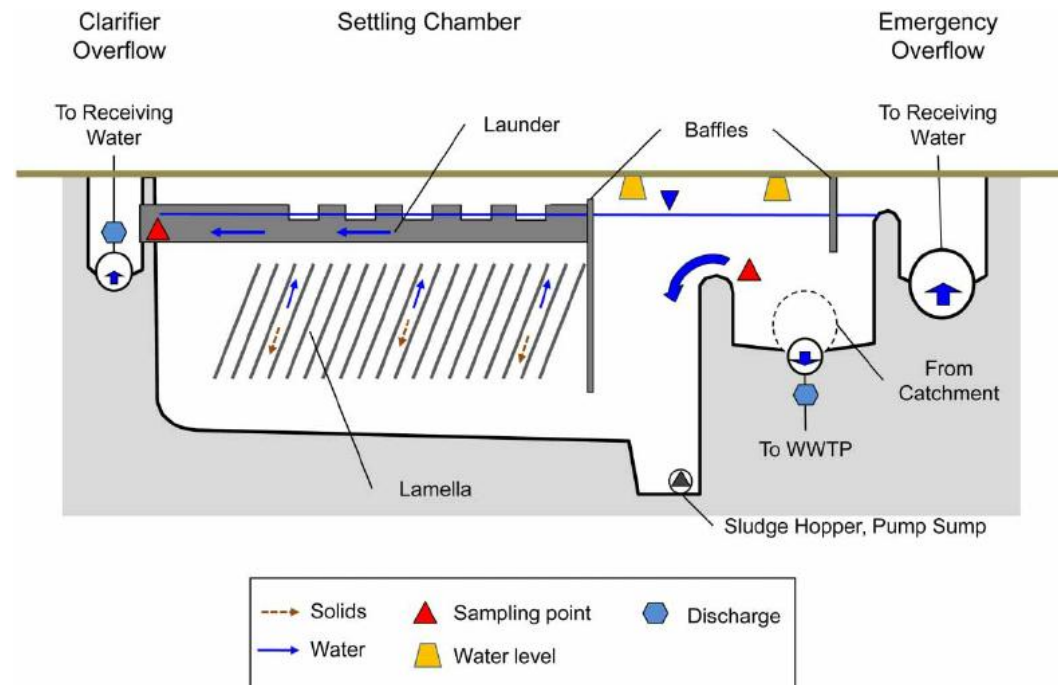

Kísérlet

Adott részecskeméretre optimalizálható az ülepitő,
az ülepedési idő minimalizálásához.

- A jelenség alapjai
- Elmélet az ülepedési áramlás idejére
- Mérési összeállítás és módszer
- Vizsgált paraméterek és Mérési eredmények
  - ❖ A döntés szöge
  - ❖ A cső paraméterei
  - ❖ A folyadék anyagi minősége
  - ❖ A részecskék tulajdonságai
- Gyakorlati alkalmazások

[1] Efstathios E. Michaelides, Zu-Jia Xu (2005).

ResearchGate,

A Numerical Simulation of the Boycott Effect.

DOI:10.1080/00986440590477971

[2] Stephan Fuchs (2014).

ResearchGate,

Lamella settlers for storm water treatment -

Performance and design recommendations

Doi:[10.2166/wst.2013.698](https://doi.org/10.2166/wst.2013.698)

Sokszögörvény vizsgálata

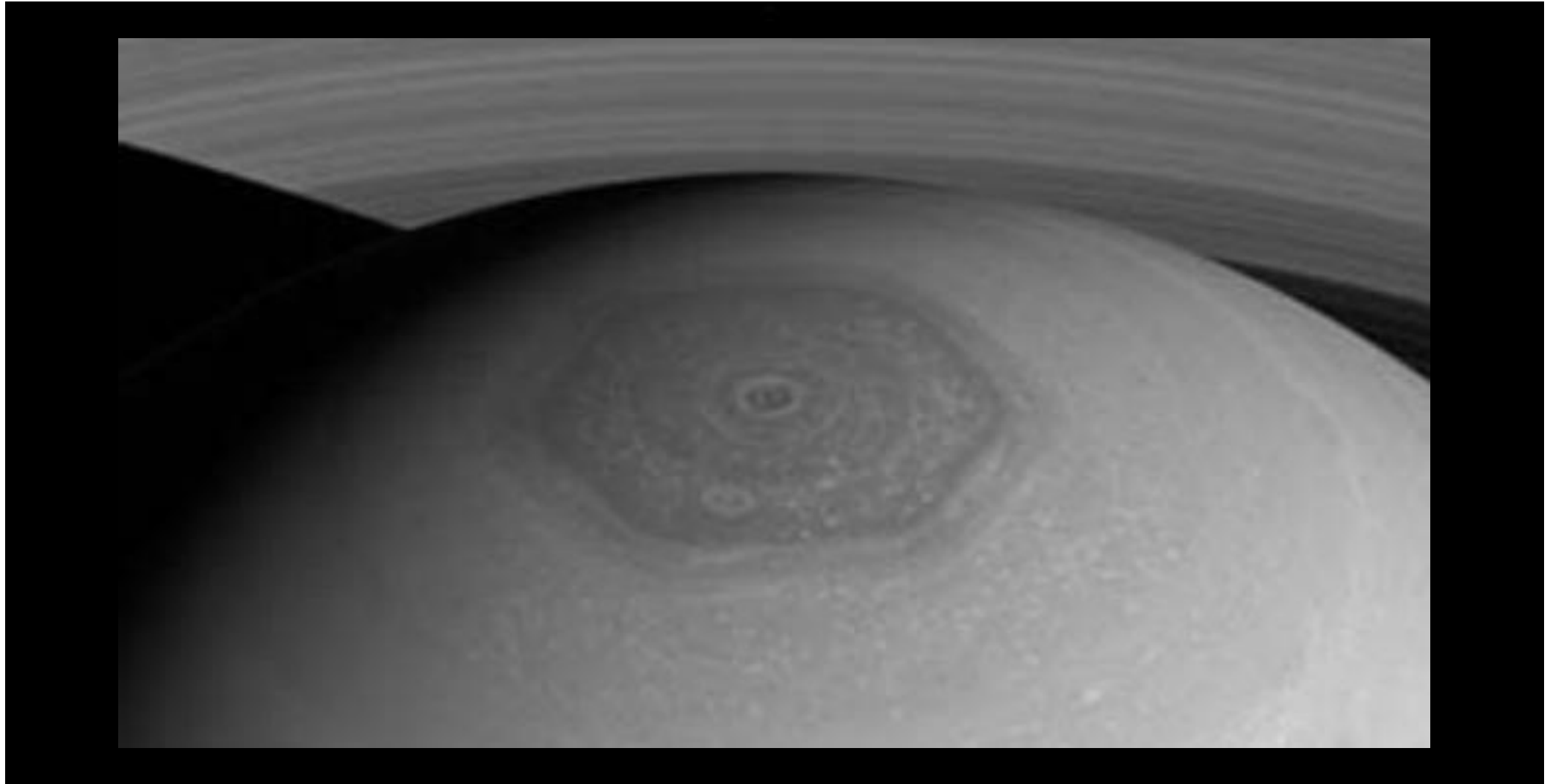
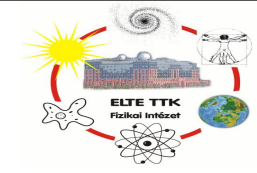
Kadlecsik Ádám

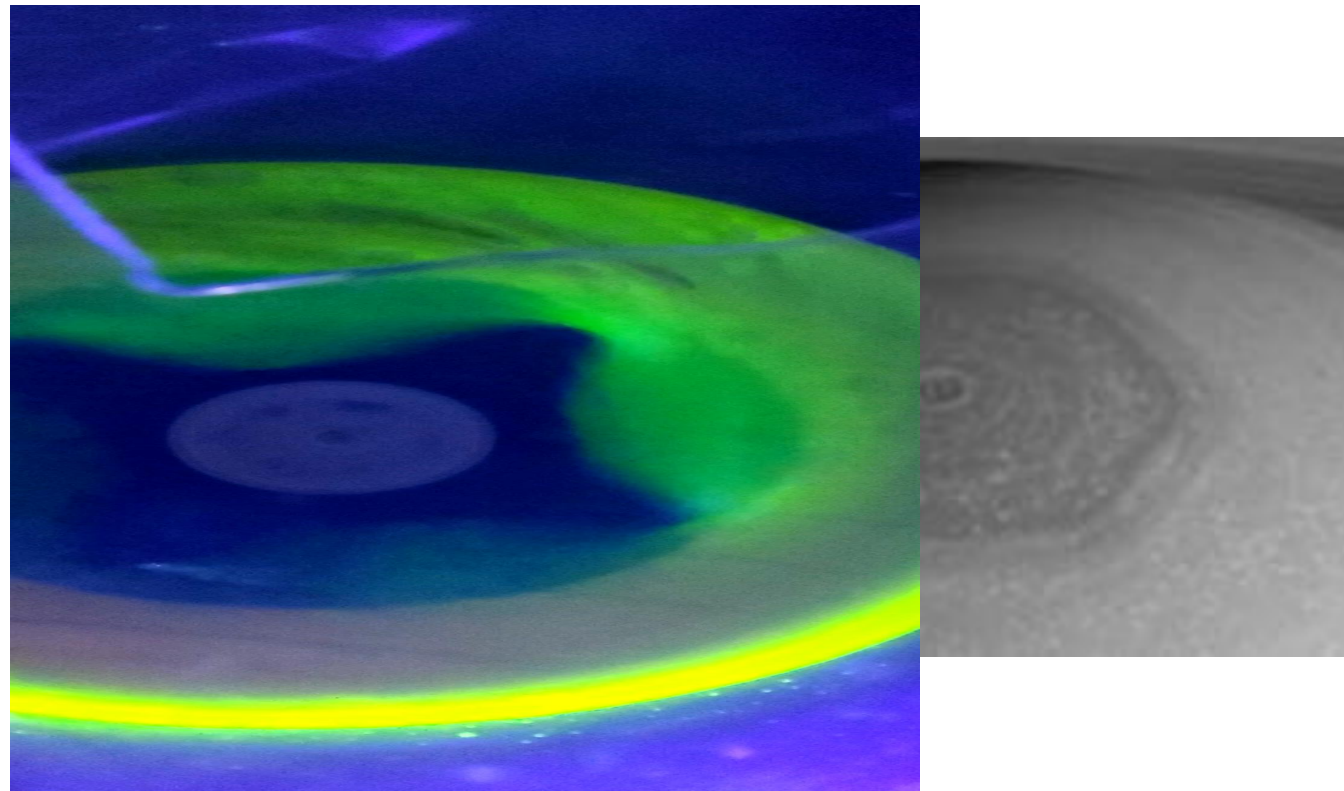
ELTE - fizikus hallgató

Eötvös József Gimnázium és Kollégium, Tata - egykori diák

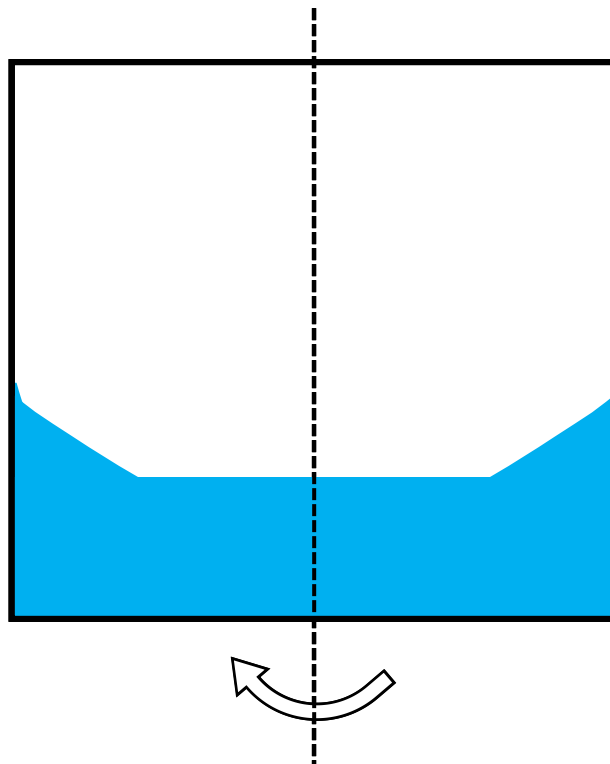
mentor: dr. Vincze Miklós, dr. Szeidemann Ákos

Miről lesz szó?

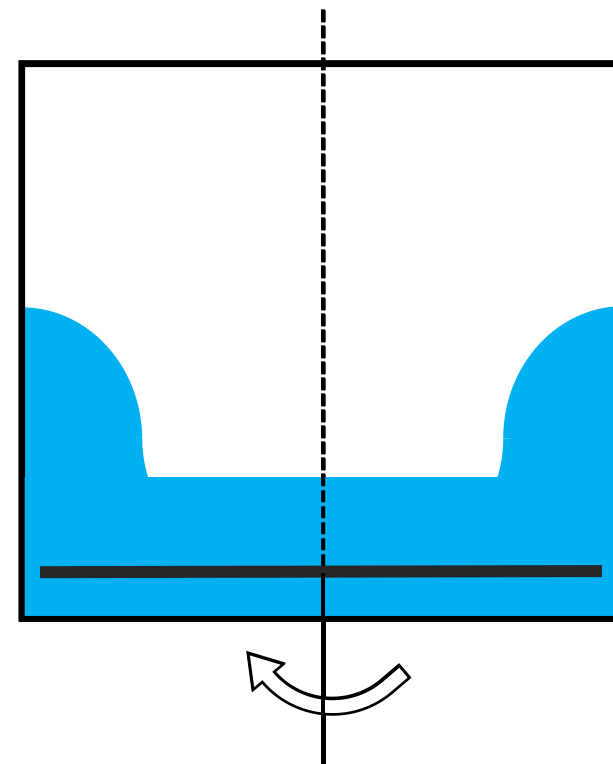

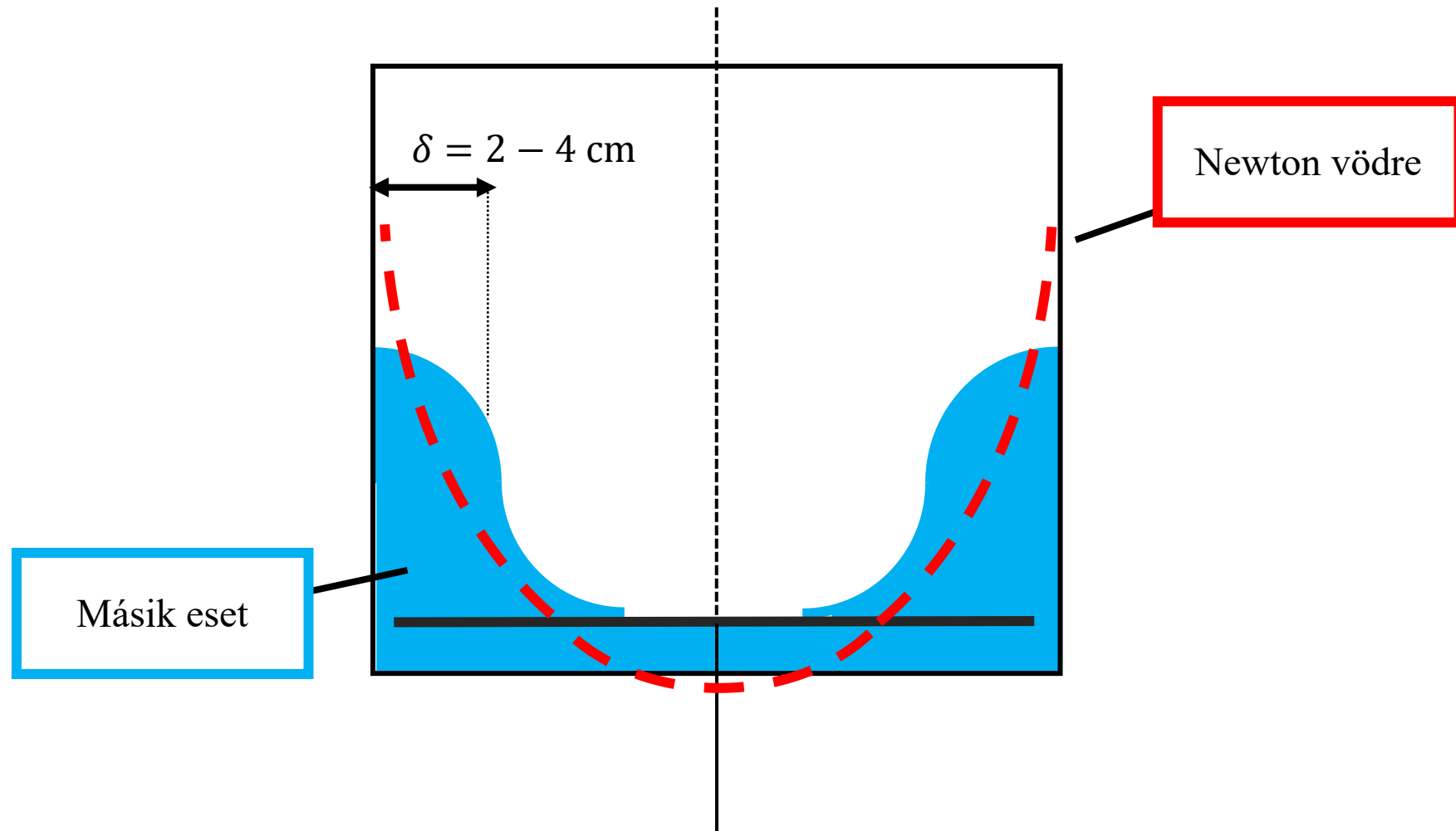

Newton vödre

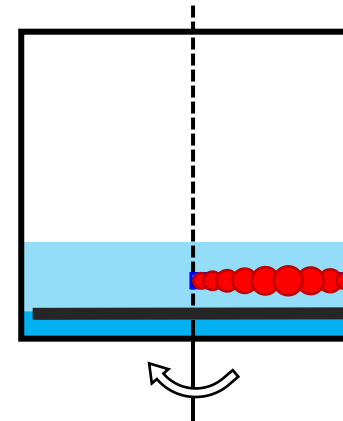
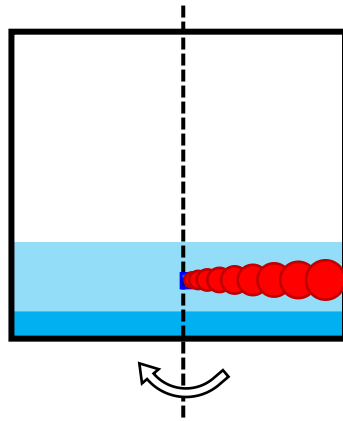
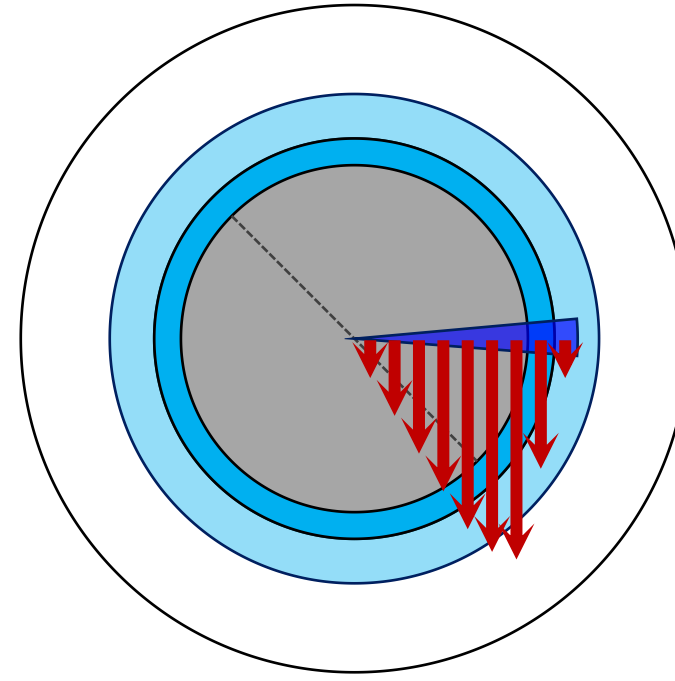
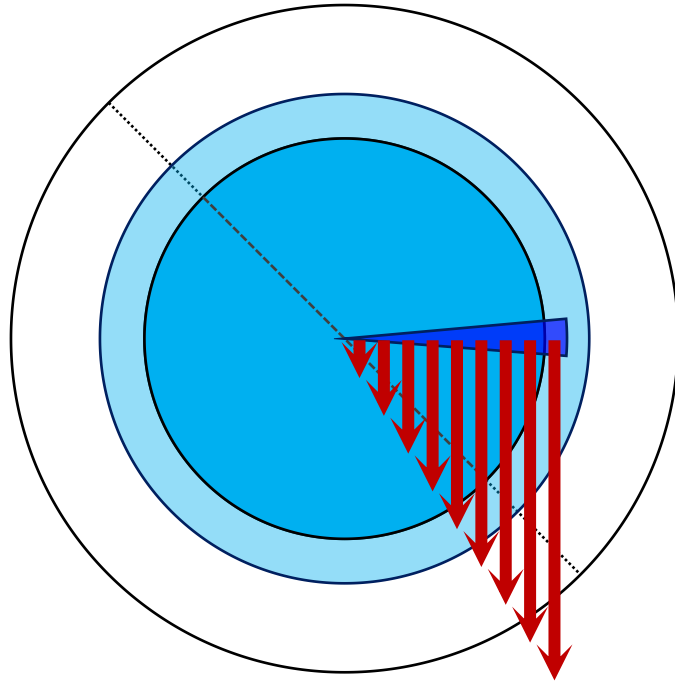
Másik eset

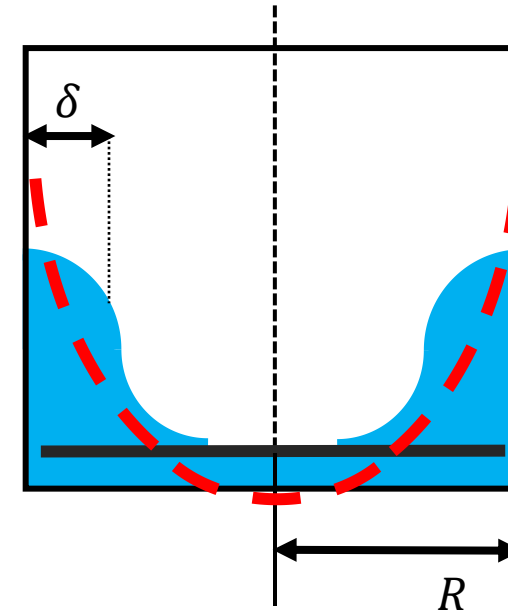
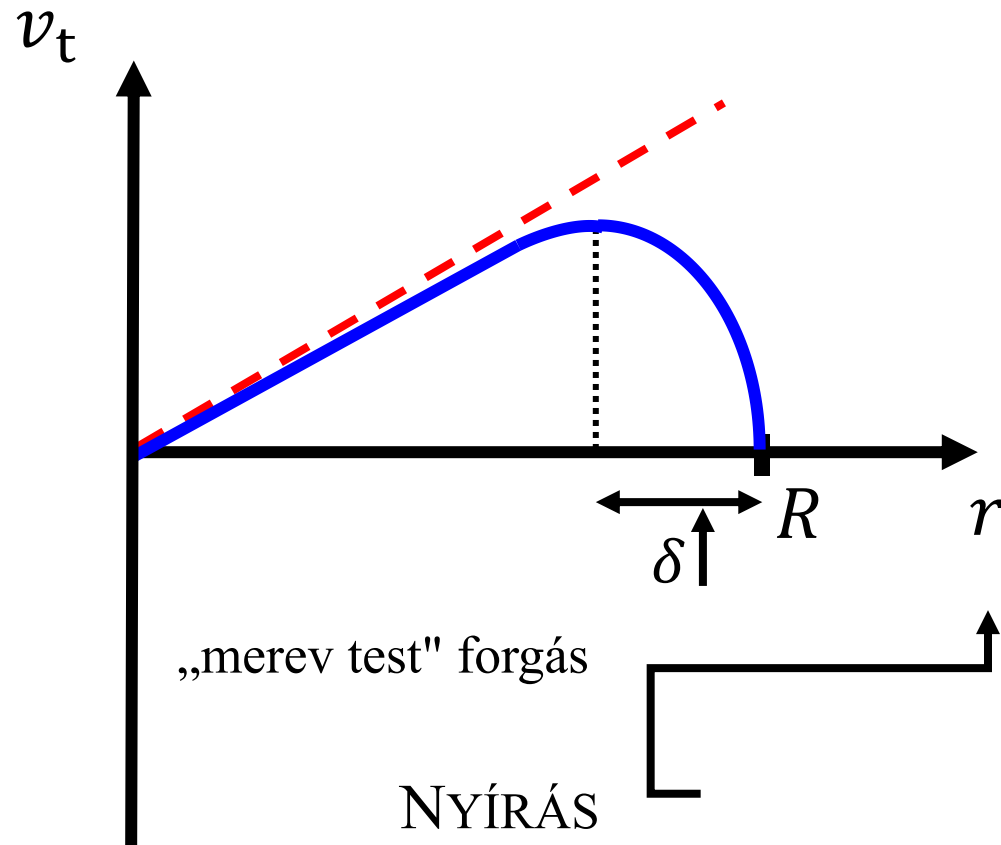

Tangenciális sebességek

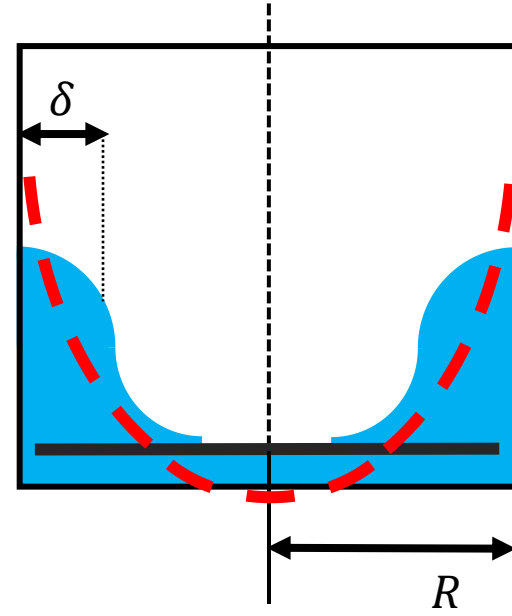
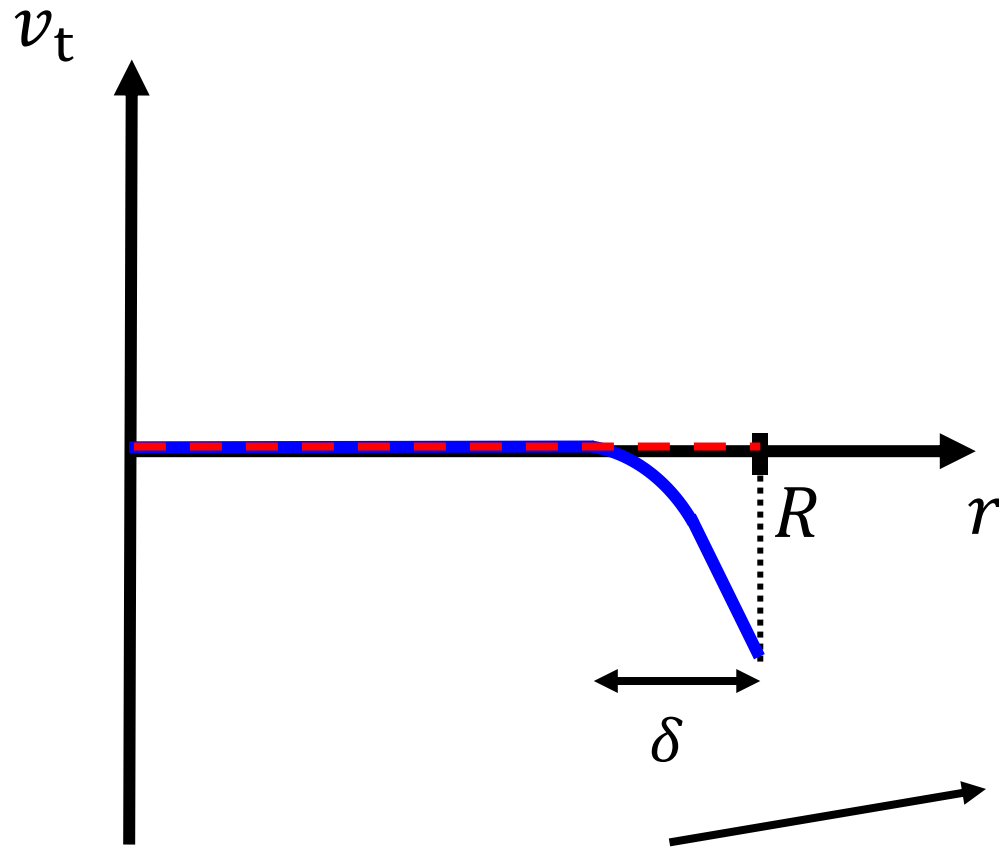

*Csak kvalitatív ábrázolás

Külső koordinátarendszerből nézve

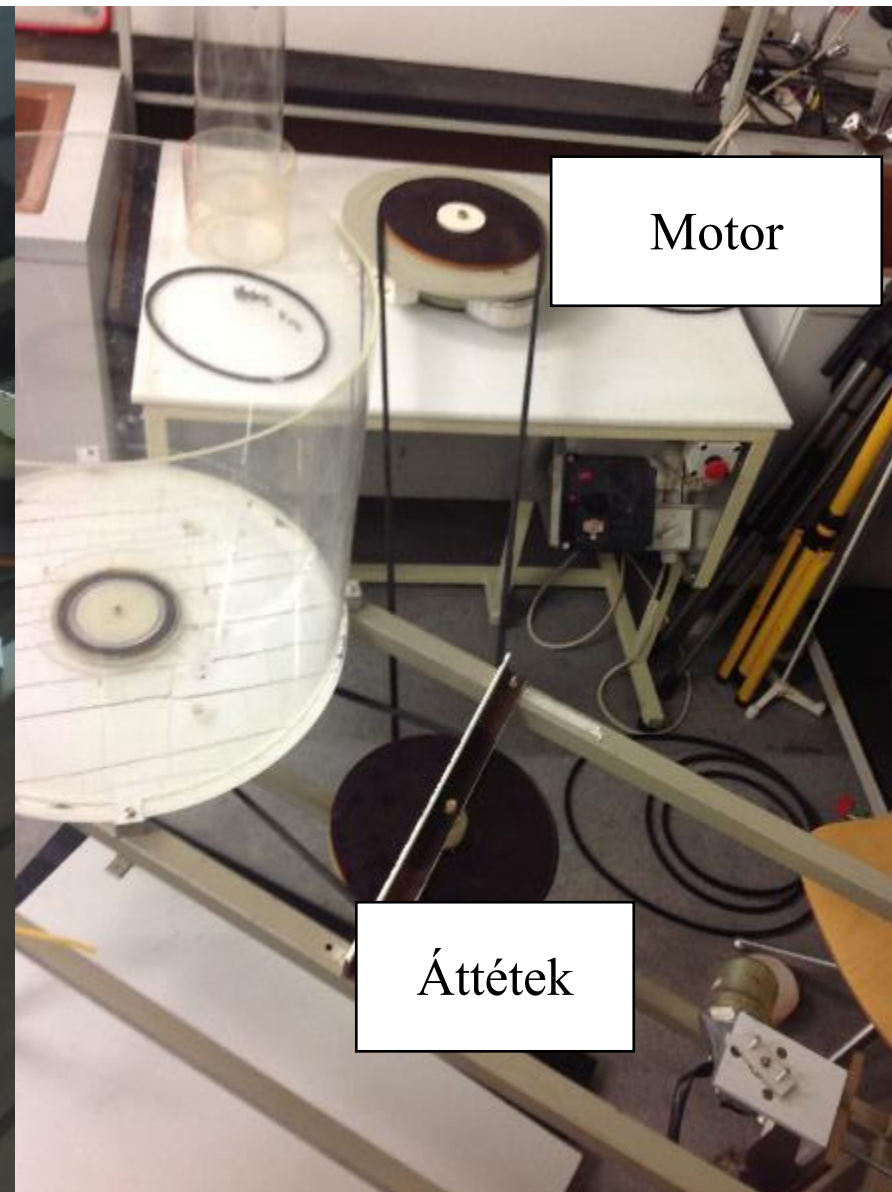
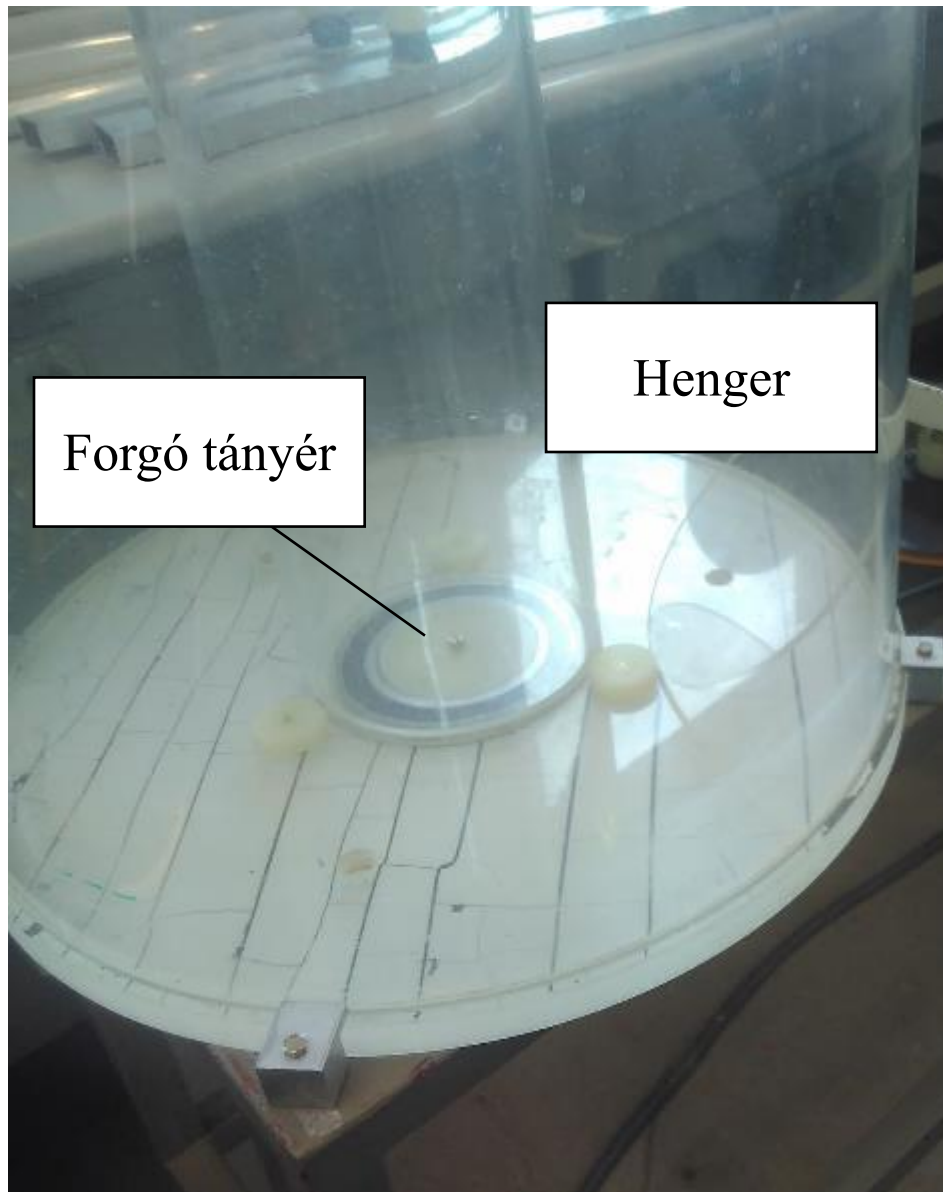
Együttforgó koordinátarendszerből nézve

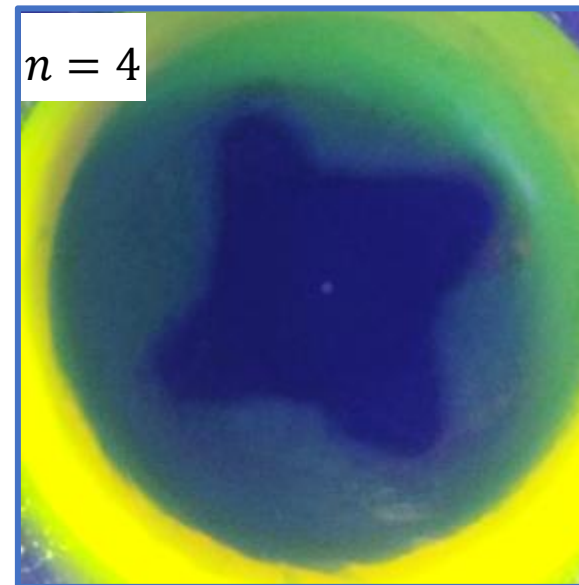
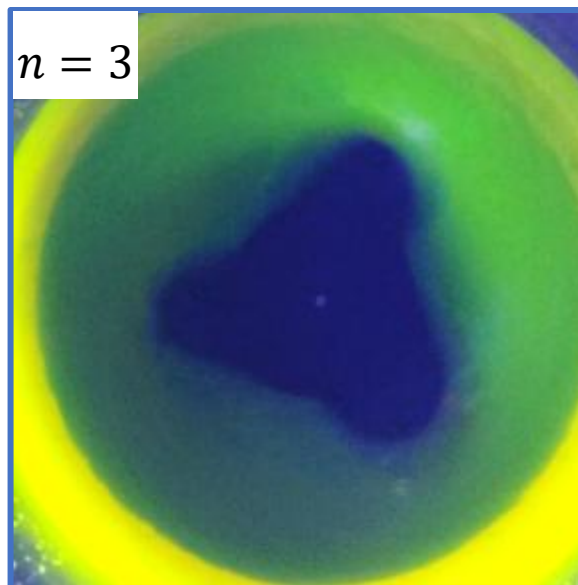
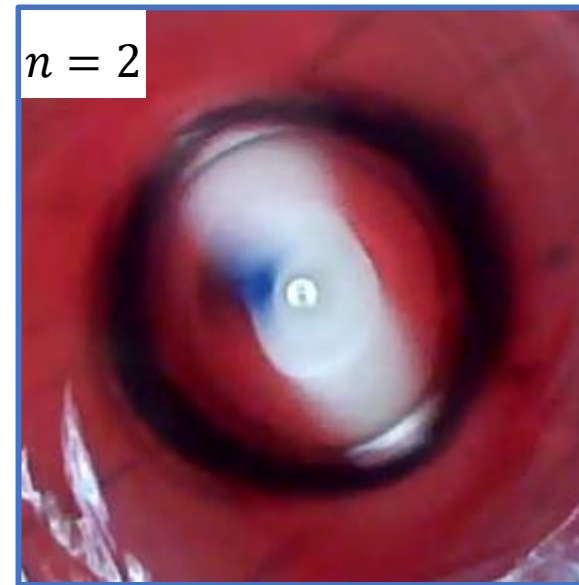
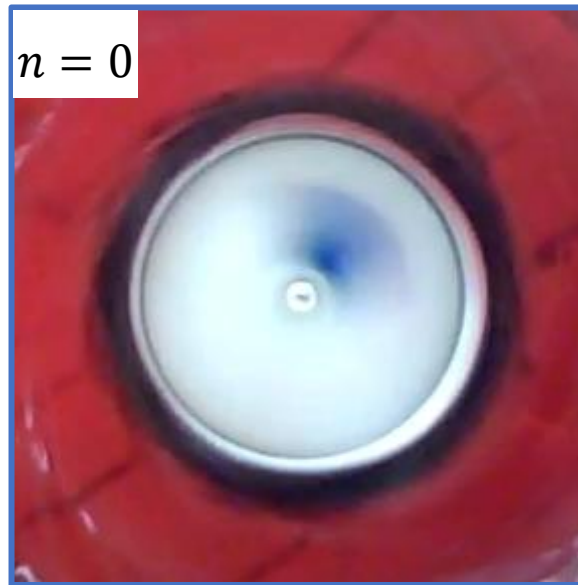
Gyorsabb áramlás

Ez a δ az oka annak, hogy komplexebb dolgokat is láthatunk.

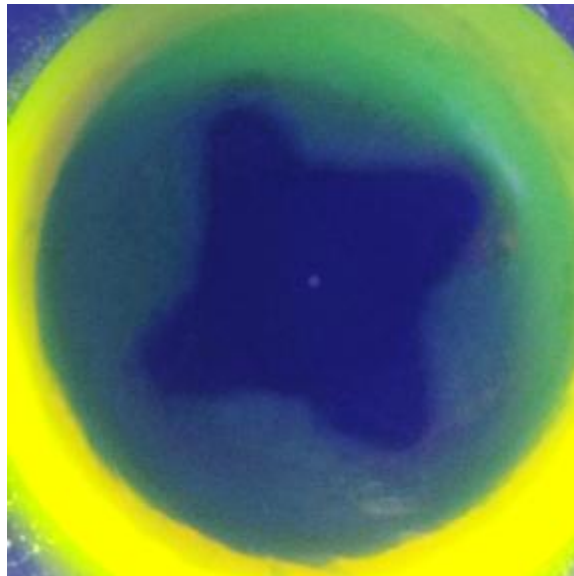
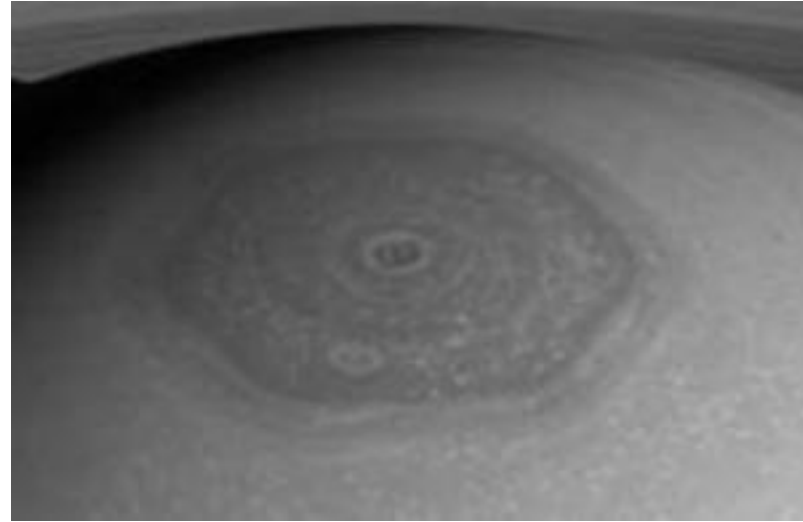
A mérési összeállítás

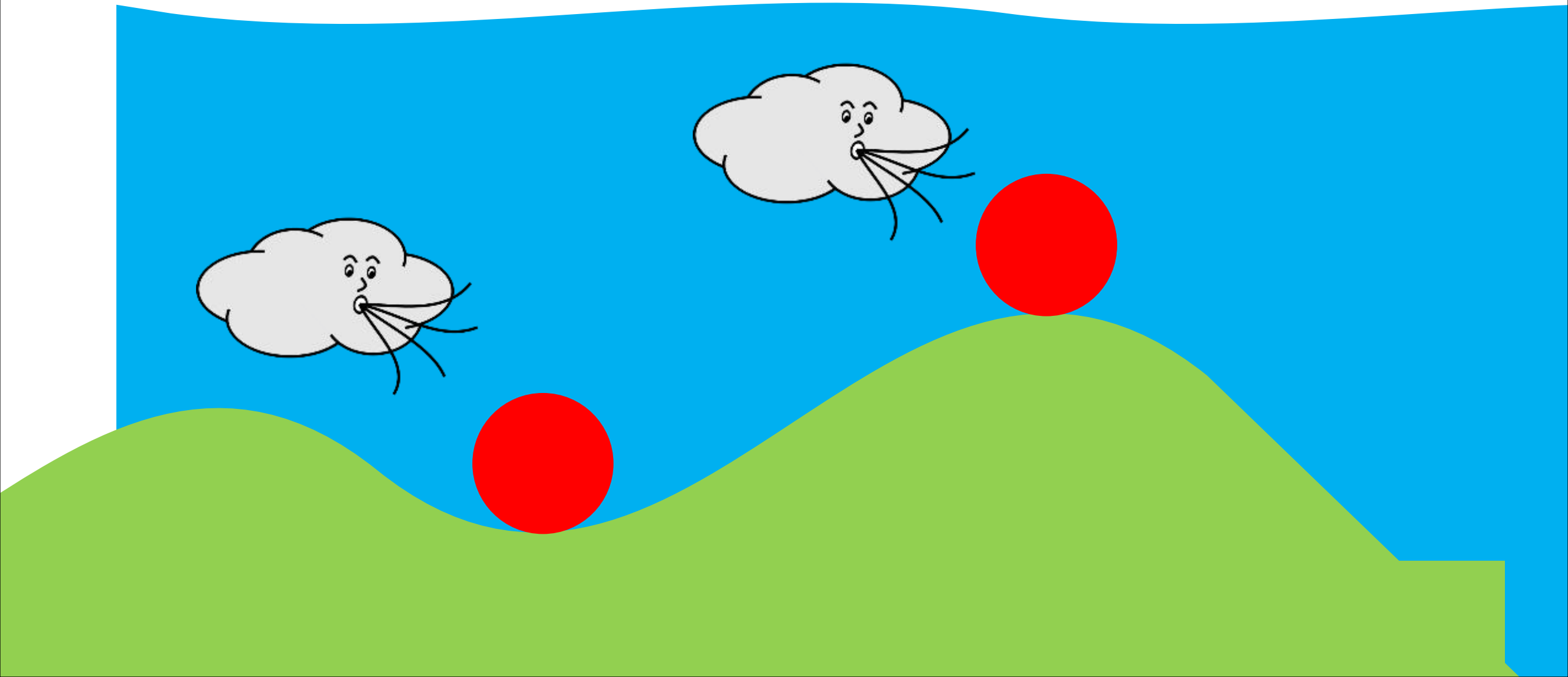
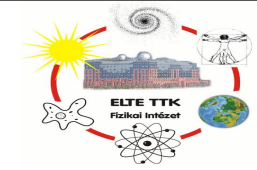
Más “sokszögek” is vannak!

De akkor mi történik itt?

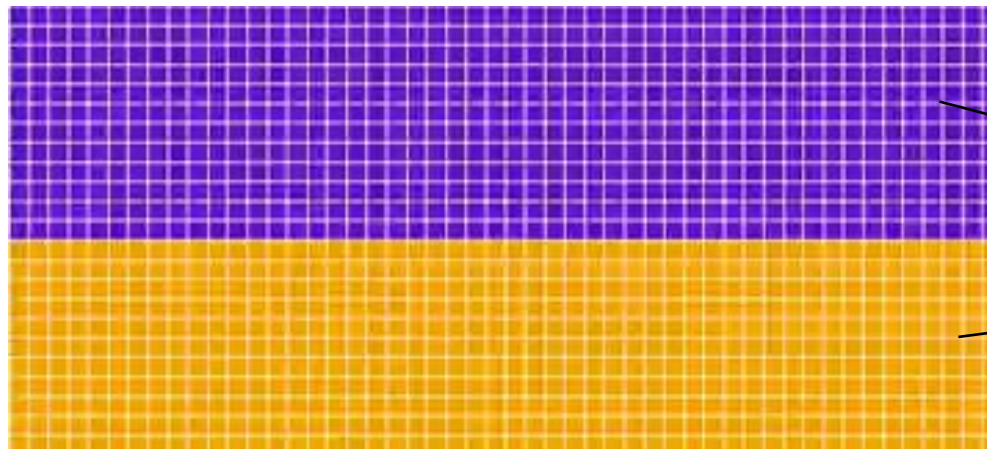

Pár szó az instabilitásról

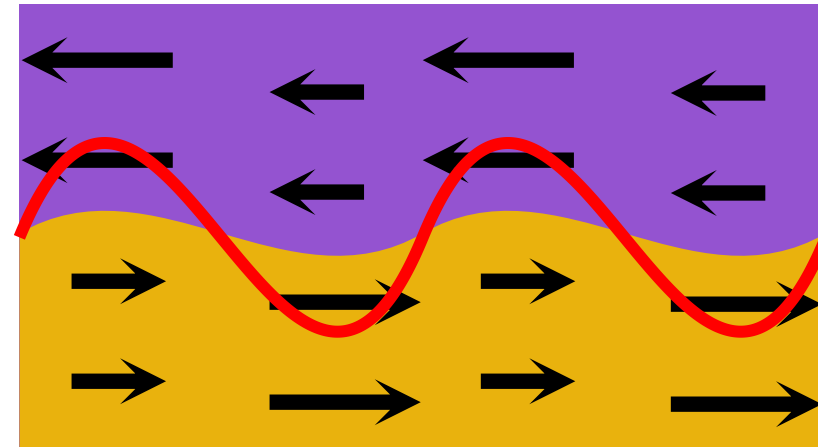
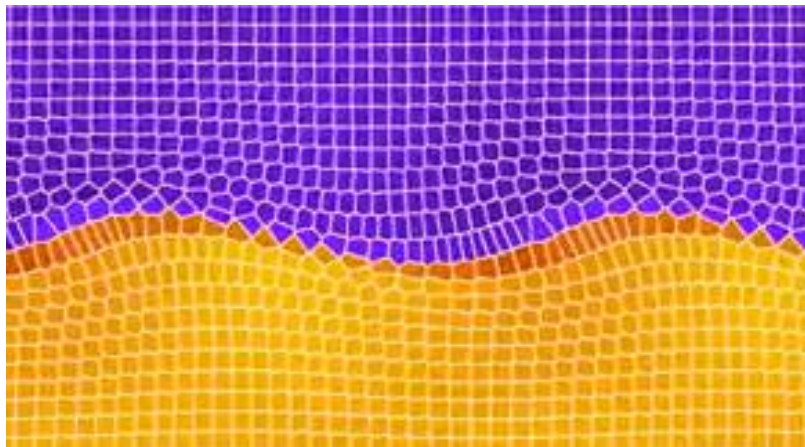
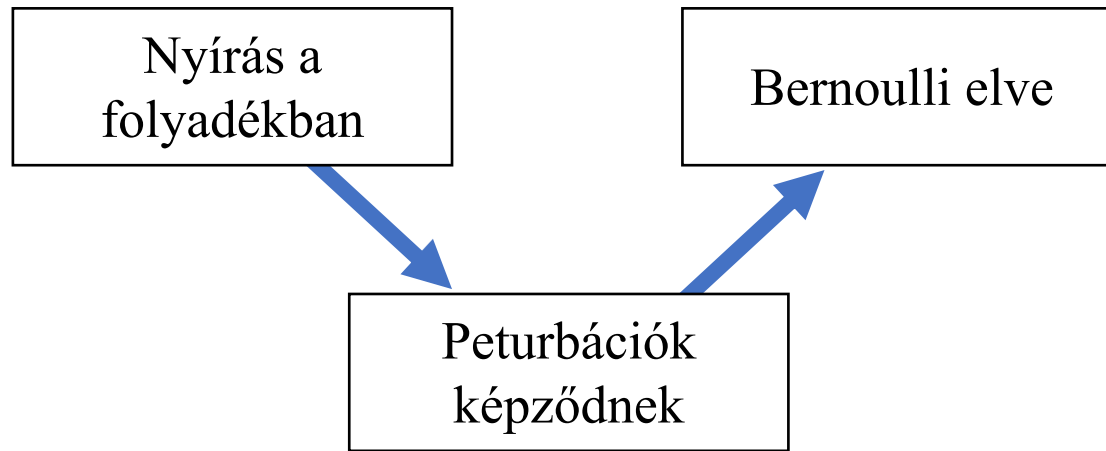

- Kelvin—Helmholtz-instabilitás

Más folyadékok,
relatív sebesség
különbséggel

- Nálunk:
  - Nincsenek más folyadékok, csak sebesség különbség
  - Ez nem más, mint δ nyírás.

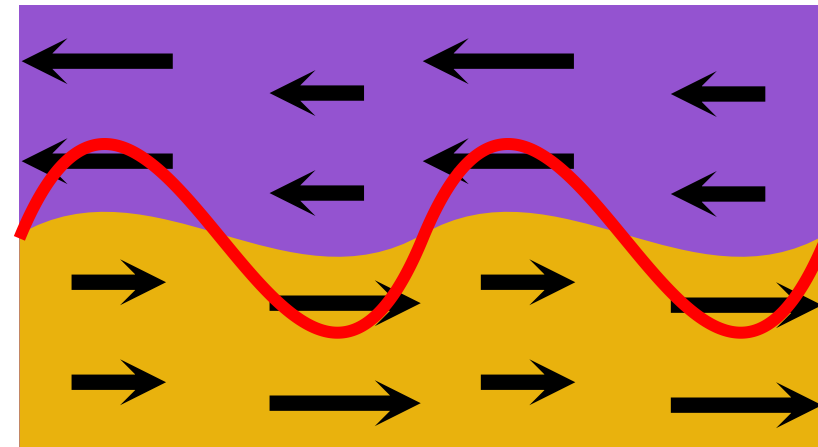
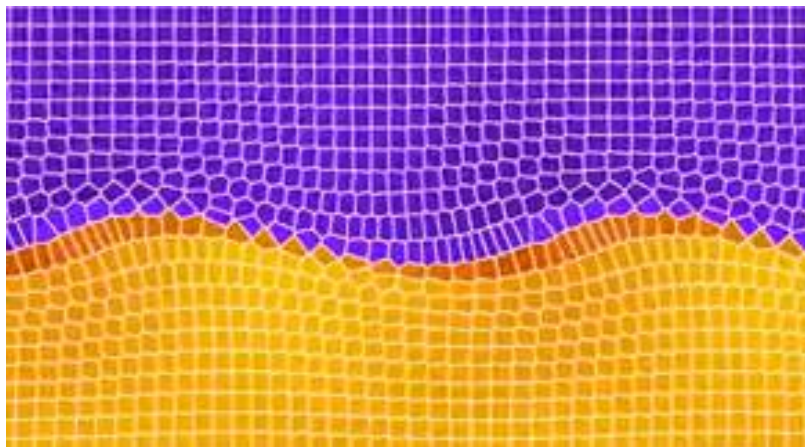

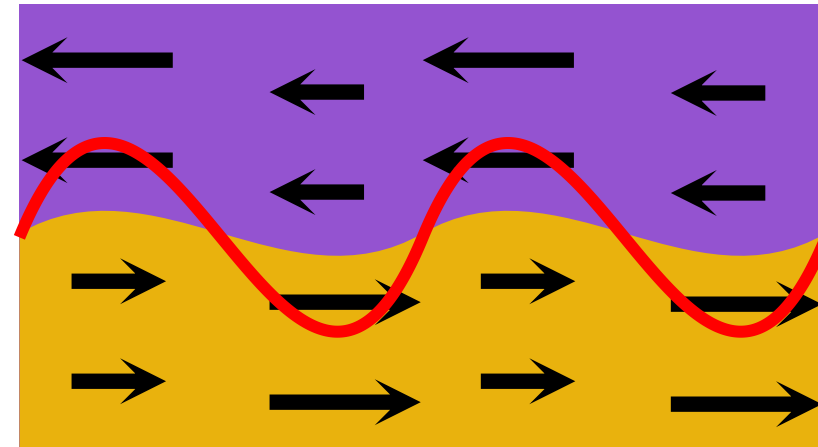
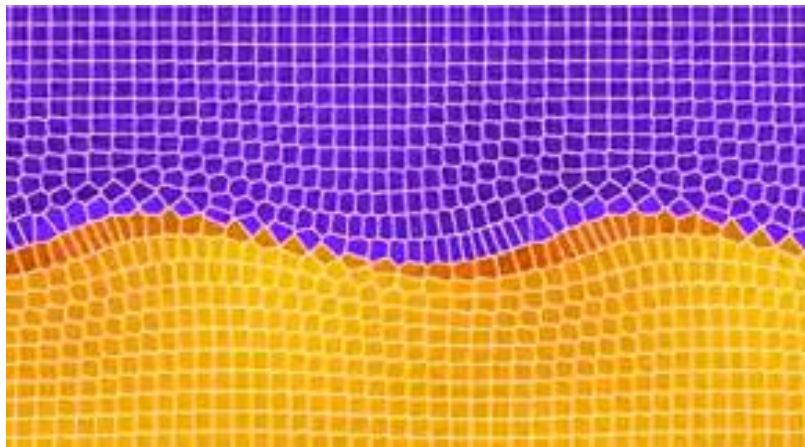
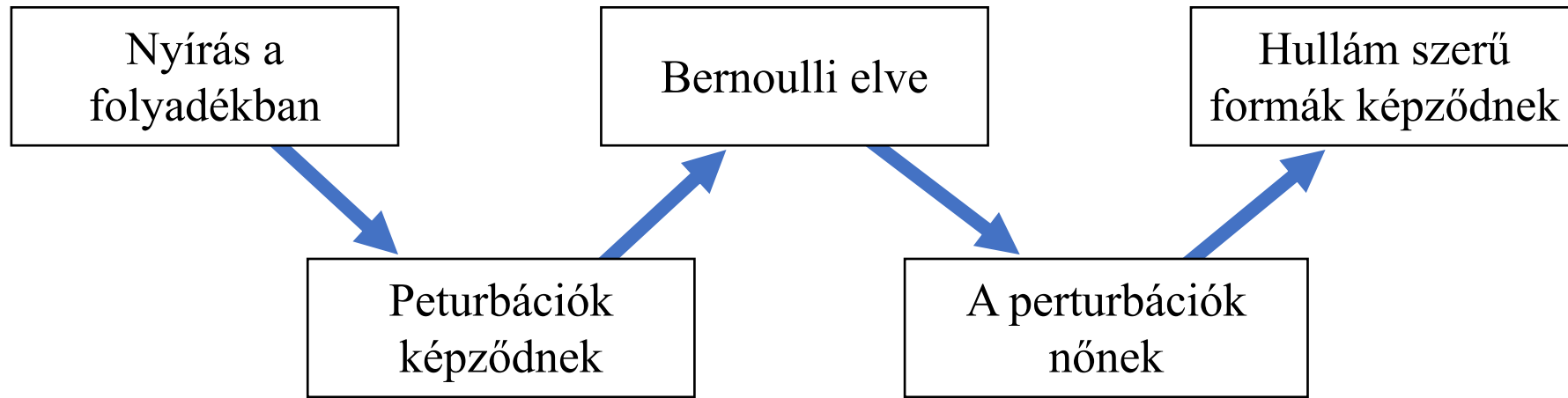
Bernoulli-egyenlet:

$$\frac{1}{2}\rho v^2 + \rho gh + p = \text{áll.}$$

Kontinuitási egyenlet:

$$A \cdot v = \text{áll.}$$

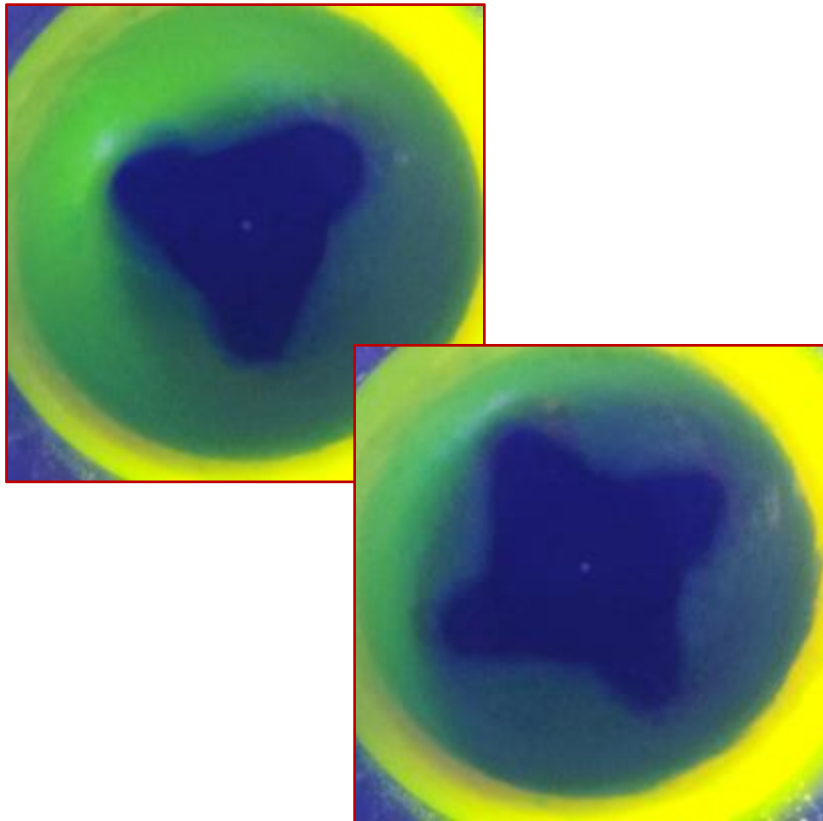

De mi nem hullámokat látunk, hanem sokszögeket.

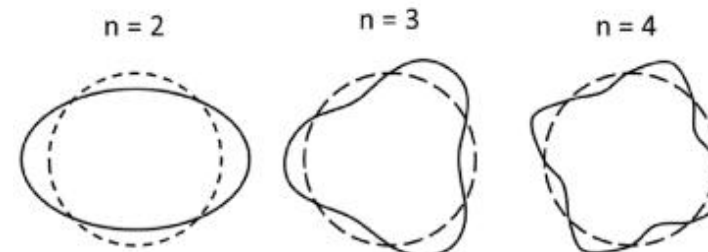
Hogy lesz hullámokból sokszög?

Hasonló hullámok
képződnek

De nekünk egy
folytonos
határfeltételünk van

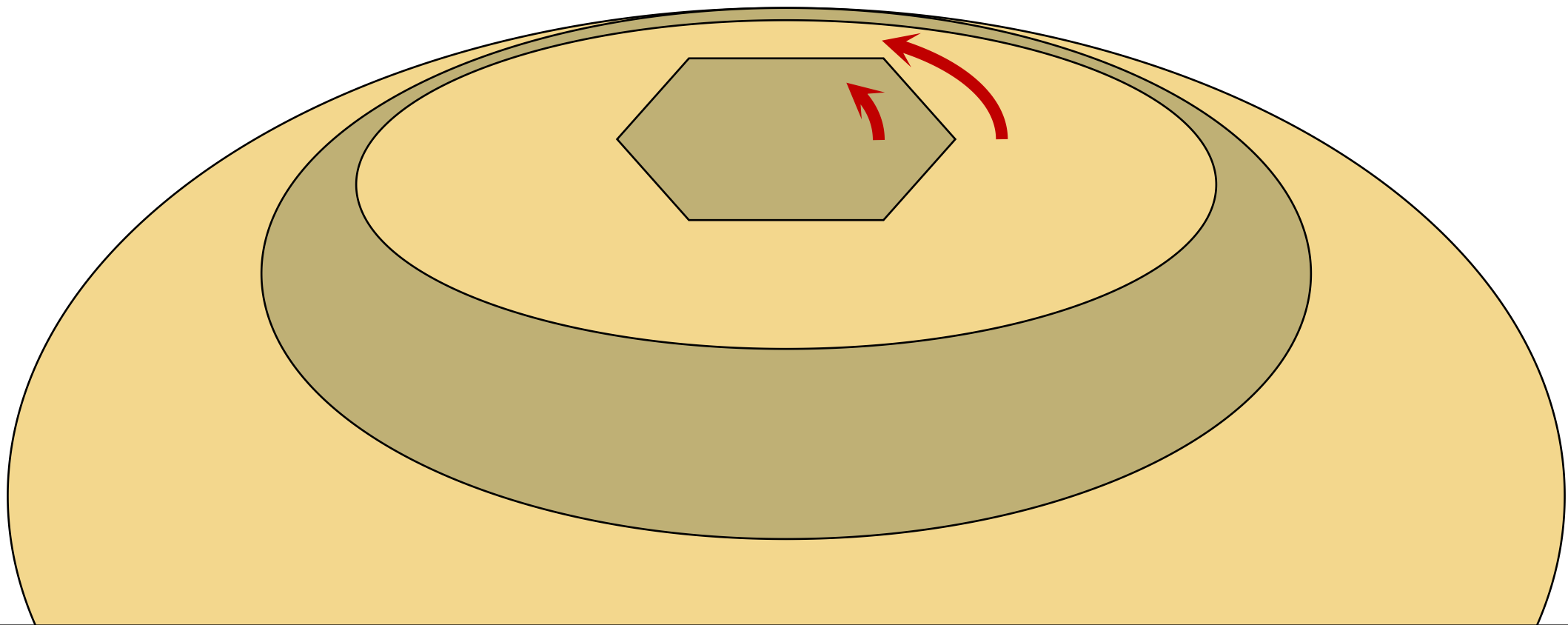
Csak azok a hullámhosszak
erősödhetnek fel, melyek
ráférnek erre a körre $n \in \mathbb{N}$ -szer

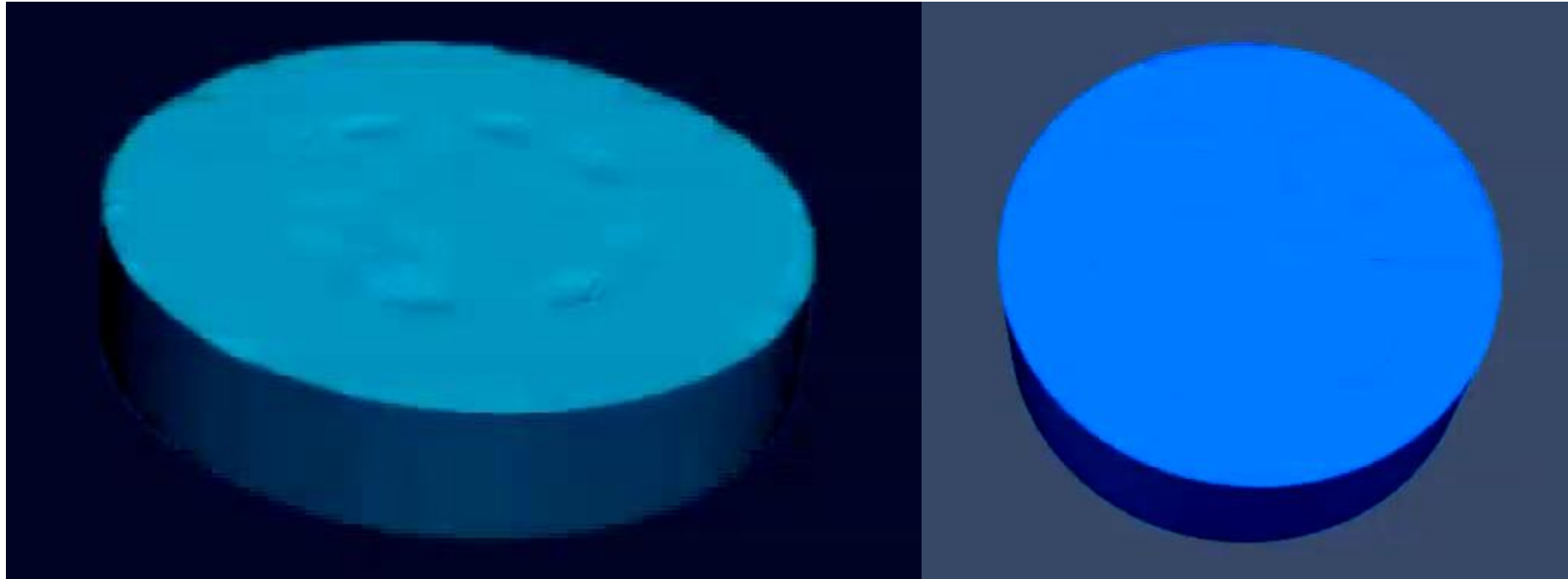

- Továbbra is van nyírás
- De a két réteg más anyagú (pl: más H és He koncentrációk)
- Kissé görbült geometria

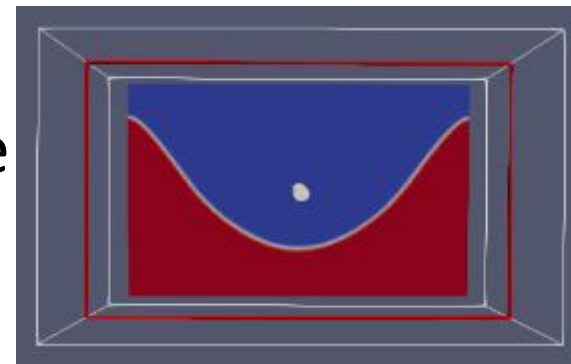
■ Máig aktív kutatási terület

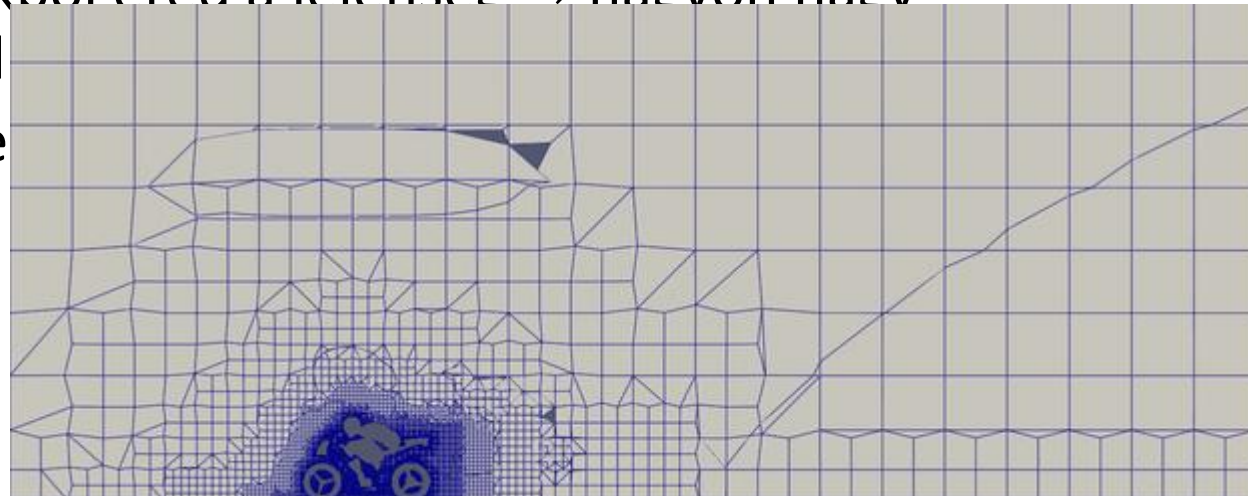

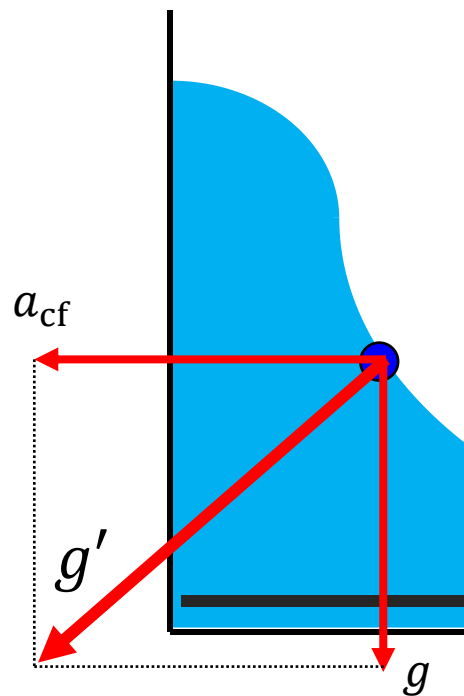
- A számítások napokig tartottak
- GPU lab of Wigner Research Centre
  - 48 CPU core; 760 GB RAM
  - 16 CPU core; 16 GB RAM

- Numerikus szimulációk (Navier–Stokes)
  - Nagyon bonyolultak:
    - Bonyolult határfeltételek
    - Dinamikus 3D rendszer (nagyon nagy idő és térfelbontás szükséges)
    - Az első, próba szimulációk is napokig tartottak
- Általánosságban hidrodinamikai jelenségeknél a szimulációk nagyon nehezek, instabilitásoknál még inkább
  - Kis perturbációkból ered a jelenség → nagyon nagy időfelbontás kell
  - Nagyon részletes

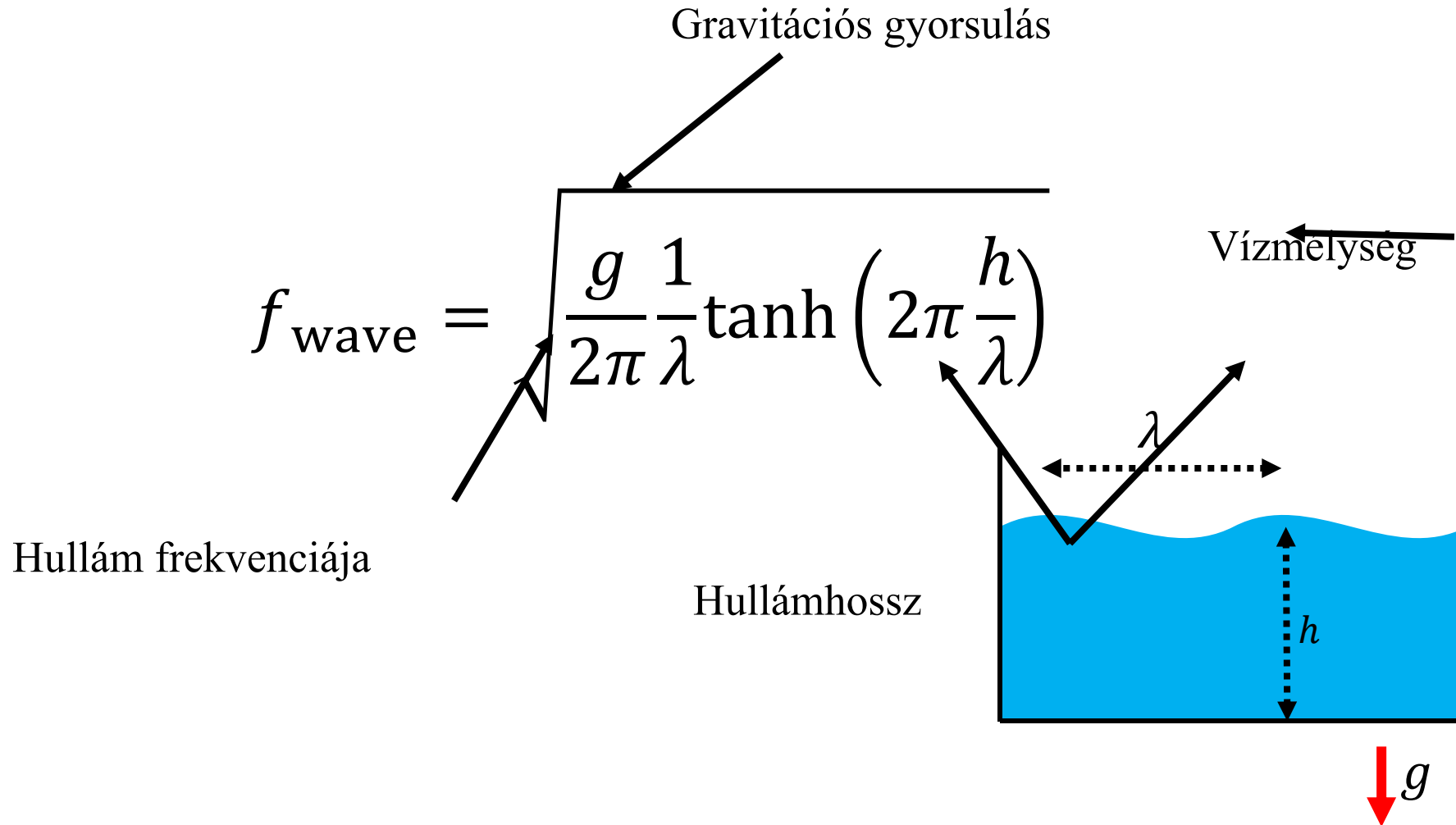
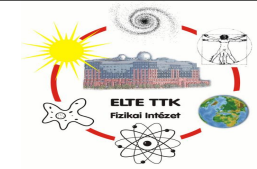
Együttforgó rendszerből nézve

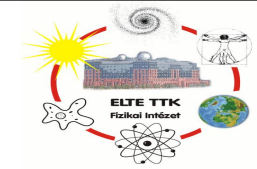
$$g' = \sqrt{a_{cf}^2 + g^2}$$

A sokszög formák ebben az effektív g' -vel rendelkező döntött világban lévő felszíni nehézségi hullámok

Vízfelszíni nehézségi hullámok diszperziós relációja

Vízfelszíni nehézségi hullámok diszperziós relációja

$f_{\text{wave}} = \frac{g'}{2\pi} \frac{1}{\lambda} \tanh\left(2\pi \frac{h'}{\lambda}\right)$

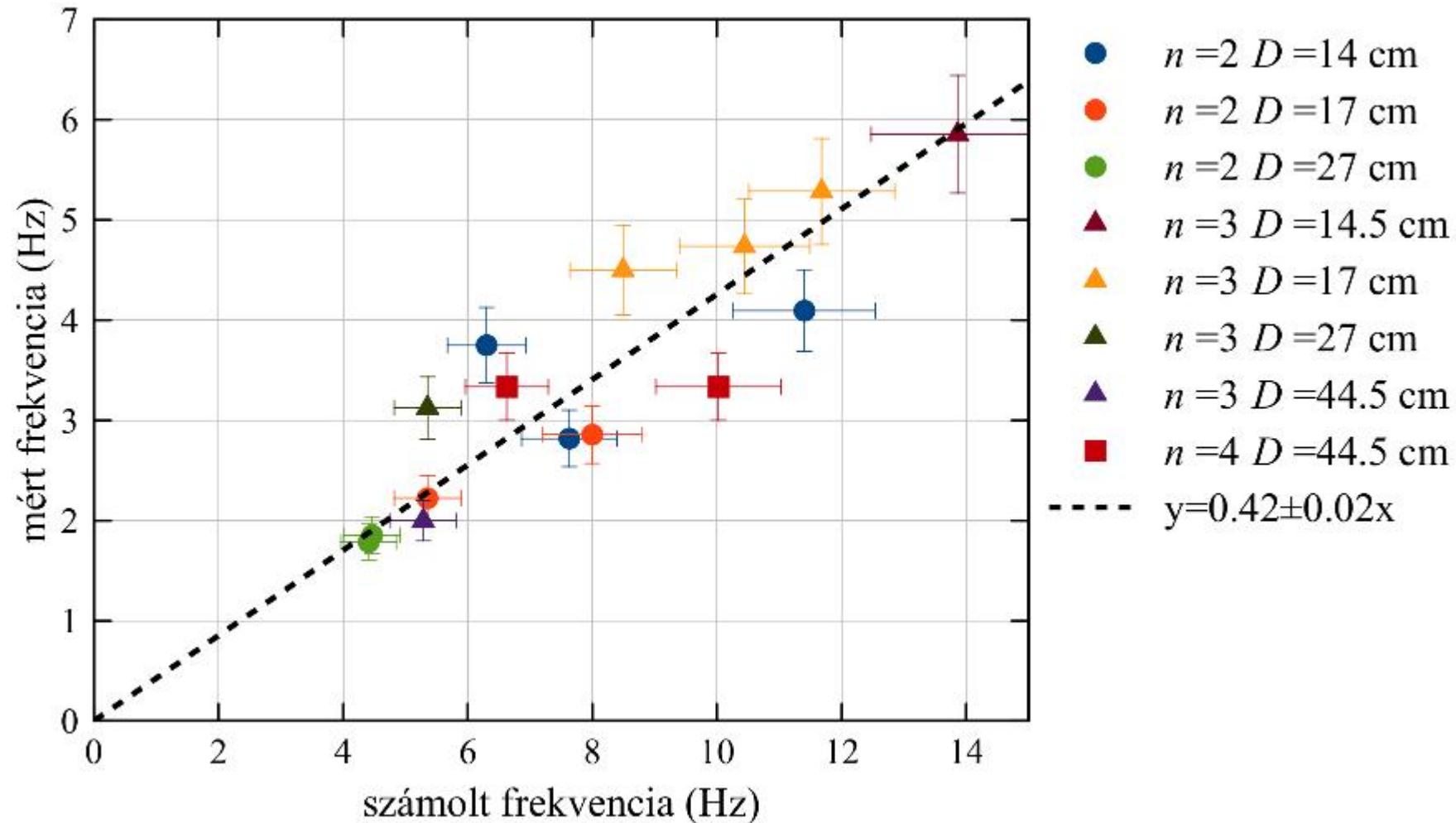
'effektív' g

Nehéz megadni.
 $h' \approx R - \bar{r}$ jó
nagyságrendi
becslés

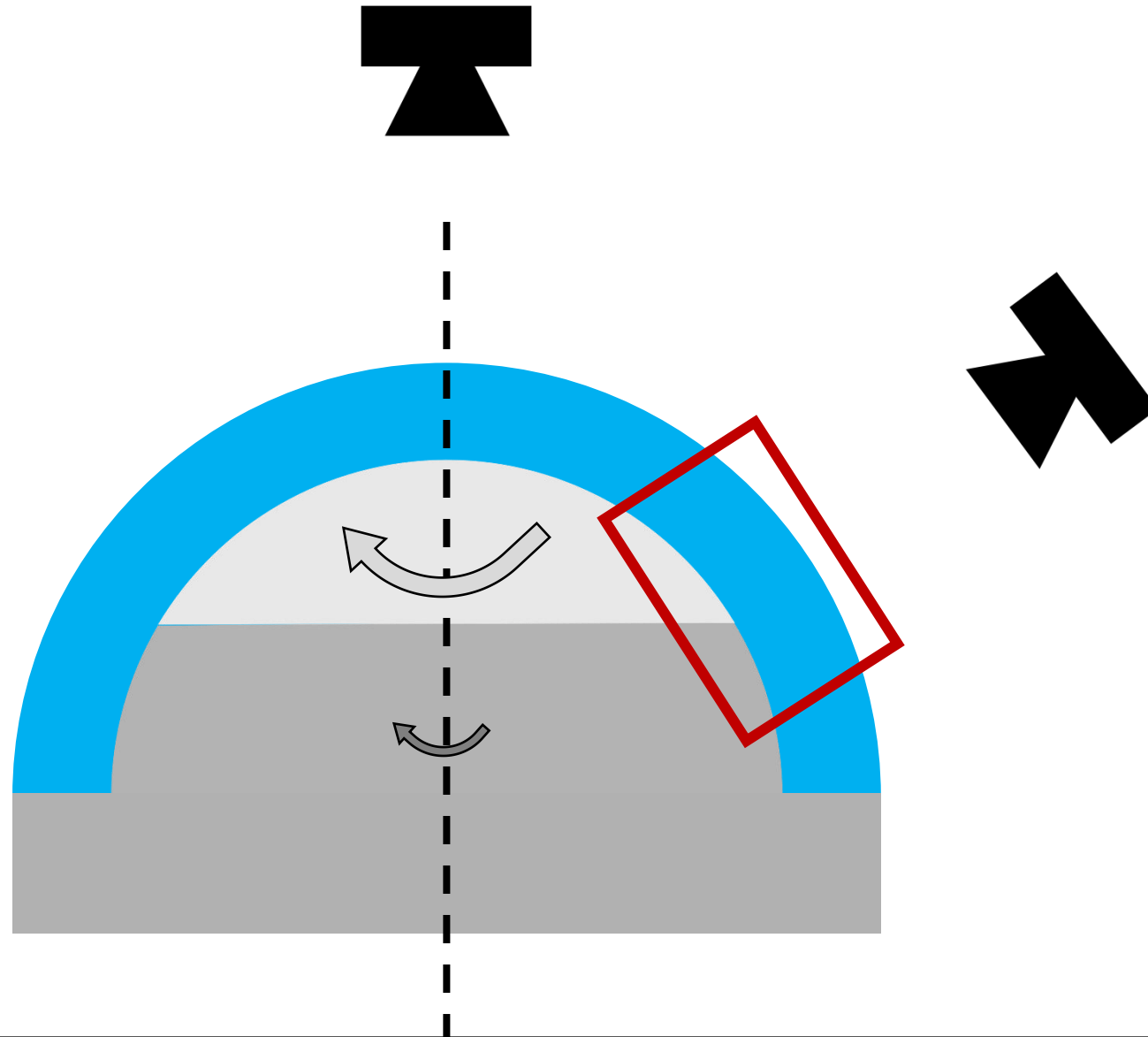
Hullám frekvenciája
(Az együttforgó rendszerből)

Sokszögformák hullámhossza
($\bar{r}$ -nél)

The diagram illustrates a rotating fluid system. A blue fluid is contained in a container that rotates with angular velocity Ω . The fluid surface is a paraboloid of revolution. A wave is shown on the sloped surface. The radius of the container is R . The distance from the center of rotation to the surface is $\bar{r}$. The wave height is h' . Gravity g' acts downwards. The wave frequency is f_{wave} . The wave length is λ . The effective gravity is g' .

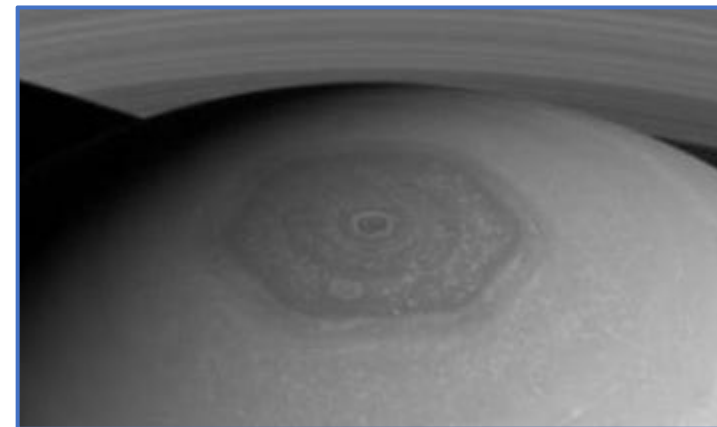
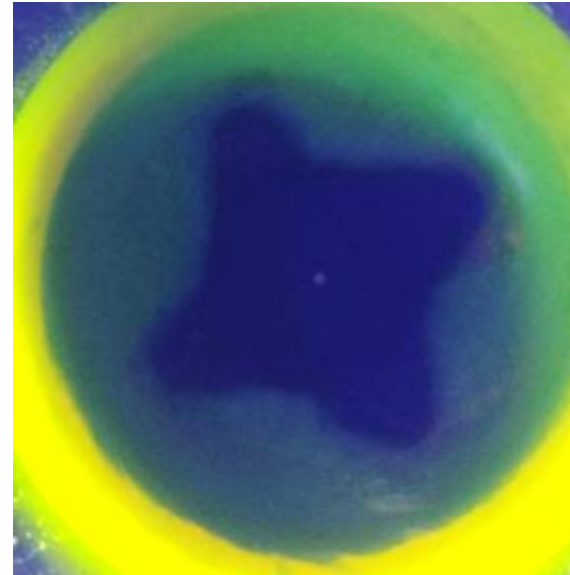

Mérőműszer súlytalanságban

- Szaturnusz hatszöge
  - Nyírási instabilitás
- A mi jelenségünk
  - Felfogható vízfelszíni nehézségi víz hullámokként
  - $f_{\text{wave}} = \sqrt{\frac{g'}{2\pi} \frac{1}{\lambda} \tanh\left(2\pi \frac{h'}{\lambda}\right)}$

- R. BERGMANN, L. TOPHØJ, T. A. M. HOMAN, P. HERSEN, A. ANDERSEN, & T. BOHR. 2011 Polygon formation and surface flow on a rotating fluid surface. *J. Fluid Mech.* 679, 415–431.
- B.BACH, E. C.LINNARTZ, M. H. VESTED, A. ANDERSEN AND T. BOHR. 2014 From Newton’s bucket to rotating polygons:experiments on surface instabilities inswirling flows. *J. Fluid Mech.* 386-403.
- G. H. VATISTAS. A classical flow instability and its connection to gaseous galactic disk hydrodynamics.
- JANSSON, THOMAS R. N.; HASPANG, MARTIN P.; JENSEN, KÅRE H.; HERSEN, PASCAL; BOHR, TOMAS. 2006 Polygons on a Rotating Fluid Surface. *Physical Review Letters* 96, 174502.
- J. M. LOPEZ, F. MARQUES, A. H. HIRSA AND R. MIRAGHAIE. 2004 Symmetry breaking in free-surface cylinder flows. *J. Fluid Mech.* 502, 99-126.
- Kevin Schaal. „Kelvin-Helmholtz instability”. *Youtube*, 2012. Nov. 26., 1:20.
<https://www.youtube.com/watch?v=nuK9PvlpUNg>